

Kohti ikäystävällisempää Hervantaa

Päivi Moisio, Eija Savolainen-Korjus

Ympäristöministeriön raportteja 5/2018

Kohti ikäystävällisempää Hervantaa

Päivi Moisio, Eija Savolainen-Korjus

Ympäristöministeriö

ISBN nid.: 978-952-11-4781-4

ISBN PDF: 978-952-11-4782-1

Kansikuva: BST-Arkkitehdit Oy

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Ympäristöministeriö	Tammikuu 2018	
Tekijät	Päivi Moisio, Eija Savolainen-Korjus		
Julkaisun nimi	Kohti ikäystävällisempää Hervantaa		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Ympäristöministeriön raportteja 5/2018		
Diaari/hankenumero	-	Teema	-
ISBN painettu	978-952-11-4781-4	ISSN painettu	1796-1696
ISBN PDF	978-952-11-4782-1	ISSN PDF	1796-170X
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4782-1		
Sivumäärä	91	Kieli	suomi
Asiasanat	asuminen, ikääntyneet, ikäystävällisyys, ikäystävällinen asuinalue, asumisratkaisut		
Tiivistelmä			
<p>Raportissa kuvataan Tampereen Hervannan asuinalueen kehittämistä ikäystävälliseksi asumisen ja osallisuuden näkökulmasta vuosina 2015–2017. Tällä asuinalueella ikääntyneiden asukkaiden määrä kasvaa lähivuosina voimakkaasti. Suunnittelussa ja toteutuksessa oli mukana kaupungin hallinnonalojen lisäksi ikääntyneitä asukkaita, järjestöjä ja yrityksiä. Kehittäminen liittyi Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaan ja Tampereen kaupunkistrategian toteutukseen.</p> <p>Alussa kuvataan kehittämisen toimintaympäristöä ja Tampereen kaupungin osallisuuden, kaupunkisuunnittelun ja hyvinvointipalvelujen linjauksia. Luvussa kaksi taustoitetaan valittuja kehittämisteemoja (asuminen, asuinympäristö ja toiminta- ja osallisuusmahdollisuudet) nykytilanteen, keskeisten käsitteiden ja niiden sisältöjen kautta. Luvussa kolme esitellään toteutusta toimijoiden yhteistyön käynnistymisestä ja tiedonkeruusta yhteissuunnitteluun ja muiden hanketoteuttajien kanssa tehtyyn yhteistyöhön. Luvussa neljä kuvataan yksityiskohtaisesti Hervannan ratkaisuja rakennetun ympäristön ikäystävällisyyden kehittämiseksi, asumisratkaisujen monipuolistamiseksi ja asukkaiden osallistumismahdollisuuksien parantamiseksi. Hankkeen kahdestakymmenestä toimenpiteestä esitellään tavoiteltu muutos, toteutuksen vaiheet ja toteuttajatahot. Yhteenveto sisältää keskeisten toimijoiden arvioita hankkeen toteutuksesta ja keinoista. Valittuja ratkaisuja voidaan hyödyntää myös muilla asuinalueilla ja muissa kunnissa.</p> <p>Esimerkkejä ratkaisuista ovat esteettömän kävely- ja asiointireitin toteuttaminen, yhteisöllisen asumisen edistäminen ja neuvonnan ja osallistumismahdollisuuksien vahvistaminen lähitoritoiminnan kautta.</p>			
Kustantaja	Ympäristöministeriö		
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2018		
Julkaisun myynti/ jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Miljöministeriet	Januari 2018	
Författare	Päivi Moiso, Eija Savolainen-Korjus		
Publikationens titel	Mot ett mer äldrevänligt Hervanta		
Publikationsseriens namn och nummer	Miljöministeriets rapporter 5/2018		
Diarie-/ projektnummer	-	Tema	-
ISBN tryckt	978-952-11-4781-4	ISSN tryckt	1796-1696
ISBN PDF	978-952-11-4782-1	ISSN PDF	1796-170X
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4782-1		
Sidantal	91	Språk	finska
Nyckelord	boende, de äldre, äldrevänlig, äldrevänligt bostadsområde, boendelösningar		
Referat	<p>I denna rapport beskrivs utvecklandet av bostadsområdet Hervanta i Tammerfors för att göra det mer äldrevänligt med tanke på boende och delaktighet under åren 2015–2017. De närmaste åren kommer antalet äldre invånare i detta bostadsområde att öka kraftigt. I planeringen och genomförandet deltog utöver stadens förvaltningsområden äldre invånare samt organisationer och företag. Utvecklingsarbetet hänger samman med Programmet för att förbättra äldres boende och genomförandet av Tammerfors stads strategi.</p> <p>I början av rapporten beskrivs utvecklingsförutsättningarna och riktlinjerna för Tammerfors stads delaktighet, stadsplanering och välfärdstjänster. Utgående från nuläget, de viktigaste begreppen och deras innehåll ges i kapitel två bakgrundsfakta om de utvecklingsteman man har valt (boende, boendemiljö, verksamhets- och delaktighetsmöjligheter). I kapitel tre presenteras genomförandet från det inledande samarbetet mellan aktörerna och datainsamlingen till den gemensamma planeringen och samarbetet med andra projektgenomförare. I kapitel fyra beskrivs ingående lösningarna som tagits fram i Hervanta för att utveckla äldreanpassningen av den byggda miljön, göra boendelösningarna mångsidigare och förbättra invånarnas möjligheter till delaktighet. Av projektets tjugo åtgärder presenteras den eftersträlvade förändringen, de olika faserna i genomförandet och de genomförande aktörerna. Sammandraget innehåller de centrala aktörernas bedömningar av projektgenomförandet och metoderna. De valda lösningarna kan tillämpas också i andra bostadsområden och i andra kommuner.</p> <p>Exempel på lösningar är tillgängliga gångvägar och vägar för att uträtta ärenden, främjat gemenskapsboende och närtorgsverksamhet med bättre rådgivning och delaktighetsmöjligheter.</p>		
Förläggare	Miljöministeriet		
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2018		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of the Environment		January 2018
Authors	Päivi Moisio, Eija Savolainen-Korjus		
Title of publication	Towards more age-friendly Hervanta		
Series and publication number	Reports of the Ministry of the Environment 5/2018		
Register number	-	Subject	-
ISBN (printed)	978-952-11-4781-4	ISSN (printed)	1796-1696
ISBN PDF	978-952-11-4782-1	ISSN (PDF)	1796-170X
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4782-1		
Pages	91	Language	Finnish
Keywords	housing, the older people, age-friendliness, age-friendly residential area, housing solutions		
<p>Abstract</p> <p>The report describes the development of an age-friendly residential area in Hervanta, Tampere from the perspective of living and participation. The number of the older people living in this area will be growing rapidly in the next few years. Besides the various sectors of the local government, older residents, associations and companies participated in the planning and implementation. The work is related to the Housing development programme for the older population and implementation of the Tampere City Strategy.</p> <p>The report starts with a description of the environment where the development is to take place and strategies of the City of Tampere concerning participation, urban planning and welfare services. Chapter 2 gives background information on the selected development themes (housing, residential environment and opportunities to take action and participate) through the current situation, key concepts and their content. Chapter 3 presents the implementation phase from the start of the cooperation among different stakeholders and data collection to joint planning and collaboration with other project implementers. Chapter 4 gives a detailed description of the solutions proposed for Hervanta to make the built environment more age-friendly, diversify the housing solutions and provide better opportunities for the residents to participate. For the 20 measures included in the project the change set as the target, implementation stages and stakeholders involved in the implementation are presented. The summary contains assessments by the key players concerning the implementation and the means to be employed. The selected solutions can be used in other types of residential areas and other local governments as well.</p> <p>Examples of such solutions include accessible routes for walking and services, promoting co-housing, and increased advice provision and opportunities to participate through local community centres or meeting places (the "Lähitori" concept).</p>			
Publisher	Ministry of the Environment		
Printed by (place and time)	Lönberg Print & Promo, 2018		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Esipuhe	9
Johdanto	11
1 Tampereen linjaukset ja ikäystävällisyyden tavoite	14
2 Ikäystävällisyys asumisessa ja osallistumismahdollisuuksissa	16
2.1 Ikäystävällinen asuinympäristö	16
2.2 Ikäystävällinen asuminen	21
2.3 Ikäntyneiden toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien parantaminen	24
3 Hankkeen suunnittelu ja toteutus	29
4 Hankkeen tehtävät ja toteuttajat	36
Teema 1. Ikäystävällinen asuinympäristö	36
Teema 2. Ikäystävällinen asuminen	51
Teema 3. Toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien parantaminen	64
5 Tuloksia ja kokemuksia kehittämishankkeesta	70
5.1 Hankkeen tehtävät konkretisoivat ikäystävällisyyden sisältöä	71
5.2 Pilottihankkeen kokemukset laajempaan käyttöön	74
5.3 Yhteistyöverkostot ja ikäystävällisyyden toteutuksen seuranta	76
Lähteet	79
Liitteet	81
LIITE 1. Keskeisiä käsitteitä	81
Liite 2. Hankkeen tavoitteet, tehtävät ja toimijat	90

ESIPUHE

Ikäystävällisen Hervannan kehittämishanke oli osa ympäristöministeriön koordinoimaa Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaa. Valtakunnallisen ohjelman toimenpiteet liittyivät asuntokannan korjaamiseen, asumisratkaisujen ja asuinalueiden kehittämiseen ikääntyneiden tarpeisiin sekä asumista tukevien palvelujen vahvistamiseen. Tampereen Hervannan hankkeessa mallinnettiin ja toteutettiin ikäystävällistä palvelu- ja asuinaluetta. Toimenpiteet kohdistuivat asuinympäristöön ja asumiseen sekä ikääntyneen väestön toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien lisäämiseen.

Hanke toteutettiin kaksivaiheisena. Vuonna 2015 suunniteltiin hankkeen toteuttaminen tehtävineen ja vuosina 2016–2017 toteutettiin hankkeen yhteinen osuus. Hanketta rahoittivat ympäristöministeriö, Tampereen kaupunki, Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ja Tampereen Kotilinnasäätiö.

Hervannassa ikääntyneen väestön määrä kasvaa voimakkaasti tulevina vuosina, sillä alue rakennettiin pääosin 1970–1980 -luvulla ja suuri osa alkuperäisistä asukkaista on pysynyt alueella. Hanke liittyi Tampereen kaupungin palveluverkon kehittämiseen ja Kaakon palvelualueen toteuttamiseen. Kehittämistyön kautta kaupungin keskeiset päätöksentekijät ja virkamiehet tunnistivat erilaisten asumiseen liittyvien ikäystävällisten ratkaisujen kasvavan tarpeen ja niiden toteutusmahdollisuudet. Koska teema ulottui laajalle, tavoitti ratkaisujen pohdinta ja toteutus myös monen hallinnonalan toimijat. Hervannan ikäystävällisyyden toteuttaminen jatkuu edelleen yhteishankkeen jälkeen kaupungin, alueen järjestöjen, yritysten, asukkaiden ja muiden ryhmien toimesta.

Ikäystävällisen asuinalueen kehittämisessä on kyse moniulotteisesta asiasta, vaikka se rajattaisiin, kuten tässä asuinympäristöön, asumiseen ja toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien vahvistamiseen. Tätä kuvaa Hervannan kehittämishankkeen ohjausryhmän kokoonpano ja sen muuttuminen hankkeen aikana. Kehittämistyötä koordinoi hankepäällikkö Päivi Moisio Tampereen Vanhuspalveluyhdistyksessä. Toteutusta ohjasi ohjausryhmä, jonka puheenjohtajan oli asuntoneuvos Raija Hynynen ympäristöministeriöstä ja jäsenenä Tampereen kaupungilta kehittämis- ja suunnittelupalveluista suunnittelupäällikkö Sisko

Hiltunen, ikäihmisten palveluista vs. tilaajapäällikkö Mari Patronen ja suunnittelupäällikkö Virva Palomäki vuonna 2016 ja palvelupäällikkö Leila Mäkinen 7.2.2017 alkaen sekä asuntotoimesta asuntojohtaja Auli Heinävä ja maankäytön suunnittelusta projektiarkkitehti Lotta Kauppila. Kaakkoisen palvelualueen aluekoordinaattori Aija Karttunen tuli ohjausryhmään mukaan 1.1.2017 alkaen. Tampereen Kotilinnasäätiöstä olivat ohjausryhmässä toiminnanjohtaja Pauli Ruoholahti 8.3.2016 asti ja asukasisännöitsijä Päivi Kovanen tämän jälkeen, Tampereen Vanhuspalveluyhdistyksestä toiminnanjohtaja Jorma Lehtisaari sekä Pirkanmaan Senioripalvelut Oy:stä toimitusjohtaja Tiina Raiski sekä Sitrasta johtava asiantuntija Eeva Päivärinta 30.9.2016 asti, jonka jälkeen hän oli Tampereen kaupungin TamperSenior ohjelman edustajana.

Tässä raportissa kuvataan ikäystävällisen asuinalueen kehittämisprosessia ja valittuja toimenpiteitä, jotka ovat hyödynnettävissä erilaisissa kunnissa ja asuinalueille, toki paikallista olosuhteista lähtien.

Tammikuu 2018

Raija Hynynen
Asuntoneuvos
ympäristöministeriö

Johdanto

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanke oli osa ympäristöministeriön koordinoimaa *Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaa* (2013–2017). Valtakunnallisen ohjelman toimenpiteet liittyivät olemassa olevan asuntokannan korjaamiseen, asumisratkaisujen kehittämiseen, asuinalueiden parantamiseen ikääntyneiden näkökulmasta sekä asumista tukevien palvelujen vahvistamiseen. Hervannan kaupunginosassa toteutettu kehittämishanke pilotoi ja mallintaa ikäystävällistä palvelualueita. Pilotoinnissa toteutettiin ratkaisuja, joilla alueen asuinympäristöä, asumisen ratkaisuja ja asukkaiden toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia kehitetään ikäystävällisiksi.

Ikäystävällisen kaupungin kehittämisen tarkoitus on vahvistaa ikääntyneen väestön hyvinvointia tarjoamalla mahdollisuudet aktiivisena vanhenemiseen ja ikääntyneelle itselleen mielekkääseen arkeen. Hyvinvoinnin taustatekijöitä on paljon, ja siitä syystä myös Maailman terveysjärjestön (WHO) konsepti *ikäystävällisestä kaupungista* (*Global Age-friendly Cities*) on monialainen ja rakentunut monitieteisen näytön pohjalta. WHO on julkaissut oppaan ikäystävällisen kaupungin kehittäjille (WHO 2007). Siinä kuvataan väestön ikärakenteen nopeaa muutosta ja sen mukana tulevia muutostarpeita kaupungeille. Opas esittelee ikäystävällisen kaupungin lähtökohdaksi aktiivisena vanhenemisen konseptia ja sen taustalla olevaa monipuolista tutkimusnäyttöä. Oppaassa esitellään myös ikäystävällisten kaupunkien tunnuspiirteistä koottu tarkistuslista (WHO 2007; Hynynen 2015), joka on työkalu kaupunkien oman tilanteen arviointiin.

WHO:n tavoitteena on edistää tutkitun tiedon käyttöönottoa ikäystävällisten kaupunkien kehittämisessä. Vuonna 2010 muodostettiin WHO:n Ikäystävällisten kaupunkien verkosto (Network of Age-friendly Cities 2010), jonka jäseneksi on liittynyt jo yli 500 kaupunkia 37 eri maasta. Verkoston jäsenyyttä voivat hakea kaupungit, joiden johto on sitoutunut työskentelemään kaupunkinsa ikäystävällisyyden vahvistamiseksi ja jakamaan kokemuksiaan muiden verkostoon kuuluvien kaupunkien kanssa. Tampereen kaupunki hyväksyttiin verkoston jäseneksi vuonna 2012. Kehittämistyössä tarvitaan indikaattoreita, joiden avulla tavoitteiden edistymistä on mahdollista seurata. Tätä varten WHO on julkaissut oppaan kaupunkien ikäystävällisyyttä kuvaavista keskeisistä indikaattoreista (WHO 2015). Se on tarkoitettu helpottamaan tavoitteiden asettamista ja edistymisen seurantaan. Ikäystäväll-

listen kaupunkien verkosto kannustaa seuraamaan kaupungin ikäystävällisyyden kehittymistä, mutta suosittelee, että jokainen kaupunki valitsee omaan tilanteeseensa sopivat indikaattorit. Verkoston toimintatapoihin ei kuulu jäsenyyttä hakevien kaupunkien akkreditointi (pätevyyden arviointi), vaan jäsenyyden kannalta olennaista on jatkuva sitoutuminen ikäystävällisyyden vahvistamiseen ja että kaupunki tiedottaa uudistuneista toimintakäytännöistään verkoston muille jäsenille.

Kaupungistuminen ja ikääntyneen väestön määrän kasvu tapahtuvat samaan aikaan ja muutos on nopea eri puolilla Eurooppaa. Aikaisemminkin on ollut voimakkaita kaupungistumisen aaltoja, mutta uutta on ikääntyneen väestön osuuden voimakas kasvu kaupungeissa, joita rakennettaessa ei osattu ottaa huomioon ikääntyneiden tarpeita. Ikääntymisen aiheuttamat muutokset ihmisen fyysisessä, sosiaalisessa ja kognitiivisessa toimintakyvyssä edellyttävät kaupunkirakenteiden ja asuinympäristön muokkaamista helposti saavutettaviksi. Tampereella Ikäystävällinen palvelualue -hanke toteutettiin Hervannan kaupunginosassa, jossa yli 75-vuotiaiden asukkaiden määrän arvioidaan kasvavan yli 120 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Samaan aikaan koko Tampereen alueella yli 75-vuotiaiden asukkaiden määrän arvioidaan kasvavan hiukan alle 60 prosenttia.

On erilaisia keinoja tukea ikääntyneen väestön aktiivisuutta ja hyvinvointia. Hervannassa tunnistettiin tavoitteita ikäystävälliselle palvelualueelle järjestämällä hankkeen valmisteluvaiheessa asukastilaisuuksia ja kysymällä asukkailta ja alueen työntekijöiltä alueen kehittämistarpeita. Näin määriteltiin hankkeelle käytännön tehtävät. Kaupunki, asukkaat, kolmannen sektorin toimijat ja muut yhteisöt toteuttivat hankkeen tehtäviä osana omaa toimintaansa ja olemassa olevilla resursseilla. Hankerahoitus kohdistui tehtävien koordinointiin sekä viestintään ja koulutukseen. Tavoite oli kiinnittää toimijoiden huomio aktiivisena vanhenemisen tavoitteeseen ja ikäystävällisten ratkaisujen kasvavaan tarpeeseen.

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeessa tehtiin WHO:n ikäystävällisen kaupungin konseptia tutuksi pilottialueen toimijoille. Monialaisen yhteistyön tueksi koottiin yhteistä tietoa ja näkemyksiä Hervannasta: millainen olisi Hervannan palvelualueen tilanne alueen ikäystävällisyyden näkökulmasta ja mitä erityisiä kehittämistarpeita on tunnistettavissa. Hankkeen 20 tehtävän (liite 2) toteuttamisessa hankittiin kokemuksia erilaisista tavoista vahvistaa kaupungin ikäystävällisyyttä, jota edistettiin parantamalla asuinympäristöä, asumisen ratkaisuja sekä toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia. Samalla kerättiin kokemuksia kehittämistyön etenemisestä osana eri toimijoiden omaa työtä ja suunnitelmia.

Viestinnästä muodostui tärkeä osa hanketta, koska ikääntymisen teemat ovat ajankohtaisia yhteiskunnan eri osa-alueilla. Siksi hanketta on esitelty useissa seminaareissa ja tutustumiskäynneillä muiden kuntien edustajille. Hankkeen vaiheita kuvataan yksityiskohtaisesti, jotta tehtävien eteneminen ja toimijoiden työ tulee näkyviin. Hervannan kehittämisen

lisäksi hankkeen tarkoituksena on virittää kiinnostusta ikäystävällisen palvelualueen kehittämiseen Tampereella laajemminkin ja myös muissa kunnissa.

Tampereen kaupunki on kuulunut WHO:n Ikäystävälliset kaupungit -verkostoon vuodesta 2012. Viime vuosina verkostoon on liittynyt useita suuria Pohjoismaiden kaupunkeja, kuten Oslo ja Göteborg, joissa myös ikääntyneen väestön osuus kasvaa nopeasti. Verkoston pohjoismaiset kaupungit kokoontuivat ensimmäistä kertaa yhteiseen työpajapäivään Pohjoismaiden hyvinvointikeskuksen (Nordens välfärdcenter) kutsumana lokakuussa 2017. Kahdenvälistä yhteistyötä Ruotsin ja Suomen välille viritettiin asiantuntijakokouksessa, jonka järjestivät Ruotsin sosiaalhallitus ja Suomen Tukholman suurlähetystö huhtikuussa 2017. Kokouksessa esiteltiin kummankin maan käytäntöjä, joilla kaupunkiympäristöä, palveluja ja asumista kehitetään ikääntyneen väestön tarpeita kuunnellen. Myös Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanketta esiteltiin näissä tilaisuuksissa.

Kaupunkien nopeaan kasvuun ja väestön ikääntymiseen liittyvät kehittämistarpeet ovat samankaltaisia ja pohjoismaiselle yhteistyölle on olemassa hyvät edellytykset. Tampereen kaupunki liittyi vuonna 2015 myös toiseen ikäystävällisten kaupunkien yhteistyöfoorumiin: EU Covenant on Demographic Change. Eurooppalainen verkosto edistää aktiivista ikääntymistä ja etsii ratkaisuja Euroopan väestökehityksen haasteisiin.

1 Tampereen linjaukset ja ikäystävällisyyden tavoite

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeen kautta toteutetaan Tampereen kaupunkistrategiaa ja sen toimenpidesuunnitelmia (Hyvinvointisuunnitelmaa sekä Kaupunkirakenne- ja ympäristösuunnitelmaa). Vuonna 2013 valmistunut Tampereen kaupunkistrategia *Yhteinen Tampere – näköalojen kaupunki* asettaa viisi vuoteen 2025 ulottuvaa painotusta: Yhdessä tekeminen, Ennalta ehkäisy ja hyvinvointierojen kaventaminen, Kestävä yhdyskunta, Elinvoima ja kilpailukyky sekä Tasapainoinen talous ja uudistuva organisaatio. Vuoteen 2017 ulottuvia strategisia tavoitteita on 32. Erityisesti ikäihmisiä koskevia kaupunkistrategian tavoitteita ovat:

- Palvelujen käyttäjien, palveluntuottajien ja muiden sidosryhmien mahdollisuuksia osallistua palvelujen kehittämiseen ja päätöksentekoon on parannettu.
- Toimiva perusterveydenhuolto on hillinnyt erikoissairaanhoidon kustannusten kasvua siten, että perusterveydenhuollon osuus terveydenhuollon kustannuksista nousee yhden prosenttiyksikön vuosittain (vuonna 2012 osuus oli 24,6 %).
- Ikäihmisistä vähintään 92 prosenttia asuu kotona, vähintään 6 prosenttia asuu tehostetussa palveluasumisessa ja enintään 2 prosenttia on laitoshoidossa.
- Kaupungin keskustan ja aluekeskusten aseman vahvistaminen palvelukeskittyminä sekä sähköisten palvelujen lisääminen ovat tehostaneet palvelujen saavutettavuutta ja palveluverkkoa.

Hanke kytkeytyy myös Tampereen kaupungin Tulevaisuuden palvelumallin rakentamiseen ja palveluverkon kehittämiseen. Tavoitteena on luoda vuoteen 2025 mennessä uusi malli, jossa palveluja tuottavat yhdessä kaupunki, yritykset, yhdistykset ja kuntalaiset, ja laajentaa voimakkaasti sähköisten palvelujen valikoimaa. Vuosina 2014–2016 palvelumallityössä määriteltiin, miten palvelujen järjestämisessä otetaan käyttöön uusia asiakaslähtöisiä toimintatapoja, jotta palvelut vastaavat kuntalaisten tarpeisiin. Suunnittelu kattaa palvelut

päivähoidosta vanhuspalveluihin ja terveydestä kulttuuriin, ja mukana tarkasteluissa ovat myös alueen tilat, maankäyttö, asuminen ja joukkoliikenne. Tärkeä osa Tulevaisuuden palvelumalli -hanketta on sähköisten palvelujen kirjon laajentaminen.

Tampereen linjausten mukaan alueellinen hyvinvointikeskus on palvelukeskittymä, johon on koottu keskeisiä hyvinvointipalveluja toiminnalliseksi kokonaisuudeksi kaikenikäisille kuntalaisille. Alueellisia keskuksia on kaupungissa viisi ja kuudentena keskustan alue. Alueellisiin palveluihin kuuluvat myös matalan kynnyksen palvelupisteet, lähitorit. Lähitori tarjoaa yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa palveluista ja erilaisista mieltä askarruttavista arjen asioista. Siellä voi liittyä mukaan vapaaehtoistoimintaan, osallistua harrastusryhmiin ja saada terveysneuvontaa.

Kaupunkistrategiaan ja palvelumallityöhön liittyen kehitetään kaupungin ja kolmannen sektorin yhteistyötä. Kumppanuus 2020 -ohjelman tavoitteena on tehostaa sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan järjestöjen ja kaupungin yhteistyötä sekä selkiyttää palvelujen suunnitteluun ja toteutukseen liittyvää työnjakoa. Ohjelma edistää järjestöjen mahdollisuuksia tukea kuntalaisia ja tuottaa heille suunnattuja palveluita. Lisäksi halutaan parantaa asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksia sekä kaupungin että järjestöjen tuottamien palvelujen kehittämiseen.

Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämisessä Tampereen kaupunki on ollut edelläkävijä. Kunnallisen palvelun uudistaminen yhteistuotannon keinoin käynnistyi maassamme ja Tampereella 2010-luvulla, jolloin kuntalaiset ja palvelujen käyttäjät pääsivät osallistumaan ammattilaisten kanssa palvelujen suunnitteluun ja tuottamiseen. Sosiaali- ja terveyspalveluissa toimii asiakasraateja ja muun muassa vanhusten palvelujen suunnittelussa on toteutettu suoraa osallistumista.

Osallistumisen perusarvona nähdään se, että kuntalaisella on mahdollisuus esittää näkemyksensä asioihin, jotka vaikuttavat hänen elämäänsä. Osallistumiseen sisältyy lupaus päätöksiin vaikuttamisesta, ja se edistää kestäviä päätöksiä, koska päättäjien lisäksi osallistujien tarpeet ja intressit tunnustetaan ja niistä keskustellaan. Tampereella osallisuutta edistävät menetelmät ovat vakiintuneet kaupunkisuunnittelun työtapoihin ja asukkaat on otettu mukaan myös palvelumallin kehittämistyöhön. Tampereen kaupungin tarkastuslautakunta kiitti vuonna 2016 palvelumallin valmistelua siitä, että uudistustyö on tehty hyvin suunnitellen sekä avoimesti kuntalaisia ja sidosryhmiä kuunnellen.

2 Ikäystävällisyys asumisessa ja osallistumismahdollisuuksissa

2.1 Ikäystävällinen asuinympäristö

Asuinympäristö tukee monin tavoin ikääntyneiden asukkaiden hyvinvointia ja itsenäistä elämää. Esteettömyys ja turvallisuus ovat edellytyksiä sille, että iäkkäät ihmiset voivat osallistua itselleen mielekkääseen toimintaan ja vaikuttaa omassa yhteisössään. Vaikka palvelujen tarve olisi vähäinen, monet iäkkäät tarvitsevat esteettömät ja saavutettavat olosuhteet asumiseen, asiointiin ja osallistumiseen. (Hynynen 2015.)

YK asetti 2000-luvun alussa ikääntyneiden osalta päämääräksi ageing in place -periaatteen eli paikoillaan ikääntymisen. Tämä tarkoittaa sitä, että ikääntyvä henkilö voi jatkaa asumista tutussa paikassa. Tuttuus määrittyy ikääntyneestä ihmisestä lähtien, se voi merkitä pitkäaikaista asuntoa, elinikäistä kotiseutua tai asuinalueita. Tuttuus voi muotoutua myös vasta vanhuudessa, jolloin ikääntyvä valitsee paikan, johon siirtyä tai palata jossa toivoo vanhenevansa. (Madrid International... 2002.)

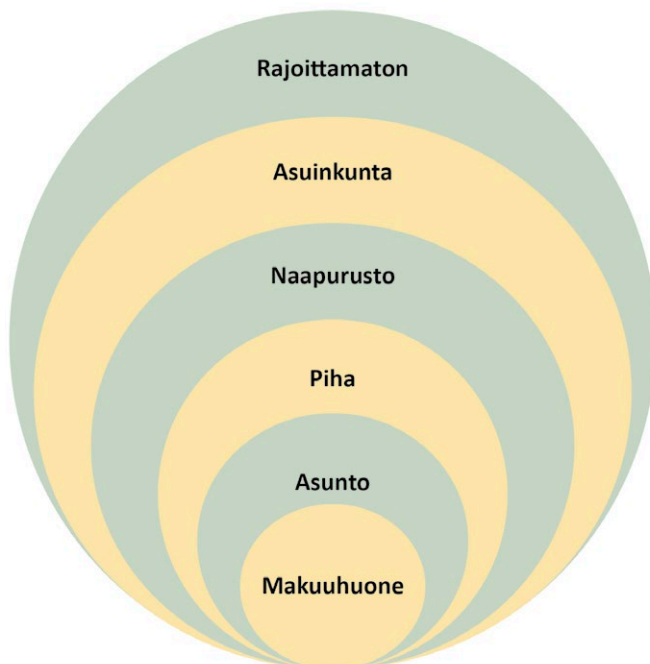
Aktiivinen vanheneminen

Kansainvälisesti on tunnustettu ikääntyneiden henkilöiden oikeus ihmisarvoiseen ja itsenäiseen elämään sekä oikeus osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja kulttuurielämään. Näitä ikääntyneiden oikeuksia luvataan kunnioittaa Euroopan unionin perusoikeuskirjan 25. artiklassa.

Maailman terveysjärjestö (WHO) määrittelee aktiivisena vanhenemisen seuraavasti: "Aktiivisena vanheneminen on prosessi, jossa optimoidaan mahdollisuudet terveyteen, osallisuuteen ja turvallisuuteen elämänlaadun edistämiseksi ihmisten vanhetessa." Aktiivisuus tarkoittaa säännöllistä osallistumista sosiaaliseen, taloudelliseen, henkiseen ja yhteiskunnalliseen elämään sekä kulttuuriin, sillä ei viitata ainoastaan liikunnalliseen aktiivisuuteen tai palkkatyöhön. Ikääntyneillä henkilöillä on mahdollisuus olla aktiivisia ja osallistuvia silloin, kun he voivat liikkua turvallisesti kodin ulkopuolella.

Elinpiirin laajuus on yhteydessä elämänlaatuun

Henkilön liikkumiseen käyttämä alue muodostaa elinpiirin, joka pienimmillään sisältää vain oman makuuhuoneen. Kodin muut huoneet, piha-alue ja naapurusto kuuluvat toimintakykyisen ikääntyneen elinpiiriin, ja aktiivisen henkilön elinpiiri laajenee myös kotipaikkakunnalle ja sen ulkopuolelle. Henkilön liikkumisaktiivisuus omassa elinpiirissään kuvaa, ovatko asukkaan henkilökohtaiset resurssit ja asuinympäristön vaatimukset tasapainossa. (Rantanen 2015.)

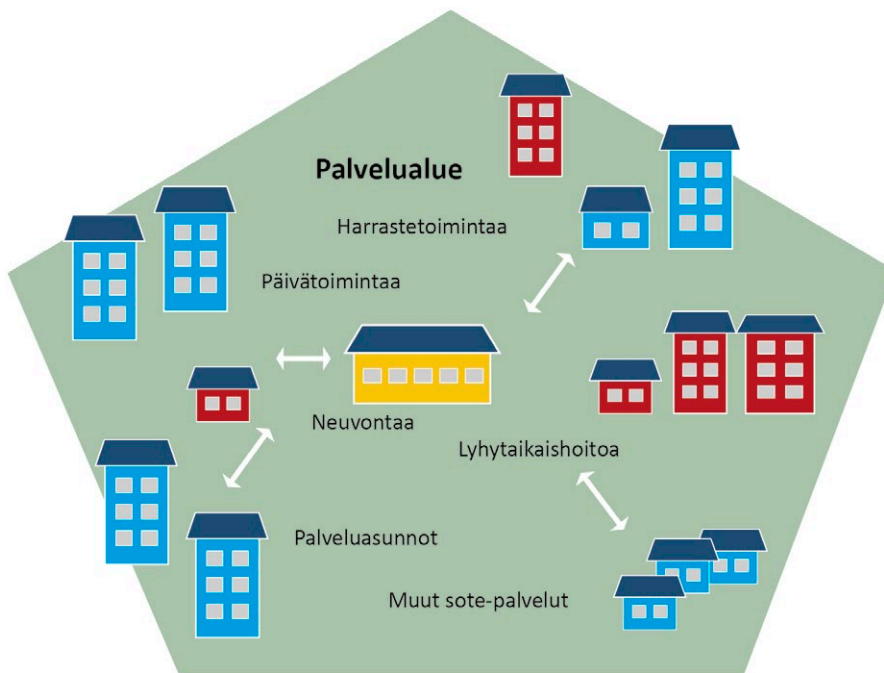
Kuvio 1. Elinpiirin kehät (Rantanen 2015).

Elämänlaatu kertoo ihmisen tyytyväisyydestä elämäänsä. Elinpiirin rajoittuminen johtaa lähes väistämättä elämänlaadun heikentymiseen. Asuinympäristö saattaa estää tai edistää liikkumista. Korkeat katukiveykset, ajoneuvojen pysäköinti jalankulkuväylille, vaaralliset risteykset sekä lumi ja jää lisäävät elinpiirin rajoittumisen riskiä. Sen sijaan kodin läheisyydessä olevat asiointi- ja ulkoilureitit tai liikkumiseen houkuttelevat luontoalueet auttavat säilyttämään elinpiirin laajana.

Ikääntyneen henkilön toimintakyky, hänen toimintamahdollisuutensa ja tavoitteellisuus oman elämän suhteen määrittävät hänen aktiivisuuttaan. Suomalaisessa tutkimuksessa 75–90-vuotiaiden henkilöiden elämäntavoitteet liittyivät terveyden ylläpitämiseen, kotona puuhailuun, ihmissuhteisiin, muiden auttamiseen, liikuntaan, matkailuun ja mökkeilyyn. Monen tavoitteen toteuttaminen edellyttää laajaa elinpiiriä, mistä kertovat myös ulos menemisen syyt: ostosten teko, asiointi, palveluiden käyttö, kuntokävely, vierailu, vapaa-ajan vietto, mökille meno, kirkossa käynti, kerho, kokous, harrastus jne. (Rantanen 2016.)

Palvelujen järjestäminen

Terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen nähdään tärkeänä varautumistoinena nopeasti ikääntyvässä maassamme. Vanhuspalvelulaissa (2012) kunnan yleisiin velvollisuuksiin sisältyy hyvinvointia edistävien palveluiden järjestäminen vanhuuseläkeikäissä oleville kuntalaisille. Palveluiden tulee kattaa monipuolisesti myös hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävä neuvonta, ohjaus ja ongelmien varhainen tunnistaminen. Näillä toimilla voidaan vahvistaa iäkkäiden henkilöiden omaehtoista toimintaa. Terve ikääntyminen mahdollistaa iäkkäiden täysivaltaisen osallisuuden yhteiskunnassa, parantaa heidän elämänlaatuaan ja vähentää sosiaali- ja terveystalouden palvelujen tarvetta. (Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi... 2017.)

Kuvio 2. Ikäystävällinen palvelualue (Hynynen 2015).

lökkäiden tunnistamia hyvän asuinalueen piirteitä

Ikääntyneiden toive asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään tarkoittaa myös toivetta asua tutussa asuinympäristössä. Ikääntyneillä arki on enemmän sidoksissa asuinalueeseen kuin työssäkäyvillä. Tutussa ympäristössä asuminen vahvistaa turvallisuuden kokemusta sekä luottamusta kotona asumiseen. Asuinympäristön esteettömyys ja lähipalveluiden saavutettavuus mahdollistavat arjessa selviytymisen. Saavutettavuuden tavoite korostuu elämänvaiheissa, joissa arjen asioiden hoitamista ei voi helpottaa esimerkiksi omalla ajoneuvolla, eli lapsuudessa ja vanhuudessa. (Hirvola 2016.)

Kävelemisen sisällyttäminen ikääntyneiden päivittäisiin rutiineihin mahdollistaa aktiivisen vanhenemisen (Spatial Planning... 2017). Ikääntyneet toivovat kävelyetäisyydelle, eli alle 500 metrin päähän kauppaa, pankki- ja postipalveluja sekä vanhusten- ja terveydenhoitopalveluja (Kytö ym. 2011). Valtakunnallisen kyselytutkimuksen mukaan 75 vuotta täyttäneistä tamperelaisista joka neljännelle tuottaa suuria vaikeuksia kävellä 500 metrin matka (Murto ym. 2017). Itsenäinen asiointi kävellen ja sen tuomat mahdollisuudet spontaaneihin kohtaamisiin asuin- ja lähiympäristössä lisäävät yhteisöllisyyden tunnetta. Tällaiset satunnaiset kohtaamiset, naapurin tervehtiminen tai jutustelu lähikaupan työntekijöiden kanssa, edistävät niin sanottujen heikkojen sosiaalisten siteiden muodostumista ja lievittävät yksin asuvien ikääntyneiden eristäytyneisyyttä (Hirvola 2016; Spatial Planning 2017).

Asuinalueen tarjoamat virkistysmahdollisuudet kiinnostavat iäkkäitä asukkaita, ne vaikuttavat toimintakyvyn säilymiseen ja elämänlaatuun. Ympäristö voi edistää ulkona liikkumista, mikä ehkäisee liikkumisvaikeuksia ja auttaa ylläpitämään terveyttä. Puistojen ja viheralueiden on todettu houkuttelevan iäkkäitä henkilöitä ulos liikkumaan, samalla tavoin lähellä sijaitsevat palvelut ja julkisen liikenteen saavutettavuus kannustavat lähtemään liikkeelle. Eläkevuosien alkuvaiheessa olevat 65–74-vuotiaat pitävät tärkeänä erityisesti asuinalueen luontoympäristöä ja ulkoilumahdollisuuksia, kun taas 75–84-vuotiaille hyvän asuinalueen ominaisuuksina korostuvat sen tarjoamat sosiaaliset kontaktit (Strandell 2017).

Ympäristöön voidaan suunnitella myös erityisiä kohtaamisia mahdollistavia tiloja ja paikkoja, joihin ihmiset löytävät, kun toivovat tilaisuuksia vuorovaikutukseen muiden kanssa. Kävelyreittien suunnittelu on keskeisessä asemassa; turvalliset, sujuvat ja viihtyisät kävely-yhteydet edistävät jalkaisin liikkumista alueella. Ympäristön käveltävyys tarkoittaa hyväkuntoisia kävelyväyliä, turvallisia tienylityspaikkoja, nousuja tukevia kaiteita, hyvää valaistusta ja riittävän tiheästi sijoitettuja levähdyspaikkoja. (Hirvola 2016.)

Asuinympäristön turvallisuus

Turvallisuus on saavutettavuutta, luottamusta ja asenteiden avoimuutta. Avoimuus on vastakohta paitsi ulkopuolelle jättämiselle myös sisätiloihin sulkeutumiselle. Rakennetussa ympäristössä turvallisuus tarkoittaa sitä, että eri-ikäiset asukkaat voivat luontevasti hoitaa asioitaan, mennä töihin ja kouluun, harrastaa ja oleskella. Turvallinen ympäristö kannustaa ihmisiä ottamaan oman paikkansa yhteisissä ulkotiloissa. Tämä edellyttää luottamusta ympäristöön ja toisiin ihmisiin. Turvallisuuteen vaikuttavat ratkaisut ovat hyvin käytännönläheisiä, esimerkiksi valaistukseen tai materiaaleihin liittyviä, joihin otetaan kantaa piha-, puisto- ja kävelyalueiden suunnitelmissa. Hyvin suunnitellussa ympäristössä tilat ja toiminnot ovat loogisia ja helppokäyttöisiä, mikä vähentää tapaturmia ja mahdollistaa itsenäisen asumisen myös henkilöille, jotka huonosti toimivassa ympäristössä olisivat toisten avun varassa. (Hirvola 2016.)

Kokonaisvaltaisesti eri asukasryhmät huomioon ottavassa kaikille sopivassa suunnittelussa (Design for All -suunnittelu, DfA) ei tehdä erityisratkaisuja vain joillekin ryhmille, kuten pienille lapsille tai apuvälineen kanssa liikkuville ikääntyneille, vaan suunnitteluratkaisut sopivat kaikille asukkailla. Saavutettavat ratkaisut helpottavat kaikkien elämää ja vähentävät erityisratkaisujen tarvetta ja siten myös kustannuksia. Suunnittelijat ja rakentajat voivat työssään edistää lopputuloksen soveltumista mahdollisimman monelle, toimintakyvystä riippumatta. (The EIDD Stockholm Declaration 2004.)

Kävelyreittien talvikunnossapito

Kävelyreittien ja piha-alueiden hyvin toteutettu liukkauden torjunta helpottaa niiden henkilöiden elämää, joiden liikkumiskyky on heikentynyt. Ulkona liikkumisen pelko ennakoii liikkumisen määrän vähenemistä. Useita kuukausia kestävä talvikausi voi merkittävästi heikentää ikääntyneen kävelykykyä, jos liukastumisen pelko sulkee hänet sisätiloihin. Iäkkäillä henkilöillä tasapainon ja lihasvoiman heikkeneminen vaikuttavat kävelyvarmuuteen, ja liikkumiskyvyn heiketessä kaatumisalttius kasvaa. Liukkauden eston onnistuminen on erityisen tärkeää silloin, kun halutaan rohkaista iäkkäitä asukkaita kävelemään ulkona myös talvikuukausina. (Eronen 2015.)

2.2 Ikäystävällinen asuminen

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton antamassa laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi (2017) todetaan tavoitteeksi, että ikääntyneet voisivat asua mahdollisimman pitkään omassa kodissaan, ja sitä usein toivovat myös ikäihmiset itse. Ikääntymiseen liittyvä toimintakyvyn heikentyminen asettaa vaatimuksia asunnoille ja asuinympäristöille, ja siksi etenkin esteettömien asuntojen tarve lisääntyy huomattavasti seuraavan kymmenen vuoden kuluessa. Asunnon ja asuinympäristön esteettömyys turvaavat sen, että ikääntyneet henkilöt pystyvät ylläpitämään sujuvaa arkea ja asumaan pidempään kotonaan.

Toimiva ikäystävällinen asuinalue edellyttää paitsi esteettömiä asuntoja, myös asuintalojen ja asuinympäristön esteettömyyttä ja turvallisuutta. Esteettömyys ei ole pelkästään liikku-
misen esteettömyyttä, vaan se merkitsee myös palvelujen saavutettavuutta, tiedon ymmärrettävyyttä, välineiden käytettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Esteettömyyteen ja turvallisuuteen liittyvien näkökulmien huomioon ottaminen tukee iäkkäiden henkilöiden kotona asumista ja samalla pienentää asumiseen liittyviä riskejä.

Merkittävin syy esteettömien asuntojen tarpeen kasvuun on Suomen väestön pitkäikäisyyden yleistymisen. Yli 65-vuotiaita on tällä hetkellä yli miljoona ja vuonna 2030 jo noin 1,5 miljoonaa. Jotta ikääntyneet voivat kansallisten tavoitteiden mukaisesti asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään, tulee heillä olla toimiva ja turvallinen asunto. 55–64-vuotiaiden ikäryhmässä on runsaasti henkilöitä, jotka varautuvat tulevaan tilanteeseensa hankkimalla hyvissä ajoin esteettömän asunnon. Samoja esteettömiä asuntoja tavoittelevat myös perheet, joissa on vammaisia perheenjäseniä sekä monet lapsiperheet. (Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013.)

Korjausrakentamista tarvitaan

Uudisrakentamisen ohella tarvitaan voimakasta panostusta olemassa olevan asuntokannan esteettömyyskorjauksiin. Vanhoissa kerrostaloissa suurimpia haasteita ovat hissien puuttuminen, portaiden käyttö hissiin pääsemiseksi sekä olemassa olevien hissien pieni koko. Hissien rakentaminen ja esteettömyyden lisääminen vanhoihin kerrostaloihin on todettu vaikuttavaksi toimeksi, joka tukee ikääntyneiden asumista kotona pidempään.

Pienempiä esteettömyyskorjauksia vanhoissa kerrostaloissa ovat hissien rakentamiseen liittyvät kulkuväylien liikkumisesteiden poistot. Sisäänkäyntien esteettömyyttä voidaan parantaa asentamalla ulko-oviin sähköinen ovenavausjärjestelmä ja lisäämällä luiska sisäänkäyntiportaan yhteyteen. Yleisimpiä märkätilojen esteettömyyttä parantavia pienempiä muutostöitä ovat tukikaiteiden asennus ja kynnysten tai kylpyammeen poisto. Pien-

talojen esteettömyyskorjauskohteita ovat sisäänkäyntien parantaminen, wc- ja pesutilojen korjaaminen ja kynnysten poistaminen. Pientaloihin asennetaan jonkin verran myös tasonostimia ja porrashissejä. Keittiöön kaivataan eniten varusteiden lisäämistä tai muuta kohentamista, ja tilamuutokset ovat keittiökorjausten toiseksi yleisin peruste. (Verma ym. 2012.)

Esteettömien ratkaisujen tunnistaminen ja korjausten rahoitus

Eri alojen asiantuntijat voivat työssään arvioida ikääntyneiden asumisturvallisuuteen liittyviä riskejä ja edistää turvallisuutta. Esteettömyyskorjausten suunnitteluun ja kustannusten arviointiin tarvitaan korjausneuvontaa ja asiantuntevaa opastusta, vaikka asunnon korjauksista päättää ja kustannuksista vastaa asukas itse.

Pienituloisilla iäkkäillä ei aina ole itsellään varaa asunnossa tarvittavien muutostöiden suunnittelu- ja toteutuskustannuksiin, ja myös taloyhtiöiden teettämät korjaushankkeet voivat aiheuttaa asukkaille maksukykyyn nähden liian suuret kustannukset ja siitä johtuen tarpeen vaihtaa asunto halvempaan. Iäkkäälle henkilölle muutto on kuitenkin raskas ponnistus, joka johtaa usein voinnin heikkenemiseen. Muuton aiheuttamaa kuormitusta lisää, jos joudutaan muuttamaan pois tutulta asuinalueelta ja luopumaan sosiaalisista verkostoista.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA tukee hissien rakentamista vanhoihin taloihin ja asuinrakennuksen liikkumisesteiden poistamista enintään 45 prosentilla rakennuskustannuksista. ARA myöntää pienituloisille ikääntyneille (65-vuotiaat ja sitä vanhemmat) tai vammaisille henkilöille asuntojen korjausavustuksia, jotka voivat olla enintään 50–70 prosenttia hyväksytyistä korjauskustannuksista. (Hissi- ja esteettömyysavustusohje 2017.)

Kevyetkin muutokset auttavat esteettömyyden toteutumisessa. Asuinrakennusten peruskorjauksen yhteyteen kannattaa kytkeä asuntojen ja yhteisten tilojen esteettömyystarkistukset ja parantaa esteettömyyttä, kuten sisäänkäyntien ja yhteisten tilojen helppokulkuisuutta ja matalia kynnyksiä. Vaikka iäkkäiden asukkaiden määrän tiedetään kasvavan nopeasti, asuinkiinteistöjen kunnossapidosta päätettäessä keskitytään yleensä talotekniikan tai julkisivun päivittämiseen eikä esteettömyyden parantamiseen kiinnitetä useinkaan riittävästi huomiota. (Esteettömyysohjelma 2009–2016, arviointiraportti.)

Esteettömyyttä lisäävät korjaukset ovat kustannustehokkaita, sillä ne voivat pidentää kotona asumista usealla vuodella. Esteettömyyden toteuttaminen on edullisinta uudisrakentamisessa, jossa sen osuus rakentamiskustannuksista on hyvin pieni. Suurin osa ikääntyneistä asuu kuitenkin jo rakennetuissa asunnoissa, joissa on tarvetta esteettömyyskorjauksiin. Korjausrakentamisessa esteettömien ratkaisujen kustannukset ovatkin suuremmat. Paremmat asuinolot ja esteettömyys voivat kuitenkin siirtää palveluasumisen tarvetta myöhem-

mäksi. Kun asukas pääsee itsenäisesti liikkuen palveluihin kodin ulkopuolelle, kotihoidon ja palvelujen tarve saattaa vähentyä. Esteetön ja turvallinen asunto lisää elämänlaatua, koska se tukee arkipäivän toimien suorittamista paremmin kuin huonosti toimiva asunto, etenkin sellaisilla henkilöillä, joiden toimintakyky on alentunut. Kustannussäästöjä syntyy myös siitä, että esteettömyyskorjaukset ja hissien asentaminen vähentävät tehokkaasti tapaturmia, esimerkiksi kaatumisia portaikossa. (Kilpelä ym. 2014.)

Asumisen tarpeet muutoksessa

Ikääntyneet ihmiset kaipaavat asumiseen myös vaihtoehtoja, esimerkiksi yhteisöllisiä vuokra-, asumisoikeus- ja omistusasuntoja. Kunnissa tarvitaan myös uudenlaisia ratkaisuja, jotka yhdistävät palvelun ja asumisen (Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi, 2016). Tarpeita arvioitaessa on otettava huomioon ikääntyneiden heterogeenisuus, asumisolojen, varallisuuden ja toimintakyvyn erot ja erilaiset tavoitteet vaikuttavat asumistarpeisiin ja -toiveisiin. Pienituloiset vuokralla asuvat eläkeläiset muodostavat erityisen kohderyhmän, jolle täytyy jatkossa tarjota edullisia, esteettömiä asuntoja (Jalava ym. 2017).

Asuntojen tulee sijaita palvelujen lähellä, jotta asuinalueen palvelutarjonta, kauppa-, posti- ja terveyspalvelut sekä harrastukset ovat omin voimin liikkuvien tai julkista liikennettä käyttävien ikääntyneiden saavutettavissa mahdollisimman pitkään. Myös palvelujen läheisyyteen tarvitaan esteettömiä asuntoja, minkä lisäksi kotiin vietävillä palveluilla voidaan tukea kotona asumista.

Asumisen toiveet

Nykyään suuri osa suomalaisista valmistautuu vanhuusvuosien ja toimintakyvyn heikentymisen aiheuttamiin asumistarpeiden muutoksiin hyvissä ajoin, joko etsimällä uuden asunnon tai kunnostamalla nykyistä (Rajakoski 2017). Vuoden 2016 asukasbarometrista ilmenee, että uuden asunnon toivotaan sijaitsevan lähellä palveluja ja siltä toivotaan helpohoitoisuutta. Kaupunkimaisissa asuinympäristöissä asuvien toiveet kerrostaloasumisesta alkavat selvästi lisääntyä 60 ikävuoden jälkeen, ja yli 74-vuotiaista jo 70 prosenttia asuisi mieluiten kerrostalossa. Suurilla kaupunkiseuduilla alakeskukset ovat houkuttelevia ympäristöjä ikääntyneille, ja niissä asuminen on yleensä keskustoja edullisempaa. Vanhuusvuosien asumista suunniteltaessa tutun elinympäristön ja sosiaalisten kontaktien säilymistä pidetään tärkeänä. Yleensä ikääntyneiden muuttomatkat ovatkin lyhyitä, uusi asunto sijaitsee useimmiten enintään viiden kilometrin etäisyydellä entisestä. (Helminen ym. 2017.)

Yhteisöllisyyden toive yleistynyt

Ikääntyneitä kiinnostaa nykyään myös asumisen yhteisöllisyys, jossa arvostetaan sen lupamaa turvallisuuden tunnetta ja mahdollista apua arjen toimissa. Yhteisöllisyys nähdään keinona vähentää omaa yksinäisyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä. Kiinnostuneimpia yhteisöasumisesta ovat suurissa kaupungeissa kerrostalossa yksin asuvat naiset (Halonen 2015; Strandell 2017a).

Yksinkertaisimmillaan yhteisöllinen asuminen voi lähteä yhteisten tilojen tarjoamisesta asukkaille. Yhteisön ja yhteisöllisyyden syntyminen on kuitenkin prosessi, johon vaikuttavat asukkaiden keskinäinen vuorovaikutus sekä sitoutuminen toimintaan ja asuinympäristöön. Asukkaiden osallistuminen yhteisten tilojen suunniteluun edesauttaa yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunteen syntymistä. Osallistavassa suunnittelussa asukkaat ovat itse toimijoita, jotka muokkaavat yhteistoiminnassa asumisympäristöään ja sen toimintaa. (Jolanki ym. 2017.)

Suomessa yhteisöllinen asuminen on toistaiseksi melko vähäistä, erilaisten ratkaisujen kehittäminen on useimmiten käynnistynyt yhdistysten aktiivisesta toiminnasta. Yksi laajimmista toteutuksista on Jyväskylässä Varttuneiden asumisoikeusyhdistys Jason kehittämä Ilona-talo -konsepti, joka mahdollistaa itsenäisen elämisen omassa kodissa asuintalossa, jonka yhteistilat tarjoavat seuraa ja sosiaalisia aktiviteetteja. Tulevat asukkaat kokivat varsin tärkeäksi mahdollisuuden osallistua asuntojen ja yhteisten tilojen sekä tulevan toiminnan suunnitteluun jo rakennusprosessin aikana ennen muuttoa. Yhteistapaamiset, joissa suunniteltiin tulevaa ja tutustuttiin muihin muuttajiin, olivat oleellisia keinoja yhteisöllisyyden keskeisten tekijöiden, yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunteen luomisessa. (Jolanki & Teittinen 2015.)

2.3 Ikääntyneiden toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien parantaminen

Ikääntyneiden osallistuminen kuntatason päätöksentekoon on sisällytetty lainsäädäntöön. Vanhuspalvelulain mukaan jokaisessa kunnassa on vuoden 2014 alusta lähtien oltava vanhusneuvosto, joka lisää ikäihmisten mahdollisuuksia osallistua kunnan ikääntyneitä väestöä koskevaan päätöksentekoon suunnittelusta lähtien.

Vanhusneuvoston tarkoituksena ei ole olla vain aktiivisesti toimivien ikääntyneiden ääni, vaan myös ei-aktiivisten ikäihmisten mielipiteiden ja tarpeiden pitäisi olla vanhusneuvoston tiedossa. Vanhusneuvosto seuraa ikääntyneitä väestöä laajasti koskevia asioita. Vanhusneuvostolle kuuluvat kunnan ikäihmisiin liittyvät asiat jo suunnitteluvaiheessa. Toiminnan tavoitteena on aito osallisuus ja vaikutusmahdollisuuden toteutuminen kunnassa. (Vanhuspalvelulain pilotointi 2013.)

Ikäpolitiikka ei ole pelkästään sosiaali- ja terveyspolitiikkaa, vaan kaikkea, mikä kuuluu elämiseen, kuten liikenne- ja asuntopolitiikka sekä kulttuuri- ja liikuntapalvelut. Vanhusneuvostojen toimintaa kunnissa kartoittaneessa selvityksessä havaittiin, että ikääntyneiden näkökulmaa ei huomioida riittävästi kuntien asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä ja esimerkiksi osallistuminen kaavoitusprosessin suunnitteluvaiheeseen kaippaa kehittämistä monissa kunnissa (Miettinen & Parvinainen 2017).

Osallistuminen synnyttää sosiaalista osallisuutta

Osallisuuden tunne vahvistuu, kun ihminen pääsee osallistumalla vaikuttamaan itseään ja ympäristöönsä koskeviin asioihin ja toimimaan siinä aktiivisesti ja sitoutuneesti. Osallistumista voi sanoa ensimmäiseksi askeleeksi kohti osallisuutta. Toinen askel on se, että osallistuminen todella tuottaa osallistujalle myönteisiä joukkoon kuulumisen tunteita, hän tulee kuulluksi ja hyväksytyksi yhteisön jäseneksi. Laajassa merkityksessä osallisuutta määritellään: 1) kuulumiseksi johonkin yhteisöön, 2) yhteisössä toimimiseksi sekä 3) kokemukseksi yhteisöön kuulumisesta ja omasta merkityksestä yhteisön jäsenenä. (Fried 2012.)

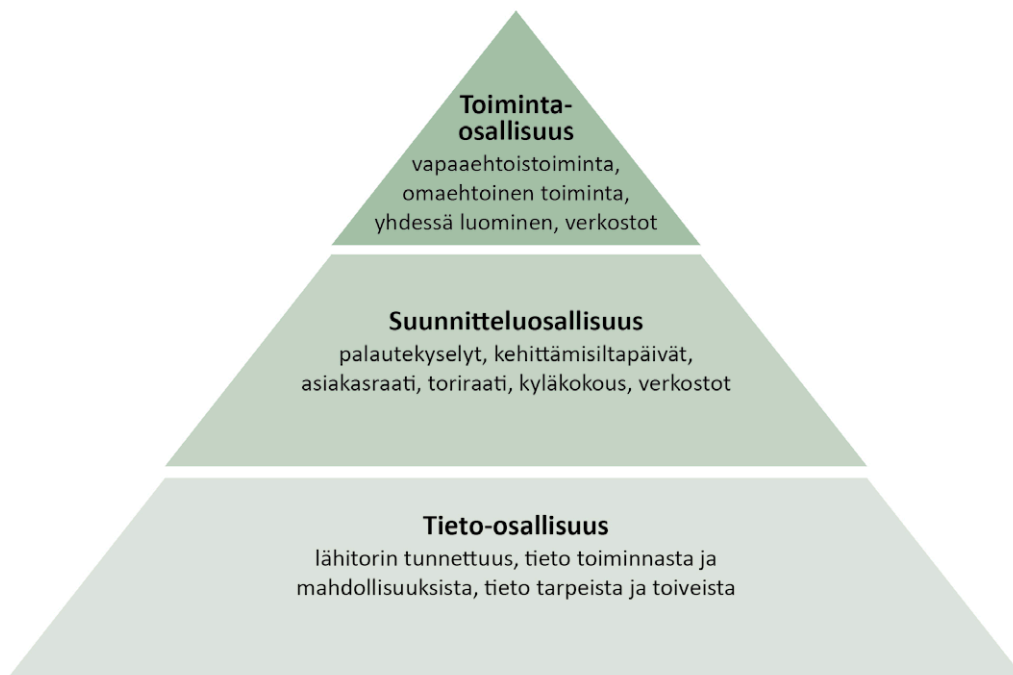
Sosiaalisen osallisuuden subjektiivinen kokeminen vaihtelee, koska yksilötasolla sama tilanne voi tarkoittaa hyvinkin erilaisia osallisuuden ja osattomuuden kokemuksia. Sosiaalinen osallisuus on yksilön kokemus tunne, joka on omakohtainen ja tunneperäinen, se mahdollistaa omiin asioihin vaikuttamisen ja yhteisöön kuulumisen. Konkreettisesti vuorovaikutuksessa sosiaalinen osallisuus on paitsi tunne johonkin kuulumisesta myös eri tasoilla tapahtuvaa toimintaa. (Leemann 2015.)

Osallistumisen perusarvona nähdään se, että kansalaisella on mahdollisuus ilmaista näkemyksensä asioihin, jotka vaikuttavat hänen elämäänsä. Osallistumiseen sisältyy lupaus päätöksiin vaikuttamisesta, ja se edistää kestäviä päätöksiä, koska päättäjien lisäksi kaikkien osallistujien tarpeet ja intressit tunnustetaan ja niistä keskustellaan.

Asiakasosallisuus ja palvelujen yhteissuunnittelu

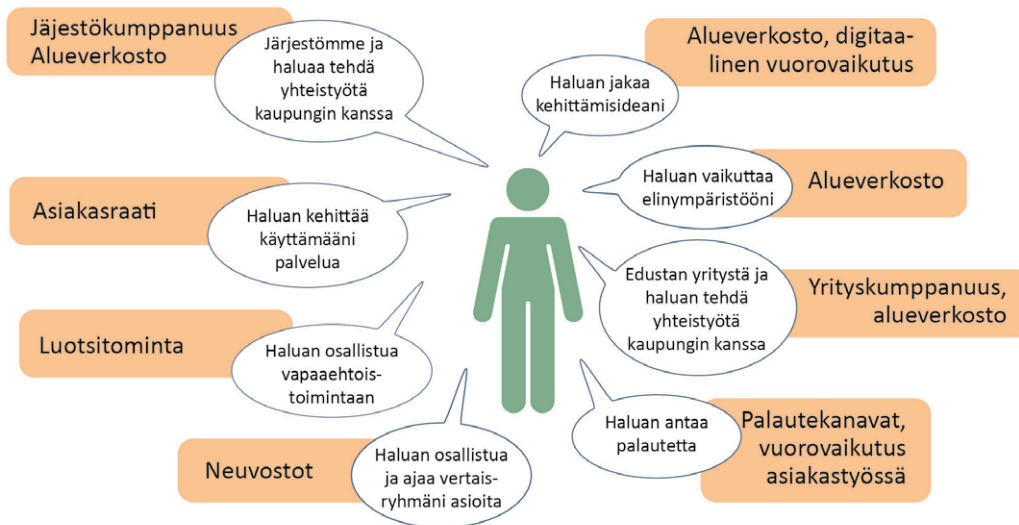
Asiakasosallisuutta voidaan pitää keinona palvelujen laadun, toimivuuden ja tehokkuuden parantamiseen sekä sosiaalisen osallisuuden lisäämiseen palveluissa ja asiakastyössä. Esimerkiksi palvelujen laadun parantamisen yhteydessä asiakasosallisuudella tavoitellaan eritaustaisten ja -ikäisten ihmisten näkemysten huomioon ottamista. Palvelutapahtumassa on tärkeää lisätä asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksia heitä itseään koskevassa päätöksenteossa, palveluissa ja niiden kehittämisessä. Yhteistyön muotoja ovat kokemusasiantuntijoiden käyttäminen, asiakasraadit, neuvostot ja muut kehittämisen foorumit. (Leskinen & Vasara 2014.)

Matalan kynnyksen palvelut, kuten lähitorit, ovat keino houkutella palvelujen ulkopuolelle jääviä ihmisiä palveluihin ja yhteiseen toimintaan sekä lisätä sosiaalisen osallisuuden kokemuksia. Palvelujärjestelmä koetaan usein sirpaleiseksi ja matalan kynnyksen palvelut helpottavat tarvittavan palvelun löytymistä ja parantavat palvelun saavutettavuutta.

Kuvio 3. Matalan kynnyksen lähitori ja asukkaiden osallisuus (Ikäneuvo-hanke 2017).

Verkostoituneeseen palvelutuotantoon perustuvassa toimintamallissa julkisia palveluja suunnitellaan vuorovaikutteisesti ammattilaisten, palvelun käyttäjien ja alueellisten yhteisöjen kanssa. Tampereella tavoitteena on näin parantaa sekä palveluja että asiakastytyväisyyttä. Yhteissuunnittelussa edistetään asiakkaiden voimaantumista toimimaan oman hyvinvointinsa ja asuinalueensa hyväksi. (Leskinen & Vasara 2014.)

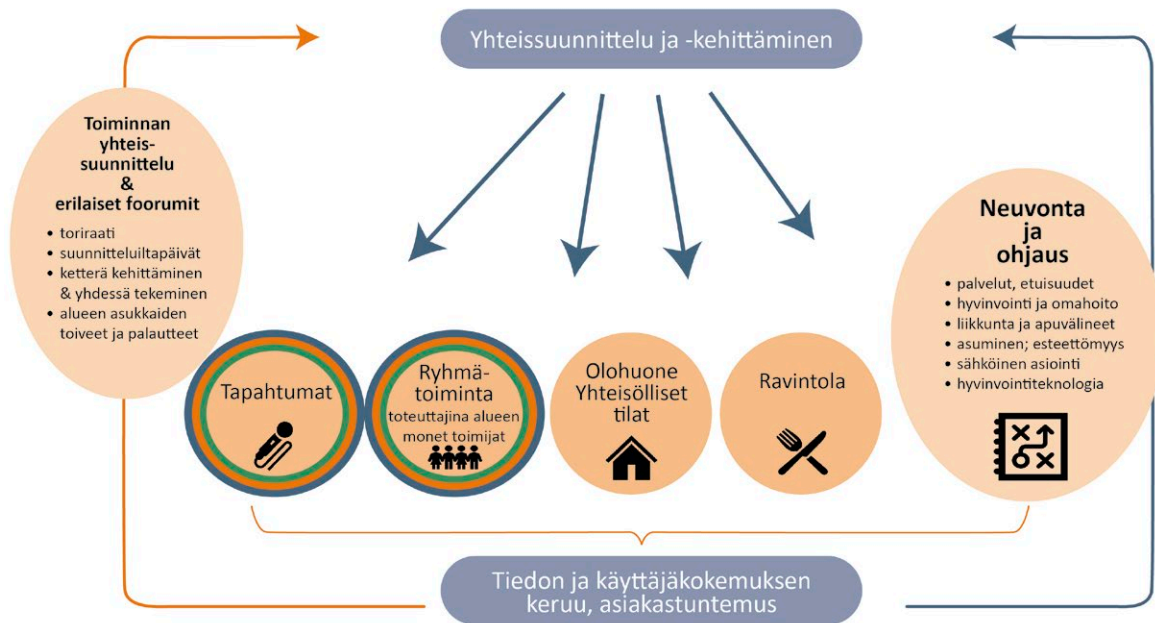
Kuvio 4. Osallistumisen malli kuntalaisen näkökulmasta (Tampereen kaupunki 2016).

Uudet foorumit kuntalaisten osallistumiseen

Tampereella toimitaan sen puolesta, että kuntalaiset osallistuvat päätöksentekoon ja palveluiden kehittämiseen omalla asuinalueella (ks. kuvio 5). Alueellinen osallistuminen toteutetaan osana palvelumalliajattelua, jolloin se yhdistyy sekä hyvinvointikeskusten että lähitorien toimintaan. Alueverkostot pyritään kehittämään vuorovaikutteisiksi ja avoimiksi kehittämissuorumeiksi, jolloin asukkaiden lisäksi niihin voivat osallistua alueen järjestöt, yritykset ja muut yhteisöt sekä kaupungin omien palveluiden tuottajat. Tavoitteena on alueen omaehtoinen kehittäminen ja vuoropuhelu kaupungin valmistelun ja päätöksenteon kanssa. (Kuntalaisten osallistumisen... 2016.)

Kaupungin keskeiseksi vapaaehtoistoiminnan malliksi on vahvistettu kaveri- ja tukipalveluita tarjoava luotsitoiminta osana palvelumallia. Kulttuuritapahtumiin ja liikunnan harrastamiseen on mahdollista saada luotsi seuraksi. Kaupunki vastaa luotsien kouluttamisesta, järjestöyhteistyöstä, toiminnan laajentamisesta kaupungin palveluihin sekä viestinnästä. Vapaaehtoistoimintaa ja kokemusasiantuntijuutta toteutetaan myös muilla tahoilla ja eri toimijoiden vastuulla. (Nousiainen 2017.)

Tampereella on otettu erityisesti sosiaali- ja terveystalveissa käyttöön asiakasraateja, joiden tavoitteena on asiakkaiden suora osallistuminen toiminnan kehittämiseen. Asiakkaiden palautteet ja mielipiteet otetaan huomioon palvelujen suunnittelussa, ja aktivoivia menetelmiä käyttämällä halutaan lisätä erityisesti hiljaisten ja heikoimmassa asemassa olevien kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia. Lähitorien toriraadit ovat osa asiakasraatijärjestelmää.

Kuvio 5. Yhteissuunnittelu lähitorilla (Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanke 2017).

3 Hankkeen suunnittelu ja toteutus

Hanke toteutui kaksivaiheisena. Keväällä 2015 ympäristöministeriö (Ikäntyneiden asumisen kehittämisohjelma) ja Tampereen kaupunki käynnistivät ikäystävällisen palvelualueen pilotointihankkeen suunnittelun Hervantaan. Hankesuunnitelma tehtävineen valmistui 2015 vuoden lopussa ja vuoden 2016 alussa käynnistyi hankkeen kaksivuotinen toteutusvaihe.

Yhteistyön käynnistyminen

Vuonna 2015 valmistuneessa Tampereen väestösuunnitteessa oli tunnistettu, että Hervannassa ikääntyneen väestön määrä kasvaa lähivuosina (2015–2030) poikkeuksellisen voimakkaasti verrattuna muihin kaupunginosiin. Samaan aikaan Tampereella oli käynnistymässä Kaakon palvelualueen palveluverkon kehittäminen osana kaupungin Tulevaisuuden palvelumallin toteutusta. Ympäristöministeriön koordinoimassa valtakunnallisessa Ikäntyneiden asumisen kehittämisohjelmassa käynnistettiin ikäystävällisen palvelualueen kokeilu kaupunginosan alueella. Hankkeen valmisteluun lähti mukaan myös kaksi yleishyödyllistä vuokra-asuntoyhteisöä, joiden asuntokanta on tarkoitettu ikääntyneille asukkaille: Tampereen Kotilinnasäätiö ja Tampereen Vanhuspalveluyhdistys, joka sai tehtäväkseen hankkeen koordinoinnin. Tampereen kaupunki, ympäristöministeriö, Tampereen Kotilinnasäätiö ja Tampereen Vanhuspalveluyhdistys tekivät sopimuksen yhteisesti rahoitetusta valmistelusta ajalle 1.5–10.12.2015. Kukin yhteistyötaho nimesi ohjausryhmään edustajansa.

Tiedonkeruu

Hankesuunnitelman valmistelussa selvitettiin, millaisia yhtymäkohtia on Tampereen kaupungin strategisissa linjauksissa ja ajankohtaisissa kehittämistavoitteissa verrattuna Ikäystävällinen asuinalue -konseptin yleisiin tavoitteisiin. Kaupunki on tehnyt pitkäjänteistä työtä väestön ikääntymiseen liittyvien kysymysten parissa. Usean valtuustokauden yli jatkunut TampereSenior-ohjelma etsii laaja-alaisesti uusia keinoja, joilla voidaan varmistaa ikäihmisille tyytyväinen ja onnellinen elämä asukkaiden, kaupungin ja muiden toimijoiden yhteistyössä. Ohjelmassa luodaan pohjaa uudelle ajattelutavalle ja toimintatavoille, joissa

ikäntyneen väestön näkökulma ja erityiset tarpeet otetaan huomioon palvelujen, asumisen ja kaupunkiympäristön kehittämisessä.

TampereSenior-ohjelma:

- kehittää palveluja ja palvelurakennetta niin, että se tukee ikäihmisten hyvinvointia ja terveyttä sekä edistää aktiivista ja toimintakykyistä elämää
- rohkaisee kuntalaisia osallistumaan yhteiskuntaa ja itseään koskevaan päätöksentekoon
- on mukana kehittämässä senioreille uudenlaisia asumisympäristöjä sekä -malleja alueellisen palvelujärjestelmän tuotannon ohjaamiseksi.

Vuoteen 2030 ulottuvan Tampereen väestösuunnitteen ja hyvinvointipalvelujen tilastojen avulla selvitettiin, millaisia ikäntyneiden asumiseen ja palvelujen kysyntään liittyviä kehittämistarpeita tunnustetaan tai voidaan ennakoida tulevaisuudessa. Väestösuunnitteen mukaan yli 75-vuotiaiden (lisäys yli 120 prosenttia) ja yli 85-vuotiaiden (lisäys yli 90 prosenttia) asukkaiden määrä kasvaa Hervannassa niin paljon, että terveyspalvelujen, kotihoidon ja asumispalvelujen tarpeen arvioidaan kasvavan merkittävästi.

Asiakirjoista saatuja tietoja täydennettiin virkamiesten, aihepiiriin liittyvien kehittämishankkeiden toteuttajien ja muiden toimijoiden haastatteluilla. Yhteensä 78 neuvottelussa kuultiin asiantuntijoita kaupungin tilaajaryhmästä, kuntademokratiayksiköstä, vanhus- ja vammaisneuvostosta, yleisten alueiden suunnittelusta, asuntotoimesta, vanhuspalveluista, terveyspalveluista ja ympäristöministeriöstä. Muut haastateltavat edustivat muun muassa asukasyhdistystä, vapaaehtoistoimintaa, eläkeläisjärjestöjä, ammattikorkeakoulua, paikallislehteä, vuokra-asuntoyhtiöitä ja kehittämishankkeita. Keskusteluissa tärkeää oli tunnistaa asuinalueen ikäystävällisyyttä vahvistavia käytännön toimenpiteitä, jotka ovat yhdensuuntaisia kaupungin strategisten linjausten kanssa ja samalla toteuttavat asukastilaisuuksissa ja -haastatteluissa ilmaistuja kehittämistarpeita.

Yhteissuunnittelu

Hankkeen toteutusvaiheen sisältöä ja toimenpiteitä suunniteltiin yhdessä asukkaiden sekä Hervannassa toimivien yhdistysten, hankkeiden ja palveluyritysten kanssa. Yhdessä tulevaisuuden palvelumallin kehittämistyön kanssa järjestettiin syksyllä 2015 työpajoja, kyselyjä ja haastatteluja alueen asukkaille ja toimijoille. Asukastilaisuuksissa selvitettiin asukkaiden tarpeita ja näkemyksiä asuinalueen ikäystävällisyyden kehittämisestä, hyvinvointipalveluista ja hyvinvoinnin edistämisestä.

Työpajojen antia täydensivät Tampereen ammattikorkeakoulun ja Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden toteuttamat strukturoidut haastattelut, joissa painottuivat ikäystävällisen palvelualueen teemat: rakennettu asuinympäristö ja asuminen sekä osal-

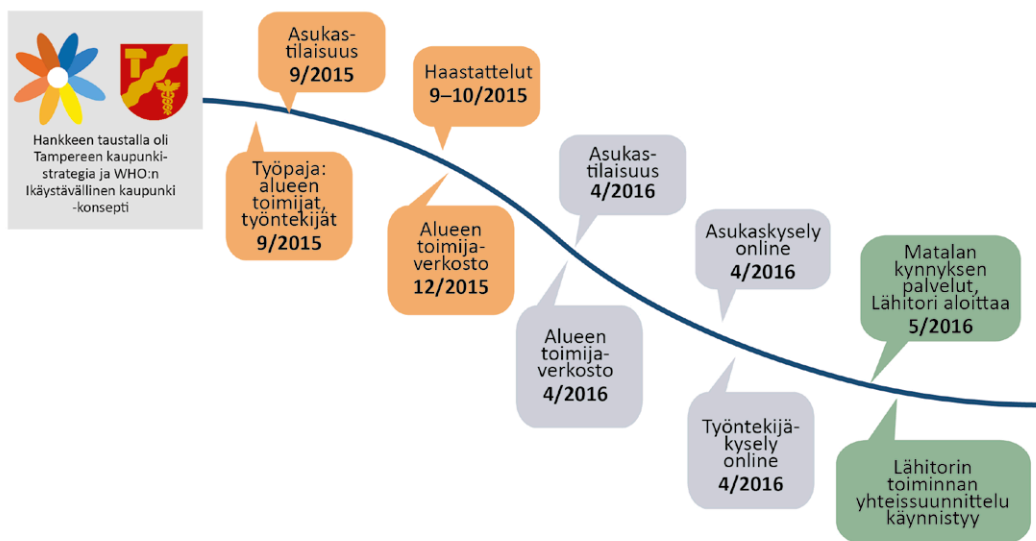
listumisen ja tiedon saannin toteutuminen. Palvelumallin kehittämisessä ja palveluiden yhteissuunnittelussa lähtökohtana on, että alueen toimijat tuntevat toisensa ja toistensa toiminnan. Joulukuussa 2015 kaupungin vuorovaikutussuunnittelija käynnisti aluetoimijaverkoston kokoamisen. Verkostoon etsittiin alueella toimivia kaupungin työntekijöitä, yhdistysten, yhteisöjen ja yritysten edustajia.

Hankesuunnitelman valmistelu

Valmisteluvaiheen ohjausryhmä kokoontui syksyn aikana kolme kertaa ohjaamaan suunnittelua. Toteutusvaiheen suunnitelmalta edellytettiin käytännön toimenpiteiden kuvausta sekä toteutukseen osallistuvien tahojen ja käytössä olevien resurssien kirjaamista. Ohjausryhmä piti tärkeänä, että ikäystävällisen palvelualueen konsepti sovelletaan suunnitelmassa käytännön toimiksi: kuvataan tavoitteet ja tehtävät sellaisella tavalla, että eri toimijoiden rooli toteutuksessa käy selville (liite 2).

Hankkeen toteutusvaiheen kaksikymmentä tehtävää jäsenyivät kolmeen teemaan: 1) ikäystävällinen asuinympäristö, 2) ikäystävällinen asuminen sekä 3) toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien parantaminen.

Tärkeänä osana tehtävien tarkentamista valmisteltiin kahden vuoden toteutusvaiheelle tehtäväkohtainen resurssisuunnitelma. Henkilötyökuukausien kokonaismääräksi arvioitiin 83, joista 40 oli kaupungin työntekijöiden tekemiä ja 24 henkilötyökuukautta hankkeeseen palkattavan henkilöstön tekemiä. Tehtäväkohtaisesti kirjattiin myös toteuttamiseen osallistuvat osapuolet ja millaisella osuudella kukin toimija on mukana työpanoksen, tilojen tai muiden resurssien osalta. Ohjausryhmä hyväksyi joulukuussa toiminta- ja taloussuunnitelman hankkeen toteutusvaiheeseen vuosille 2016–2017.

Kuvio 6. Hankkeen eteneminen.

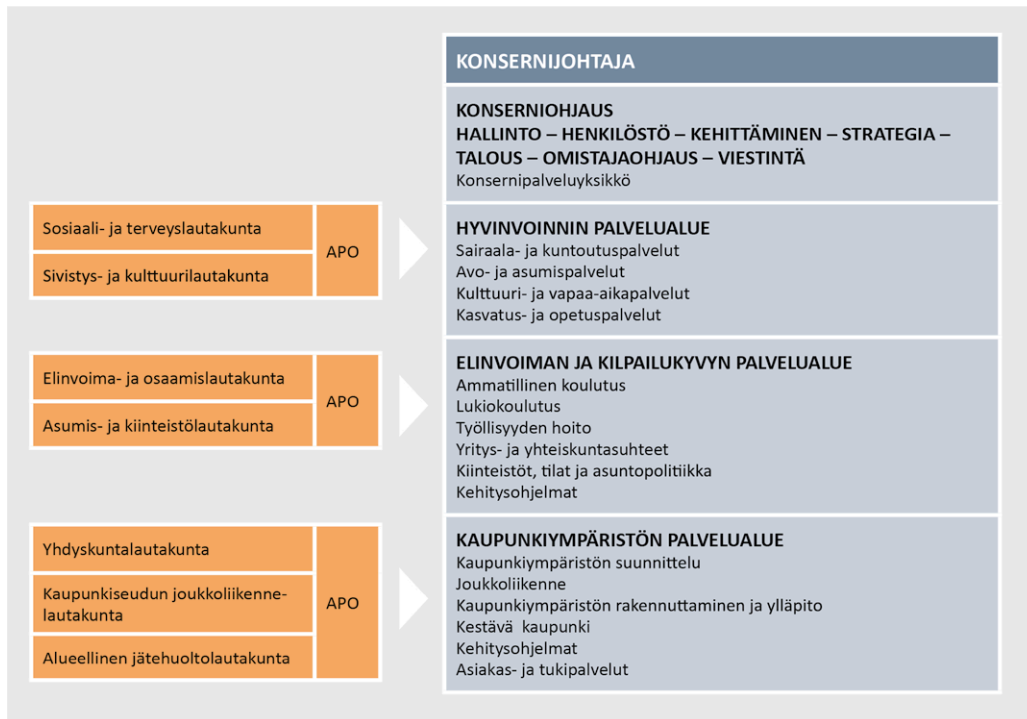
Hankkeen toteutusvaihe

Vuoden 2016 alussa linjattiin hankkeen toteutusvaiheen yhteistyösopimuksen sisältö ja sovittiin resursseista, joilla Tampereen kaupunki, ympäristöministeriö, Tampereen Kotilinnasäätiö ja Tampereen Vanhuspalveluyhdistys osallistuvat toteuttamiseen vuosina 2016 ja 2017. Hankkeen päävastuulliseksi vetäjäksi nimettiin Tampereen Vanhuspalveluyhdistys. Hankkeen yhteistyötahot nimesivät edustajansa ohjausryhmään, jonka työskentelyyn osallistui seitsemän viranhaltijaa Tampereen kaupungilta, ympäristöministeriön asiantuntija, Sitran asiantuntija sekä Hervannan alueella asumispalveluja tuottavien Pirkanmaan Senioripalvelujen, Tampereen Vanhuspalveluyhdistyksen ja Tampereen Kotilinnasäätiön edustajat. Ohjausryhmän sihteerinä toimi hankepäällikkö.

Isoja uudistuksia palvelujen hallinnossa

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeen tehtävät ulottuivat usealle hallinnonalalle. Koska hanketta koordinoi kolmannen sektorin toimija, ohjausryhmän jäsenet olivat tärkeitä linkkejä ja tietolähteitä, jotka ohjasivat hankepäällikköä löytämään kehittämisen kannalta keskeisiä toimijoita kaupungin organisaatiossa. Ohjausryhmän jäsenten tarjoama toimintaympäristön tuntemus oli erityisen tärkeää siinä vaiheessa, kun Tampereen kaupunki luopui tilaaja–tuottaja -mallista vuoden 2016 lopussa. Osa kehittämistehtävien kannalta keskeisistä viranhaltijoista vaihtoi silloin uusiin tehtäviin. Organisaatiomuutos aiheutti henkilövaihdoksia myös hankkeen ohjausryhmässä. Siinä oli edustajia uudistuneen kaupunkiorganisaation kaikilta palvelualueilta: Hyvinvoinnin palvelualueelta, Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueelta sekä Kaupunkiympäristön palvelualueelta.

Sote- ja maakuntauudistuksen valmistelussa väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tarve, toimintamallit ja vastuut ovat olleet aktiivisen pohdinnan kohteena. Kaupunkien ja asuinalueiden ikäystävällisyyden kehittäminen on moniulotteinen tapa edistää ikääntyneen väestön hyvinvointia. Sote- ja maakuntauudistuksessa hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on linjattu kuntien vastuulle kuuluvaksi toiminnaksi. Samalla kunnan ja maakunnan välillä on tärkeä yhdyspinta, joka liittyy hyvinvoinnin edistämisen strategiseen johtamiseen ja sote-palvelujen rooliin hyvinvoinnin edistämisessä. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön *Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa* -kärkihankkeeseen kuuluva Ikäneuvo-hanke (2016–2018) kehittää Pirkanmaalle yhteistä ikääntyneiden neuvonnan ja asiakasohjauksen toimintamallia. Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeessa kehitettiin lähipalveluja, joissa korostuu hyvinvoinnin edistäminen.

Kuvio 7. Lautakuntien ja palvelualueiden rakenne (Tampereen kaupunki 2017).

Hankkeen toimenpiteiden toteuttaminen

Hankkeen kaksikymmentä tehtävää/toimepidettä käynnistyivät vaiheittain kehittämistyön kuluessa. Ensimmäisenä saatiin vauhtiin esteettömän asiointireitin suunnittelu ja toteuttaminen lähitorin ja hyvinvointikeskuksen välille. Keväällä 2016 käynnistyivät myös ympäristön ja asumisen esteettömyyden parantamiseen liittyvät tehtävät. Hervannan uuden lähitorin toiminta alkoi kesällä 2016 ja samalla käynnistyi lähitorin toimintamallin kehittäminen yhteistyössä asukkaiden kanssa. Uusi matalan kynnyksen neuvontapiste ja asukkaille toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia tarjoava kohtaamispaikka löysi hyvin asiakkaansa. Syksyn 2016 aikana kaupunki laati kilpailuohjelman Hervannan pohjoisakselin korttelien kehittämisen ideakilpailulle, joka toteutettiin vuonna 2017. Asuntojen esteettömyyskorjauksiin liittyvät tietopaketit, täydennyskoulutukset ja kokeilu kotihoidon asiakkaiden asuntojen esteettömyyden selvittämiseksi toteutettiin kevään 2017 aikana. Toimenpiteiden etenemistä, toteuttajia ja etenemisen aikataulua on kuvattu tarkemmin luvussa neljä Hankkeen tehtävät ja toteuttajat.

Hankkeen tehtävien toteuttamiseen osallistui kymmeniä työntekijöitä kaupungilta ja Hervannan alueen yrityksistä ja yhteisöistä. Kunkin tehtävän aikataulu oli sidoksissa toteuttajien työtilanteen kokonaisuuteen. Osa hankkeen tehtävistä oli mahdollista käynnistää jo ensimmäisen hankevuoden aikana, kuten esimerkiksi jalankulkureittien kunnostaminen

tai työntekijöiden täydennyskoulutus. Osa tehtävistä eteni seuraavan vuoden talousarvion valmisteluun, esimerkiksi uimarannan laiturirakenteet. Osa kehittämistoimenpiteistä pääsi mukaan pitemmän aikavälin kehittämissuunnitelmiin, kuten Kenttä- ja ulkoliikuntaympäristöjen suunnitelmaan, jossa kunnostettavien kohteiden joukkoon saatiin lähitorin viereinen puistoalue vuosille 2018–2019. Hyvä esimerkki toteutusaikataulujen yhteensovittamisesta muiden hankkeiden kanssa oli asiointireitin varustaminen. Osa reitistä kulkee samalla kaatuosuudella kuin rakenteilla oleva raitiotie. Raitiotien linjausta noudattavalle esteettömän asiointireitin osalle levähdyspaikat asennetaan vasta raitiotien rakentamisen mukaisessa aikataulussa.

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanke kytkeytyy Tampereen Tulevaisuuden palvelumalli -hankkeeseen, jonka kehittäminen eteni maantieteellisesti viiden palvelualueen kautta. Hervanta on osa Kaakon palvelualueita, jossa vuonna 2016 asui noin 47 000 asukasta ja määrän ennustetaan kasvavan kymmenessä vuodessa yli 10 000 asukkaalla. Palvelumallityön yhteydessä järjestettiin syksyllä 2015 ja keväällä 2016 asukasiloja ja tehtiin haastatteluja sekä sähköisiä kyselyjä asukkailla ja kaupungin työntekijöille. Keskeiset Kaakon palvelualueen toimenpide-esitykset linjattiin kaupunginhallituksen suunnittelukokouksessa 20.6.2016. Erityisesti Hervantaa koskeva toimenpide on verkostomaisesti toimivan hyvinvointikeskus-lähitori -toimintamallin luominen ja tiiviin yhteistyön käynnistäminen eri toimijoiden välille. Hervannan palvelut ovat lähellä toisiaan, kukin omissa tiloissaan: kirjasto, nuorisokeskus, terveysasema, laboratorio, vapaa-aikatalo, apteekki, uimahalli ja lähitori. Palvelut sijoittuvat kaupallisten palvelujen välittömään läheisyyteen Hervannan keskustassa. Kun lähitori kesällä 2016 aloitti toimintansa, käynnistyi aktiivinen yhteistyömahdollisuuksien etsiminen ja yhteistyömuotojen kokeileminen lähitorin uusien kumppaneiden kanssa. Hyvinvointikeskuksen verkostoyhteistyötä koordinoimaan perustettiin aluekoordinaattorin tehtävä vuoden 2017 alussa.

Yhteistyö muiden hankkeiden kanssa

Hervannassa on hyödynnetty aikaisemmin tehtyä lähitorikonseptin kehittämistyötä soveltamalla sitä paikallisiin tarpeisiin. Lähitorin toimintamallia on Tampereella kehitetty vuosina 2013–2015 Sitran rahoittamassa hankkeessa *Aktiivinen kansalainen – kaiken ikäisenä*. Silloin kohderyhmänä oli asuinalueen ikääntynyt väestö. Sitran julkaisemassa raportissa ”Palvelutori – Ohjaus ja neuvontapalvelu ikäihmisille” on koottu yleiset toimintaperiaatteet, joihin myös lähitorin toiminta perustuu. Palvelutorimallia on kehitetty useita vuosia koko kaupungin aluetta palvelevalla Kotitorilla, ja matalan kynnyksen neuvonta on laajenemassa eri kaupunginosiin lähitori-toimintapisteissä. Toiminnassa korostuu paikallisuus ja alueen asukkaiden aktiivinen osallistuminen toiminnan järjestämiseen ja kehittämiseen. Hervannassa avattu Keinupuiston lähitori oli ensimmäinen, jonka kohderyhmäksi määriteltiin kaiken ikäiset asukkaat.

Vuonna 2016 käynnistyi sosiaali- ja terveysministeriön kärkihanke, joka kohdistuu ikäihmisten kotihoitoon vuosina 2016–2019. Sen osana toteutetaan Pirkanmaalla laaja neuvonnan ja asiakasohjauksen kehittämishanke: *Ikäneuvo – Kotona asumiseen arvoa neuvonnalla ja asiakasohjauksella*. Ikäneuvo-hankkeessa luodaan neuvonnan ja asiakasohjauksen toimintamallia Pirkanmaan maakunnan kuntiin. Se on verkostoitunut laajasti ja tarjonnut myös muille hanketoimijoille mahdollisuuden osallistua neuvonnan ja asiakasohjauksen uusia ratkaisuja etsiviin keskusteluihin.

Ketterä kaupunki on Suomen Akatemian vuosina 2016–2019 rahoittama strategisen tutkimuksen hanke, joka tuottaa uusia asumisen ja täydennysrakentamisen ratkaisuja ja niihin tarvittavia vuorovaikutusmalleja. *Sosiaalinen monimuotoisuus* -osahankkeessa kaupunkia tutkitaan heikoimmassa asemassa olevien asukasryhmien, kuten ikääntyneen väestön, näkökulmasta ja kehitetään heidän arkeaan tukevia asumisen ja palvelun käytäntöjä. Osahankkeen tutkijat tekevät yhteistyötä Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeen kanssa kartoittamalla ikäihmisten kokemusta fyysisestä ja sosiaalisesta saavutettavuudesta elinympäristössä ja osallistumalla uudenlaisen palvelukorttelin sosiaalisen ja fyysisen ympäristön ideointiin. Ketterä kaupunki -tutkimuskonsortiossa on mukana Tampereen yliopisto, VTT, Suomen ympäristökeskus ja Tampereen teknillinen yliopisto. (Verkkosivusto www.agilecities.fi)

Robotit ja hyvinvointipalvelujen tulevaisuus Rose-konsortio arvioi ja kokeilee uuden sukupolven palvelurobotteja osana vanhuspalvelujen tuotantoa ja kehittämistä. Suomen Akatemian vuosina 2015–2017 rahoittamassa hankkeessa tutkitaan, miten palvelurobotiikka mahdollistaa eettisesti kehitettävien hyvinvointipalvelujen uudistumista. Yhteistyö Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeen kanssa liittyy etäläsnäölorobotin käytön kokeiluun Keinupuiston lähitorilla. Etäläsnäölo viittaa videopuheluyhteyden tarjoavaan pyörillä kulkevaan kauko-ohjattavaan kuljettimeen. Laitteen tablettitietokoneella luodaan video- ja ääniyhteys sen ohjaajan ja etäällä olevien välille. Kokeilun tavoitteena on oppia etäläsnäölorobotin käyttötavoista ja kerätä kokemuksia työntekijöiltä ja ikäihmisiltä. Aalto-yliopiston koordinoimassa Rose-konsortiossa on mukana Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Laurea AMK, Tampereen teknillinen yliopisto, Tampereen yliopisto ja VTT.

TEKO – tehostettu kotoutuminen -hankkeessa edistetään maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta korostavaa kaksisuuntaista kotoutumista Hervannan alueella. Syksyllä 2016 käynnistynyttä TEKO-hanketta (www.tekohervanta.fi) koordinoi Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä, ja toteuttajia ovat myös Tampereen kaupunki, Tampereen yliopisto ja Tampereen ammattikorkeakoulu. TEKO-hankkeen ja Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeen yhteistyö on liittynyt ulkoilmatapahtumien järjestämiseen ja asukasviestintään.

4 Hankkeen tehtävät ja toteuttajat

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanketta suunniteltiin yhteistyössä kaupungin Tulevaisuuden palvelumallin kehittämisen kanssa. Valmistelussa keskeistä on ollut yhteissuunnittelu eli alueen asukkaiden, yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden osallistuminen alueen ja palvelujen kehittämiseen. Alueella toimivilla järjestöillä on ollut keskeinen rooli vuoropuhelun käynnistämisessä ja asukkaiden voimavarojen käyttöön ottamisessa. Asukkaille, yrityksille ja kolmannen sektorin toimijoille järjestettiin työpajoja, ja ehdotuksia kerättiin myös sähköisillä kyselyillä ja haastattelemalla asukkaita.

Seuraavassa on kuvaukset hankkeen tehtävistä ja niiden toteutumisesta. Kaksikymmentä tehtävää on ryhmitelty kolmeen teemaan: 1) ikäystävällinen asuinympäristö, 2) ikäystävällinen asuminen ja 3) toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien parantaminen.

Teema 1. Ikäystävällinen asuinympäristö

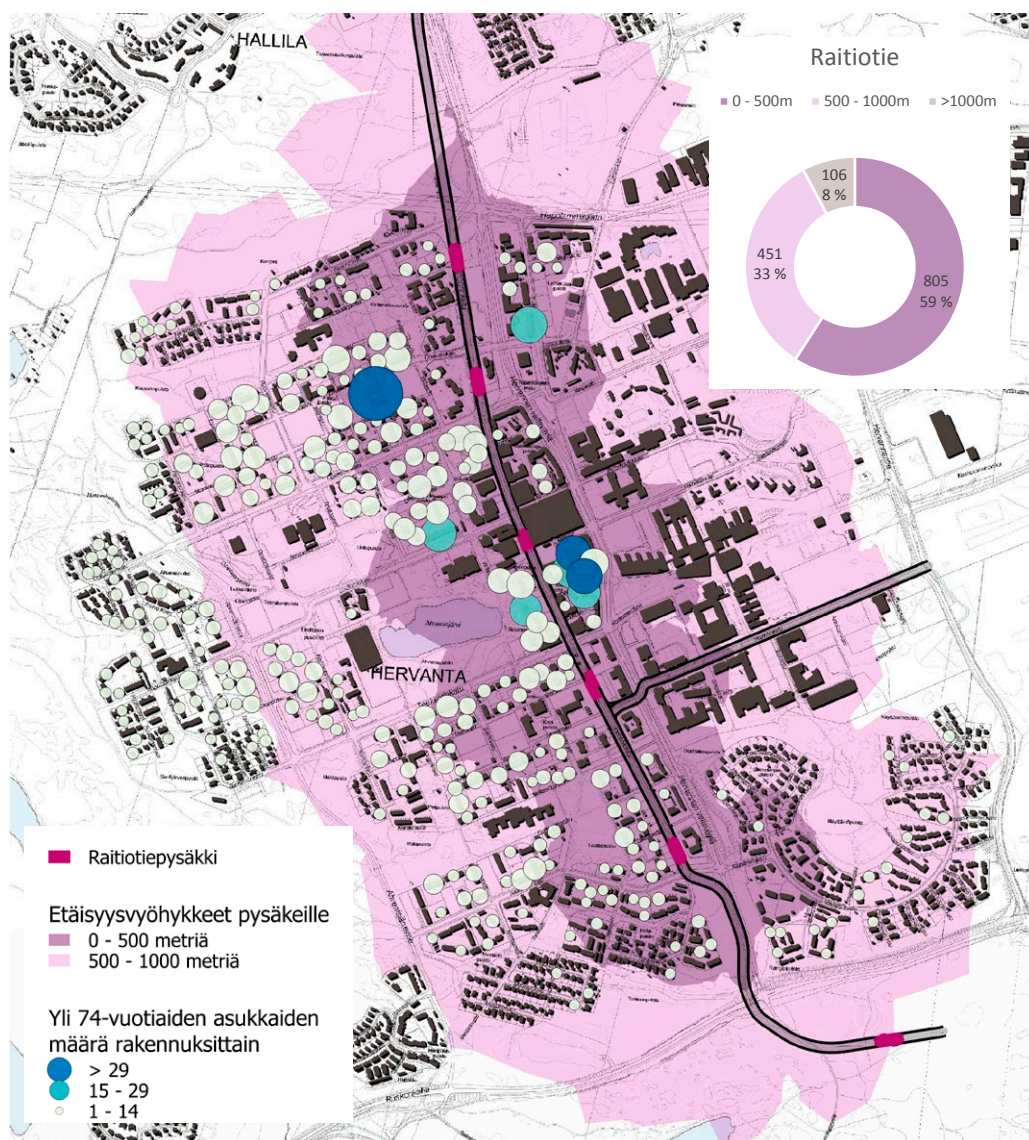
Hervannan kaupunginosa suunniteltiin kauas keskustasta lähes luonnontilaiseen metsään 1960-luvun lopulla, ja arkkitehtuurikilpailun voittanut professori Aarno Ruusuvuoren suunnitelma antoi pohjan alueen kaavoitukselle. Rakentaminen alkoi 1970-luvun alussa valtavyhlän länsipuolen korkeiden asuinkerrostalojen kortteleista, joiden pohjalta syntyi mielikuva massiivisesta lähiöstä. Alueen toteutuksessa on kuitenkin nähtävissä tiiviin korttelirakenteen vastapainoksi alkuperäistä luontoa hyödyntäviä viheralueita sekä autopaat korttelipihat ja kävelyalueet. (Rakennetun kulttuuriympäristön... 2017.)

Hervannan alkuperäisen suunnittelun taustalla oli kompaktikaupunkiajattelu, jossa keskeistä oli ihmisten vuorovaikutusta korostava kaupunkitila sekä turvallinen ja viihtyisä jalankulkuympäristö. Nykyään Hervannan laatutekijäksi nousee alueen laaja viherverkko ja siihen liittyvät kävelyreitit, joiden ansiosta kaupunkikuvasta muodostuu positiivinen kokemus. Varsinkin kesällä täyteen mittaansa kasvanut puusto tekee Hervannan yleisilmeestä vehreän. (Rakennetun kulttuuriympäristön... 2017.)

Kuva 1. Ilmakuva Hervannasta (Blom 2012).

Voimakkain rakennusvaihe osui 1970-luvun lopulle ja 1980-luvulle. Julkisten ja kaupallisten palvelutilojen kokonaisuuden Hervantaan suunnittelivat arkkitehdit Raili ja Reima Pietilä. Liikekeskus sekä vapaa-aika- ja seurakuntakeskus valmistuivat 1979 ja toimintakeskus 1989. Täydennysrakentaminen alkoi 1990-luvun lopulla keskustakortteleista ja jatkuu edelleen. Täydennysrakentamisen tavoitteena on lisätä väestöpohjaa ja vahvistaa aktiivisen kävelykaupunginosan kehittymistä. Raitiotien rakentaminen Hervannasta keskustaan liittyy näihin tavoitteisiin. Raitiotien linjaus ja tiheä pysäkkiväli helpottavat myös kaupunginosan sisäisiä asiointimatkoja ja palvelujen saavutettavuutta.

Kuvio 8. Yli 74-vuotiaiden asuntojen etäisyys raitiotiepysäkeistä (Tampereen kaupunki 2017).

Suunnitelma esteettömille reiteille

Tampereen kaupungin esteettömyysohjelmaan (2009–2016) liittyen esteettömyysasiamies kartoitti Hervannan palvelualueella kaupungin hallinnoimien rakennusten ja niissä olevien asiointi- ja palvelupisteiden esteettömyyden. Sen perusteella on tehty toimenpite-ehdotukset ja määritetty esteettömyyden erikoistasoa vaativat kohteet. Julkisten alueiden suunnittelun ja rakentamisen esteettömyysohjeissa on kaksi tavoitetasoa: erikoistaso ja perustaso. Perusteluna erikoistason toteuttamiselle on esimerkiksi se, että alueella on vammaisille tai ikääntyneille suunnattuja palveluja tai asuntoja, jolloin julkisten palvelujen

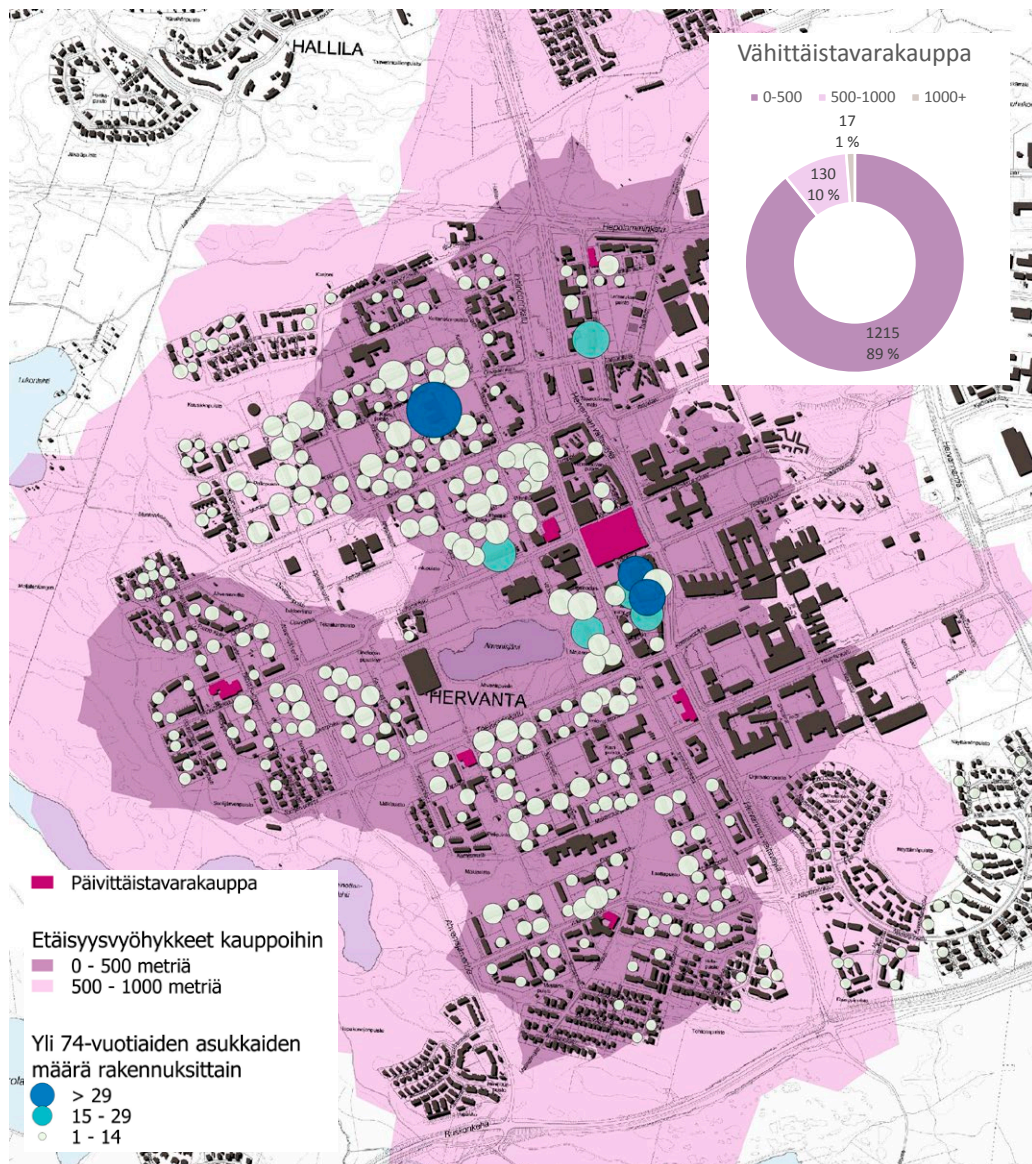
saavutettavuuteen pitää kiinnittää erityistä huomiota. Hervannan alueen jalkakäytävien esteettömyyskartoituksessa tunnistettiin tarve viidelle esteettömyyden erityistason reitille, jotka mahdollistavat ikääntyneiden ja liikkumisesteisten turvallisen liikkumisen ja parantavat lähipalvelujen saavutettavuutta. Kaksi reiteistä on suunniteltu tarkemmin ja osittain myös toteutettu.

Hervannan asukastilaisuuksissa syksyllä 2015 toistui toive rakentaa omaehtoiselle ulkoilukunnalle luontoreittejä ja ulkoilualueita, jotka on suunniteltu ottaen huomioon liikkumis- ja toimimisesteisten ulkoilijoiden tarpeet. Niissä ulkoilua eivät haittaa portaat tai jyrkät mäet ja suunnittelussa on otettu huomioon tarve levähtää välillä. Ulkoilualueita, puistoja ja ulkokenttiä on runsaasti eri puolilla Hervantaa. Korkeuserojen vuoksi liikkumisesteisille soveltuvia reittejä ja ulkoilumaastoja on sen sijaan vähän. Asukkaiden palautteissa tärkeiksi ulkoilupaikoiksi kuvataan lähiliikuntakentät, Hervannan keskustan tuntumassa olevan pienen Ahvenisjärven rannat ja Ahvenispuiston melko tasaiset kävelyreitit. Hervannassa on kolme suosittua uimarantaa, mutta liikkumisesteisten uimareiden harrastusta vaikeuttavat maaston korkeuserot, laiturille pääsy tai muut rakenteet. Asukastilaisuudessa esitettiin toivomus Tampereen ensimmäisen esteettömän uimapaikan rakentamisesta Hervantajärven rantaan, lähelle kaupungin keskustasta tulevan esteettömän raitiotielinjan päätepistettä.

Kaupungin viherpalveluohjelmassa (2015–2025) linjataan, että liikuntapaikat on tarkoitettu kaikille toimintakyvystä riippumatta. Tämä tarkoittaa sitä, että lähiliikuntapaikkojen tulee olla laajoille käyttäjäryhmille soveltuvia, päivittäiseen liikkumiseen innostavia ja viihtyisiä. Viherpalveluohjelman alkaessa Hervannassa on 33 ulkokenttää (pelikenttiä, lajikenttiä ja yleisurheilukenttä). Ohjelmakaudella niistä kunnostetaan 15, poistetaan 5 ja rakennetaan yksi uusi kenttä.

Lähipalvelut Hervannassa

Asuinkortteleiden lomaan rakennettiin jo 1970-luvulla helposti saavutettavia lähipalveluja, jotka noudattavat ajalle tyypillistä vahvaa palveluverkkosuunnittelua. Tampereen kaupunki vastasi palvelutilojen ja myös kaupallisten tilojen rakentamisesta. Lähikaupat ovat kävelyetäisyydessä yli 75-vuotiaiden asukkaiden asunnoista, heistä yhdeksän kymmenestä asuu alle 500 metrin etäisyydellä lähimmästä ruokakaupasta.

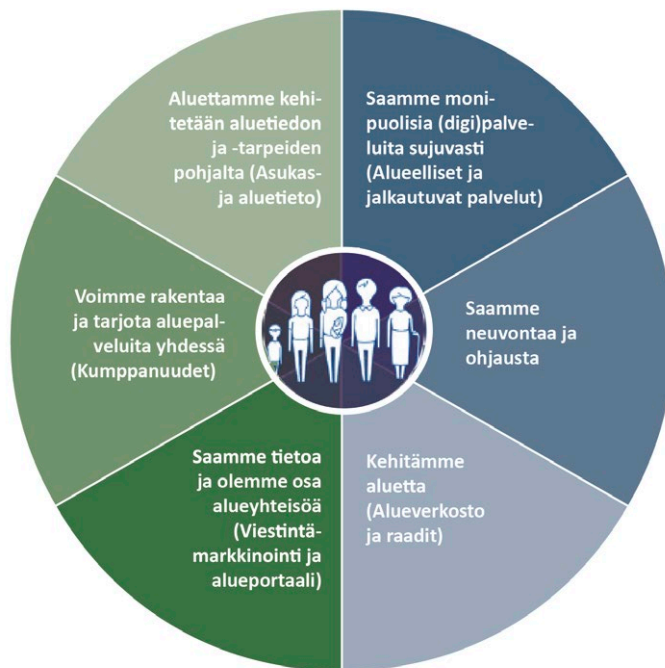

Kuvio 9. Yli 74-vuotiaiden asukkaiden asuntojen etäisyys lähikaupasta (Tampereen kaupunki 2017).

Pysäköintipalvelun järjestämisessä kaupungilla on ollut myös merkittävä rooli. Autottomien pihojen ratkaisu perustui ajatukseen, että kaupunki rakentaa suurkorttelien väliin yhteiset pysäköintilaitokset, joista taloyhtiöt lunastavat pysäköintipaikkansa. Kaupunkikuvallisesti pysäköintikorttelit eivät ole avointa kaupunkitilaa, vaan tavoitteena oli rakentaa ympäröiviä asuinrakennuksia matalampia rakennuksia. Käytännössä pysäköintitalot jäivät rakentamatta, koska iso osa pysäköintiä sijoittui maanalaisiin luolastoihin. (Rakennetun kulttuuriympäristön... 2017.)

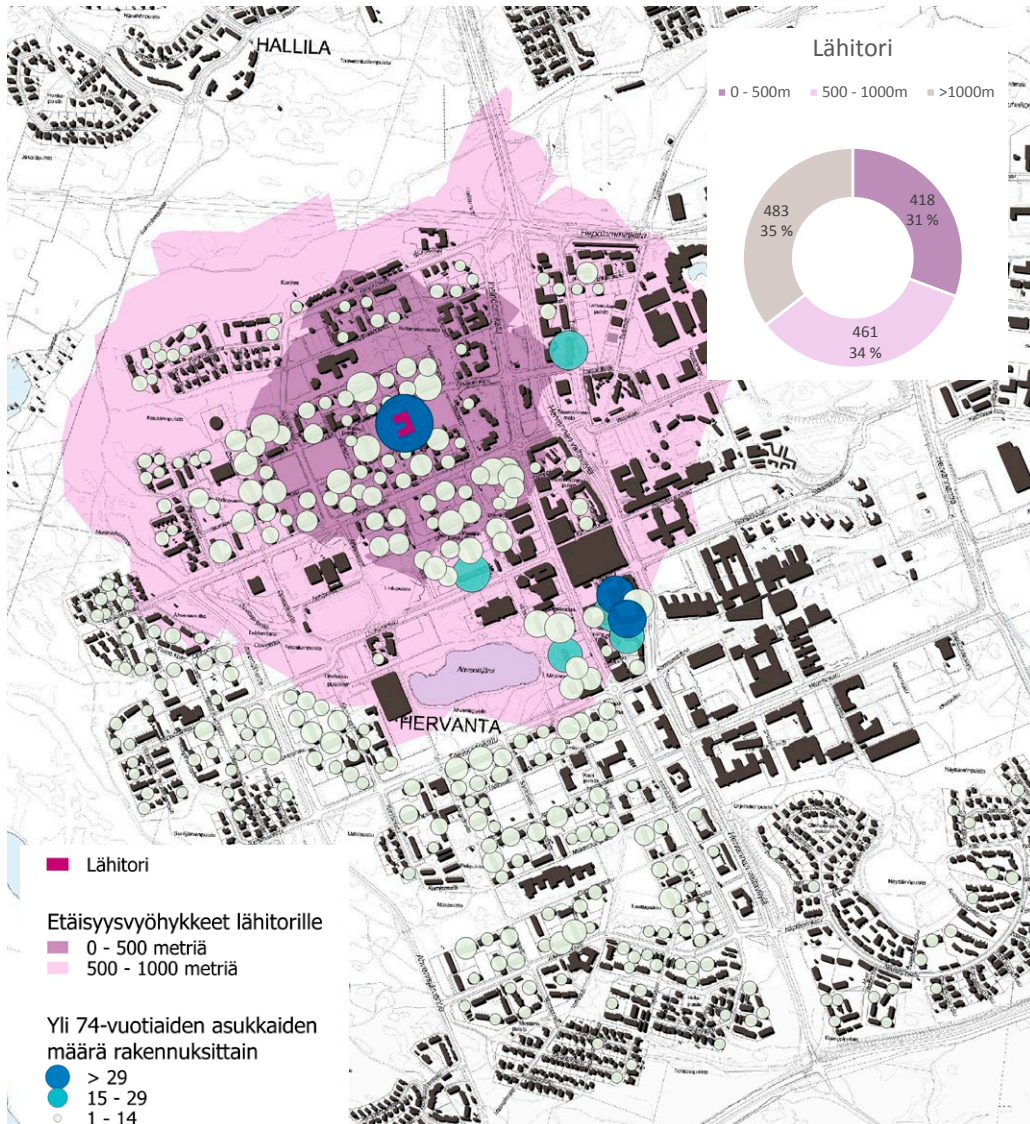
Hervannan verkostomaiseen hyvinvointikeskukseen sisältyy monipuolisia toimintoja: terveysasema, kirjasto, taitokeskus ja liikuntapalvelut, nuorisokeskus, uimahalli ja lähito-

ri, jotka sijoittuvat lähelle toisiaan useampaan rakennukseen. Palveluja yhdistää noin 600 metrin mittainen esteetön asiointireitti. Hyvinvointikeskus-lähitori -toimintamallin kehittäminen tarkoittaa, että näiden palvelujen välille kehitetään verkostomainen yhteistyön malli, joka luo mahdollisuuksia toimijoiden yhteistyölle alueen asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Tamperelainen aluemalli korostaa kumppanuutta ja asukkaiden aktiivisuutta ja osallisuutta.

Kuvio 10. Aluemalli asukkaan näkökulmasta (Tampereen kaupunki 2017).

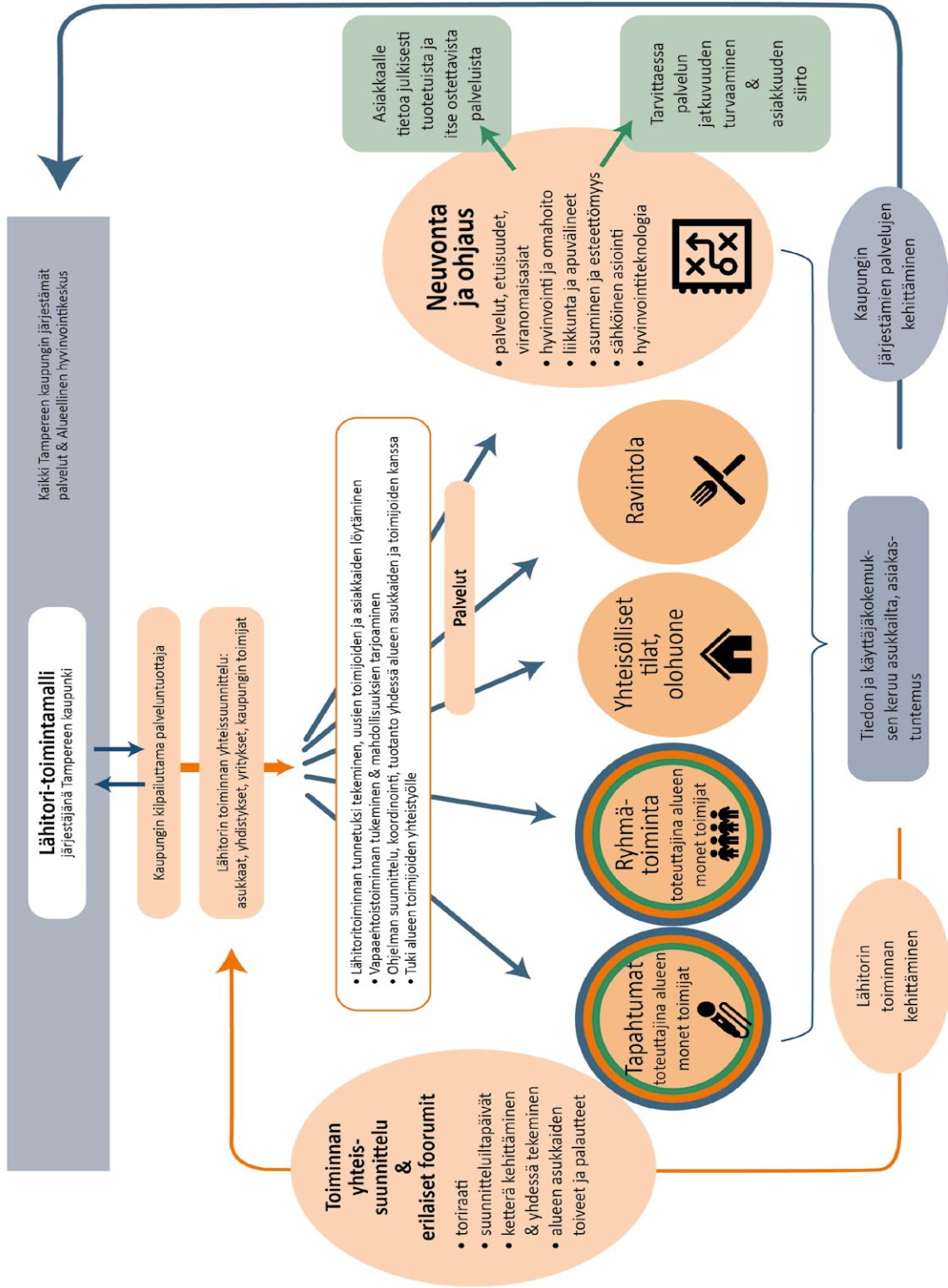
Lähitori on hyvinvointikeskuksen matalan kynnyksen palvelupiste, jonka keskeinen tehtävä on hyvinvointia edistävä toiminta. Kaupunkisuunnittelun näkökulmasta lähitorit tukevat kävelykeskustan rakentumista kaupunginosakeskuksiin. Hervannassa lähitoripalvelut on suunnattu kaiken ikäisille. Iäkkäiden henkilöiden kannalta lähitorin toimintamalli on ratkaisu uudenlaisiin palvelutarpeisiin. Matalan kynnyksen neuvonta ja monipuoliset harrastusmahdollisuudet tukevat ikääntyneitä asukkaita säilyttämään arkisen elinpiirin laajana, fyysisen aktiivisuuden säännöllisenä ja vaalimaan hyvinvointia monipuolisesti.

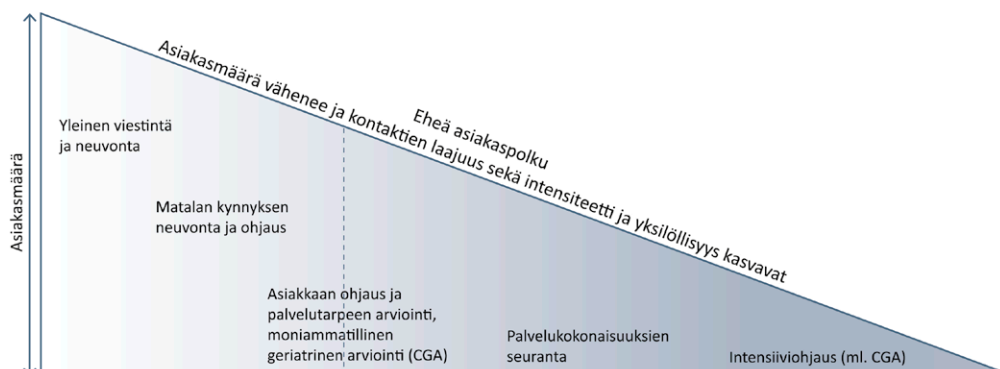
Kuvio 11. Yli 74-vuotiaiden asukkaiden asuntojen etäisyys lähitorilta (Tampereen kaupunki 2017).

Keinupuiston lähitori on matalan kynnyksen palvelupiste, joka toimii osana Hervannan hyvinvointikeskusta. Yli 75-vuotiaista hervantalaisista 31 prosenttia asuu alle 500 metrin etäisyydellä lähitorista ja 65 prosenttia alle kilometrin etäisyydellä.

Lähitori tarjoaa palveluneuvontaa, ohjausta, kahvila- ja ravintolapalveluita, yhteistiloja asukkaiden kohtaamisiin ja harrastuksiin sekä muita matalan kynnyksen palveluja arjessa selviytymisen tueksi. Henkilökohtaisessa neuvonnassa asiakas saa ammattilaiselta tukea hakiessaan tietoa palveluista ja valitessaan omaan tilanteeseensa sopivia ratkaisuja. Toisin kuin moniin muihin julkisiin palveluihin, lähitorille tavoitellaan mahdollisimman paljon asiakkaita osallistumaan ja toimimaan.

Kuvio 12. Lähtötorin toimintamalli (Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanke 2017).

Kuvio 13. Viestintä, neuvonta ja ohjaus hyvinvointia edistävissä palveluissa (Ikäneuvo-hanke 2017).

Hervannan lähitorilla seniorineuvola tarjoaa myös maksutonta neuvontaa hyvinvointiin, terveyteen ja omahoitoon liittyvissä asioissa. Ikääntymisen myötä eteen tulee uusia tilanteita, jolloin valintojen tekemistä helpottaa luotettava tieto terveysasioista sekä omaan hyvinvointiin liittyvien kysymysten tunnistaminen ja omakohtaisten ratkaisujen pohtiminen yhdessä seniorineuvolan hoitajan kanssa.

Tehtävä 1. Hervannan keskustaan rakennetaan esteettömyyden erikoistason kävely- ja asiointireitti

Tavoiteltu muutos

Parannetaan olemassa olevaa katuverkkoa noudattavaa 600 metrin yhdysreittiä, joka rakennetaan ja varustetaan esteettömyyden erikoistason kävely- ja asiointireitiksi. Hervannassa asiointireitti yhdistää kaupunginosan keskeiset hyvinvointipalvelut, kuten terveysaseman, kirjaston ja lähitorin palvelut. Reitin varrella on myös ruokakauppoja, pankki, uimahalli ja apteekki. Reitti alkaa rakennettavan raitiotien pysäkin (Insinöörinkatu 28) kohdalta ja kulkee tasaisella maalla Insinöörinkadulla, Opiskelijankadulla ja Torisevan raitilla. Esteettömyyden erikoistason asiointireitti helpottaa ikäihmisten ja vammaisten itsenäistä asiointia ja lisää mahdollisuuksia ulkona liikkumiseen kaikkina vuoden- ja vuorokaudenaikoina. Reitin rakentaminen toteuttaa myös Kävelyn ja pyöräilyn valtakunnallista strategiaa ja toimenpidesuunnitelmaa parantamalla jalankulkuympäristön houkuttelevuutta ja turvallisuutta.

Toteutus

- Asukastilaisuuksista, esteettömyysasiamiehelle kertyneestä asukaspalautteesta ja Hervannan jalkakäytävien esteettömyyskartoituksesta kertyneen tiedon pohjalta tehdään reittikuvaukset Hervannan esteettömistä reiteistä. Kaupungin esteettömyysasiamies. 1/2016.
- Hervantaan suunniteltujen esteettömien reittien kuvaukset siirretään kartalle, aineisto toimitetaan yleisten alueiden suunnitteluun. Kaupungin tilaajaryhmän suunnittelutiimi. 2/2016.
- Laaditaan Hervannan esteettömien reittien kartoitus- ja toimenpidesuunnitelma, johon liittyy esteettömyyskävely. Yleisten alueiden suunnittelu, Tampereen vammais- ja terveydenhuollon ntk, esteettömyysasiamies, konsulttiyritys. 2–5/2016.
- Työpaja kävelyreittien talvikunnossapidosta: osallistujina liukkauden torjunnan asiantuntijat Tampereen teknillisestä yliopistosta, liikenteen tutkimuskeskus Vernestä, kaupungin rakennuttamisyksiköstä ja kunnossapitoyksiköstä. Työpajassa etsittiin vaihtoehtoja liukkauden torjunnan materiaaleihin ja menetelmiin kävelyreiteillä. Esteettömyyden erikoistason kävelyreiteille ei ole määriteltyä talvikunnossapidon laatukriteereitä. Sellaiset on jo käytössä ajoradoilla ja pyöräilyreiteillä. Verne on valmistelemassa Pohjoismaiden tutkimusyhteistyötä katuverkon talvihoidosta. 3/2016.
- Lähitorille ohjaavat kadunvarsioasteet asennetaan Insinöörinkadulle ja Opiskelijankadulle. Yleisten alueiden suunnittelu. 6/2016. Opiskelijankadun keskisaareke valmistuu. Infra 8/2016. Ensimmäiset penkit reitin levähdyspaikoille asennetaan Torisevanraitille, Opiskelijankadulle ja yksi Insinöörinkadulle. Kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito. 8/2016.
- Kaupunki päättää raitiotien rakentamisesta Hervantaan. Kaupunginvaltuusto. 10/2016. Insinöörinkadun levähdyspaikkojen asentaminen myöhentyy, sillä ne toteutetaan raitiotiereitin rakentamisen aikataulussa.
- Keinupuiston Lähitorilta Hervannan liikekeskukseen kulkevan esteettömän asiointireitin esitekartta valmistuu. Keinupuiston lähitorin asiakkaat, Liikkuva Tampere -hanke. 1–2/2017.
- Yhdyskuntalautakunta hyväksyy kaupungille suojateiden rakentamista ohjaavat uudet tyyppiirustukset. Suunnitteluohjeissa on yhdistetty perusratkaisun mukaiset ja esteettömyyden erikoistasoa vaativat suojatieratkaisut samoille tyyppiirustuskorteille. Yhdyskuntalautakunta. 5/2017.

Toimijat

Tampereen kaupungin kaupunkiympäristön kehittäminen, esteettömyysasiamies ja Liikkuva Tampere –hanke, Hervannan asukkaat ja kokemusasiantuntijat, vanhusneuvosto, vammaisneuvosto, TAMK/ palvelumallin opiskelijayhteistyö, Tampereen vammais- ja terveydenhuollon neuvottelukunta VATENK.

Kuvio 14. Esteetön asiointireitti (Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanke 2017).

Tehtävä 2. Hervannassa on esteettömiä ja ikääntyneille soveltuvia virkistysalueita

Tavoiteltu muutos

Kartoitetaan Hervannan itäosassa Suolijärven uimarannalla kulkureitti pysäköintialueelta pukuhuoneeseen ja sieltä laiturille ja korjataan se soveltuvaksi liikkumis- ja toimintaesteisille uimareille. Keskellä Hervantaa on Ahvenispuiston suuri yhtenäinen viheralue, jonka keskellä on Ahvenisjärvi. Järven ympäri voi kävellä pitkin talvikunnossapidon piiriin kuuluvia kevyen liikenteen reittejä, ja aivan järven rantamaisemassa kulkee myös päällystämätön kävelypolku, joka järven itäpäädyssä yhtyy Valtaraittiin. Arvioidaan rantaa kiertävän polun soveltuvuus ikäihmisten virkistysreitiksi. Hervannan puistojen rakentaminen aloitettiin 1970-luvun puolivälissä Keinupuistosta. Nyt Keinupuiston ympäristössä asuu paljon ikääntyneitä ihmisiä. Kehitetään Keinupuiston kenttää myös ikäihmisten käyttöön soveltuvaksi kuntoilu- ja virkistyspaikaksi.

Toteutus

- Asukastilaisuuksissa ja asukkaiden haastatteluissa korostui Ahvenispuiston merkitys kauniina ja saavutettavana ulkoiluympäristönä, jonka laiturirakenteet, levähdyspaikat ja rantapolku ovat kunnostuksen tarpeessa. 9/2015, 4/2016.
- Puistoja, uimarantoja ja ulkoilupaikkoja koskevat kehittämistoiveet käytiin läpi. Hyvinvointipalvelujen tilaajayksikkö ja kaupunkiympäristön kehittämisen tilaajayksikkö. 2/2016, 4/2016.
- Ahvenispuiston ja Keinupuiston kentän kehittämiskohteiden kävelykatselmus. Kaupunginpuutarhuri, rakennuttajahortonomi ja lähitorin fysioterapeutti. 4/2016
- Keinupuiston itäisen kenttä kaupungin viherpalveluohjelmassa lähivuosina kehitettäväksi kentäksi, joka houkuttelee monipuolisuudella eri-ikäisiä ulkoilijoita. 6/2016.
- Ahvenisjärven rantapolun kosteikkopaikat kunnostettiin ja tehtiin kalastuslaiturin kuntotarkastus. Laituri oikaistiin ja korjattiin. 5-6/2017.
- Kaupungin etsivän työn asiantuntijat tuovat tiedoksi nuorten toiveen saada Hervantaan Street workout -telineitä (kehonpainoharjoittelu). Laitteet pystytettiin Ahvenisjärven itäiseen päätyyn. Liikkuva Tampere -hanke ja kaupungin puistoyksikkö. 9-11/2016.
- Esite Ahvenisjärven ympäri kiertävästä kävelypolusta. 1/2017.
- Asukastilaisuuksien ehdotukset uimarantojen ja ulkoilureittien kehittämisestä käytiin läpi liikunta- ja nuorisopalveluyksikössä.
- Maaston korkeuserot Suolijärven uimaranta-alueella hankaloittavat esteettömän uimarannan rakentamista. Vuoden 2018 talousarvioon sisällytetään laiturin tikkaiden korvaaminen porrarakenteella sekä käsijohteen asentaminen. Selvitetään mahdollisuutta toteuttaa esteetön uimaranta Hervantajärven alueella, joka on lähellä raitiotielinjan päätepistettä ja rakenteilla on sujuva liikenneyhteys muistakin kaupunginosista. 1/2017.

Toimijat

Tampereen kaupungin hyvinvointipalvelujen tilaajayksikkö, kaupunkiympäristön kehittämisen tilaajayksikkö, kaupunginpuutarhuri ja rakennuttajahortonomi, Liikkuva Tampere -hanke.

Kuva 1. Ahvenispuiston kävelyreitti (Savolainen 2017).

Tehtävä 3. Keskeiset päätöksentekijät ja työntekijät tunnistavat monipuolisesti esteettömien ratkaisujen tarpeen ja mahdollisuudet

Tavoiteltu muutos

Ikäntyneiden määrän kasvaessa hyvällä suunnittelulla ja esteettömillä ratkaisuilla voidaan mahdollistaa itsenäinen asiointi, ulkoilu ja asuminen yhä useammalle. Vahvistetaan suunnittelijoiden ja päättäjien tietoja toimivien ja esteettömien ratkaisujen tarpeesta ja ikäystävällisistä ratkaisuista. Järjestetään tilaisuus kokeilla toimimista esteellisessä ympäristössä apuvälineiden kanssa tai rajoitetuin aistein.

Toteutus

Työryhmät, neuvottelut ja katselmukset projektin tehtävien toteuttamisen kannalta keskeisten virkamiesten ja muiden toimijoiden kanssa alkoivat vuoden 2015 lopussa.

- Hervannan aluetoimijaverkosto.12-/2015. Uusi alueverkosto. 9/2017.
- Yleisten alueiden suunnittelu. 2-/2016.
- Tampereen Kaakon palvelualueen palvelumalli -työryhmä. 2-/2016.

- Tampereen sivistyksen ja elämänlaadun edistämisen tilaajayksikkö. 2-/2016.
- Esteettömyystapahtumaa Hämeenkadulle valmistellut työryhmä: yleisten alueiden suunnittelu, asuntotoimi, vammaisneuvosto ja VATENK. 3-5/2016.
- Uusia ratkaisuja kävelyreittien talvikunnossapitoon. Liikenteen tutkimuskeskus Verne, Tampereen teknillinen yliopisto. 3/2016.
- Keinupuiston lähitorin paikallinen yhteistyöverkosto. 6-/2016.
- Kilpailuohjelmaa valmisteleva työryhmä: Hervannan pohjoisakselin kortteleiden ideakilpailu. 5/2016-6/2017.
- Hervanta PopUp -katutapahtumaa valmistellut työryhmä: lähitori, kulttuuri-, hyvinvointi- ja nuorisotoimi sekä ammattikorkeakoulu ja kolmannen sektorin toimijat. 9/2016-6/2017.
- Asuntojen korjaustarpeen tunnistaminen, koulutukset ja neuvontataineistot: asuntotoimi, esteettömyysasiamies, kotihoidon asiakasohjaus sekä kotihoito, kotikuntoutus ja kotiutustiimi. 10-/2016.
- Kaupungin asuntopoliittinen työryhmä. 11/2016.
- Tampereen teknillisen yliopiston arkkitehtuurin laitoksen asuntosuunnittelun kurssilla harjoitustyön aiheena oli ikääntyneiden palvelukeskuksen laajennuksen suunnittelu Hervantaan. Ikäystävällisen palvelualueen tavoitteiden esittely kansainväliselle opiskelijaryhmälle. 11/2016.

Toimijat

Hervannan aluetoimijaverkosto; Tampereen kaupunki esteettömyysasiamies, korjausneuvoja, yleisten alueiden suunnittelu, asuntopoliittinen työryhmä, vammaisneuvosto ja Kaakon palvelualueen palvelumalli-työryhmä; Keinupuiston lähitorin paikallinen yhteistyöverkosto; Liikenteen tutkimuskeskus Verne; Ketterä kaupunki -hanke; Vanhustyön keskusliiton korjausneuvoja; Tampereen vammais- ja terveydenhuollon neuvottelukunta VATENK.

Tehtävä 4. Otetaan käyttöön Hyvinvointikeskus-lähitori-malli Hervannassa

Tavoiteltu muutos

Hervantaan rakennetaan toimintamalli verkostomaiselle hyvinvointikeskus-lähitori-toiminnalle ja kehitetään sen palveluja alue- ja asukastiedon pohjalta. Alueen toimijoiden kumppanuuksia vahvistetaan ja toteutetaan palveluja yhteistyössä julkisen, yksityisen ja

kolmannen sektorin kesken. Yleiselle asiakasneuvonnalle luodaan toimintamalli ja järjestetään kirjastoon tilat. Hervannan vapaa-aikakeskuksen tiloissa on mm. liikuntapalveluja ja taitokeskus. Vapaa-aikakeskuksen peruskorjauksen suunnittelun yhteydessä on tärkeää lisätä tilojen monikäyttöisyyttä. Keinupuiston lähitori on hyvinvointikeskuksen matalan kynnyksen palvelupiste ja sen keskeinen tehtävä on hyvinvointia edistävä toiminta. Lähitorin toimintaa ja sisältöjä kehitetään yhdessä alueen asukkaista kootun toriraadin kanssa sekä säännöllisissä, kaikille avoimissa yhteissuunnitteluiltoapäivissä. Hanke osallistuu Kaakkoisen palvelualueen Verkostomaisen hyvinvointikeskuksen toimintamallin rakentamiseen. Alueen eri toimijoiden ja toimintojen yhteistyötä ja kehittämistä koordinoi Kaakkoisella palvelualueella toimiva aluekoordinaattori.

Toteutus

- Lähitorin toimintakonsepti (ks. kuvio 12) on laaja, se lähestyy asukkaiden hyvinvoinnin edistämistä useilla tavoitteilla. Tarjolla on tietoa palveluista ja toiminnoista sekä neuvontaa ja maksuttomia tiloja asukkaiden omalle toiminnalle.
- Lähitoreilla ja hyvinvointikeskuksissa on myös mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua palvelujen kehittämiseen. Niissä kerätään aktiivisesti palautetta ja tietoa asukkaiden palvelutarpeista. Yhteissuunnittelu on tärkeä osa palvelujen kehittämistä.
- Alue- ja asukastietoa kerättiin useilla foorumeilla: asukkaiden osallistumistilaisuudet 9/2015 ja 4/2016, asukashaastattelut 9/2015, online-kyselyt palveluista asukkaille ja kaupungin työntekijöille 4/2016.
- Keinupuiston lähitorin palvelut kilpailutettiin. Lähitori aloitti toimintansa. 5/2016.
- Kaupunginhallituksen suunnittelukokous hyväksyi Kaakon palvelualueen linjaukset ja toimenpide-esitykset. 6/2016.
- Verkostomaisen hyvinvointikeskuksen toimintamallin rakentaminen käynnistyi Hervannassa. Kaakkoisella palvelualueella toimiva aluekoordinaattori aloitti tehtävässään. 1/2017.
- Kartoitettiin nykyiset palvelutilat Hervannassa. Kaupungin työntekijöiltä kerättiin tietoja tulevaisuuden tilatarpeista. 1–6/2017. Toiminta- ja vapaa-aikakeskuksen huonetilaohjelma valmisteltiin. 1–6/2017.
- Hervannan alueverkoston ensimmäinen kokous. 9/2017.
- Hervannan verkostomaisen hyvinvointikeskuksen eri toimipisteiden esimiesten ensimmäinen kokous. 10/2017.
- Lähitorin matalan kynnyksen hyvinvointipalvelut käynnistettiin. 5–/2016.
- Maksuton palvelu- hyvinvointineuvonta käynnistyi, sitä toteuttavat lähitorin sosiaaliohjaaja, fysioterapeutti ja seniorineuvolan sairaanhoitaja. Neuvonnan aiheita ovat palvelujen löytäminen, etuisuuksien hakeminen ja muut viranomaisasiat; hyvinvointi ja omahoito; liikunta, apuvälineet ja toimintakyky.

- Osaksi palveluneuvontaa keskustelun virittäminen ikääntyneen väestön asumisen vaihtoehtoista ja asumiseen liittyvistä tarpeista.
- Tiivistettiin yhteistyötä ja tietojenvaihtoa lähitorin palveluneuvonnan ja kaupungin asumissosiaalisen työn välillä. Julkaistiin palveluneuvonnan tueksi opas Asuminen Tampereella – tietoa ikäihmisille. 12/2017.
- Asukkaille avoimet tapahtumat ja harrastusryhmät käynnistyivät. Niitä toteuttavat kolmannen sektorin toimijat, vapaaehtoiset ohjaajat, kaupunki ja lähitorin palveluntuottaja. Tapahtumien, luentojen ja ryhmien sisältöjä ovat mm. musiikki, kirjallisuus, liikunta, mielen ja kehon hyvinvointi, kädentaidot, myyjäiset ja näyttelyt.
- Vuoden 2017 tammi–syyskuussa Keinupuiston lähitorilla oli käyntejä ja neuvontakontakteja keskimäärin 940/kuukausi.

Havainnot

Lähitorin toimintamallin kehittäminen linkittyy erityisesti seuraaviin tehtäviin ja tavoitteisiin: 5, 6, 12,13, 14, 15, 19 ja 20.

Toimijat

Hervannan asukkaat, Tampereen kaupungin Ikäihmisten hyvinvoinnin ylläpitämisen ydinprosessi, Terveysten ja toimintakyvyn edistämisen ydinprosessi, kaupungin hyvinvointipalvelujen työntekijät, kaupungin Kaakkoisen alueen palvelumallityöryhmä ja aluekoordinaattori, Keinupuiston lähitori, kolmannen sektorin toimijat, Tulevaisuuden palvelumalli-hanke.

Teema 2. Ikäystävällinen asuminen

Hervanta on asukasluvultaan keskisuuren suomalaisen kaupungin kokoinen. Kaupunginosaan oli vuoteen 2011 mennessä rakennettu 292 kerrostaloa, joista suurin osa 1970- ja 1980-luvulla. Kerrostalovaltaisen keskustan liepeillä on pien- ja rivitaloalueita. Hervannan asunnoista lähes 60 prosenttia on vuokra-asuntoja ja joka toinen asukas elää yhden hengen taloudessa. Hervannan asukkaiden ikärakenne muuttuu nopeasti, kaupungin väestösuunnitteen mukaan yli 75-vuotiaiden määrä kasvaa alueella 120 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Tällöin Hervannan alueella asuu noin 3 000 yli 75-vuotiasta ja lähes 800 yli 85-vuotiasta henkilöä.

Hervanta asuinpaikkana

Hervannassa on vain harvoja hissittömiä asuinkerrostaloja. Monissa rakennuksissa hissiin pääsy vaatii kuitenkin puoli kerrosta portaiden nousemista, joten tähän liittyviä esteettömyyskorjauksia tarvitaan. Kaupunginosan täydennysrakentaminen jatkuu edelleen. Keväällä 2017 käynnistettiin pohjoisakselin kortteleiden suunnittelu ideakilpailulla. Sen yhtenä tavoitteena on kehittää ikäystävällistä ja yhteisöllistä asuntotuotantoa. Tampereen kaupungin asuntopolitiikan linjauksissa korostetaan monipuolista asuntotuotantoa, kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen riittävyyttä ja haitallisen alueellisen eriytymiskehityksen ennaltaehkäisyä.

Ikäystävällisten asumisratkaisujen teemaan liittyy myös täydennysrakentamisen suunnitelma uusien esteettömien vuokra-asuntojen rakentamiseksi Keinupuistokeskuksen palveluja yhteistilojen välittömään läheisyyteen. Nykyisen pysäköintialueen päälle suunnitellaan rakennettavaksi monipuolista asumista sisältävä palvelukortteli, joka on osa kaupungin palveluverkkosuunnitelmaa. Kaupunki on käynnistänyt alueen asemakaavamuutoksen valmistelun tammikuussa 2017.

Hervantalaisten toiveet

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanketta valmisteltaessa ikääntyneiden asukkaiden asumistoiveita kartoitettiin asukastilaisuuksissa ja haastatteluilla. Niissä tuli esiin erilaisia keinoja yhdessä tekemisen ja toimintamahdollisuuden lisäämiseen naapurustossa, esim. lähiliikuntapisteet, lehdys- ja kohtaamispaikat, penkit ja keinut, puistomainen piha-alue ja pienet kasvimaat hyötykasveille.

Yhteisöllisestä asumisesta esitettiin myös näkemyksiä. Toiveissa on jatkaa asumista omassa asunnossa, yksityisyys säilyttäen ja lisäksi toivottiin mahdollisuutta hakeutua yhteiseen olohuoneeseen, jossa olisi omien ystävien lisäksi yhdessä eri ikäpolvia, kuten opiskelijoita, lapsiperheitä ja vanhuksia.

Esteettömyyden toiveet kohdistuvat ennen kaikkea asuinympäristöön. Pihossa ei saisi olla korkeuseroja, vaan niiden pitäisi olla tasaisia, pihojen hiekoituksesta ja muusta kunnossapidosta pitäisi huolehtia. Asuintalojen sisäänkäynnissä pitäisi olla rampeja ja kaiteita, ei portaita vaan luiskat ja leveät, automaattisesti avautuvat ulko-ovet. Käytävät voisivat olla leveämpiä ja hissit tilavampia. Omaan asuntoon toivotaan väljempiä käytäviä, isompia vesoja, oviaukkojen levennyksiä, kynnysten poistamista ja tukikahvojen asentamista.

Tampereella monet iäkkäät henkilöt ovat joutuneet muuttamaan pois kodistaan asunnon esteiden vuoksi. Kaupungin esteettömyysasiamiehen mukaan Tampereella asuu arviolta 25 000 henkilöä hissittömässä kerrostalossa ja heistä 3 500–4 500 on yli 65-vuotiaita. Hissien jälkiasennuksia on kaupungissa tehty vain 117 asuin kiinteistöön. Asumisen rahoitus-

ja kehittämiskeskus ARA ja Tampereen kaupunki ovat viime vuosina myöntäneet avustusta hissien jälkiasennuksesta aiheutuviin korjauskustannuksiin.

Tehtävä 5. Kolmannen sektorin toimijat, järjestöt ja yhdistykset osallistuvat hyvinvointineuvonnan toteuttamiseen

Tavoiteltu muutos

Hyvinvointikeskuksen terveysvastaanotossa suurin osa 55–74-vuotiaista tamperelaisista asioi vuosittain. Rakennetaan toimintamalli ja sisääntuloaulaan esittelypiste, jossa kolmannen sektorin toimijat voivat tarjota terveys- ja hyvinvointineuvontaa ja esitellä hyvinvointia edistävää toimintaansa, kuten ohjattuja ryhmiä, yleisötapauksia sekä hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä aineistoja. Terveysaseman aikuisneuvonnan ja lähitorin välille rakennetaan tiivis yhteistyö.

Toteutus

- Terveysaseman sisääntuloaulaan varattiin remontissa tilaa ja kalusteet, jotta kolmannen sektorin toimijat voivat jakaa esitemateriaalia ja esitellä ehkäisevää työtä. 9/2016.
- Aulaan sijoitettiin myös verenpaineen mittaukseen tarkoitettu itsehoitopiste, jossa voi käydä mittaamassa verenpaineensa. Itsehoitopisteissä on vaaka punnitusta varten ja materiaalia diabeteksen ehkäisystä ja hoidosta sekä lomakkeita, joilla asiakas voi testata kuulumista diabeteksen riskiryhmään. 9/2016.
- Ikäystävällinen Hervanta -hankkeen tehtäviä ja Keinupuiston lähitorin matalan kynnyksen neuvontaa esiteltiin terveysaseman henkilökunnalle. 5/2017.
- Terveysaseman johtava lääkäri ja osastonhoitaja tutustuivat lähitorin toimintakonseptiin. Sovittiin terveysaseman ja lähitorin henkilökunnan perehdyttämisestä toistensa työprosesseihin. Sovittiin käytännöistä, joilla asiakkaiden lähetteet, ajanvaraukset ja kirjaukset toteutetaan. 6/2017.
- Keinupuiston lähitorin luentosarjat hyvinvoinnista. 2016, 2017.

Toimijat

Tampereen kaupungin Hervannan terveysasema ja terveyden ja toimintakyvyn edistämisen ydinprosessi, kolmannen sektorin toimijat ja Keinupuiston lähitori.

Tehtävä 6. Koordinoidaan ylisukupolvisia toimintoja

Tavoiteltu muutos

Koordinoidaan eri toimijoiden toteuttamia eri ikäisille suunnattuja tapahtumia ja palveluja. Vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja luottamusta järjestämällä tilaisuuksia kohtaamiselle ja yhteistyölle.

Toteutus

- Hervantalaisten nuorten toteuttaman valokuvausprojektin näyttely oli esillä Keinupuiston lähitorilla. 3–6/2017.
- PopUp Hervanta! -katutapahtuma toteutettiin Keinutorilla, Keinupuiston kentällä ja lähitorin piha-alueella. Tapahtumassa olivat tarjolla esim. skeittausta, spraymaalauksia, yhteisötaitea, katutanssia, yhteislaulua, pop-up-keitto ja hip-hop yhtyeen keikka. Tarjonta houkutteli mukaan satoja asukkaita. Tapahtuma toteutettiin yhteistyössä lähitorin, alueen kolmannen sektorin toimijoiden, kehittämishankkeiden ja Tampereen kaupungin kulttuuri- ja nuorisotoimen sekä etsivän työn kanssa. 6/2017.
- Hervannan PopUp museo Keinupuiston lähitorilla. Kulttuurikasvatusyksikkö TAITE ja Pirkanmaan maakuntamuseon kulttuuriympäristöyksikkö toteuttivat työpajoja, joissa alueen asukailta kerättiin tietoa Hervannasta, näyttelyyn ja kuvattavaksi esineistöä, joihin sanataideyhdistyksen ohjauksessa liitetään tarinoita. Syksy 2017.
- Osallistava taidepalvelu Taidevire toteutti kolmen kuukauden mittaisen työpajojen sarjan ikäihmisille ja perhepäivähoidossa oleville lapsille. Syksy 2017.

Toimijat

Hervannan asukkaat, Keinupuiston lähitori, kolmannen sektorin toimijat, Tampereen kaupungin kulttuuripalvelut, nuorisopalvelut ja etsivä työ, Tehostettu kotoutuminen -hanke, Yhdessä selviytymisen tuki ry, Luovuuden Huoltamo, Kulttuurikasvatusyksikkö TAITE ja Pirkanmaan maakuntamuseon kulttuuriympäristöyksikkö.

Kuvat 3, 4 ja 5 . PoPU Hervanta! katutapahtuma Keinupuistossa (Savolainen 2017).

Tehtävä 7. Rakennetaan ikääntyneelle väestölle yhteisöllisen asumisen vaihtoehtoja

Tavoiteltu muutos

Tarjotaan ikääntyneen väestön asumiseen monimuotoisuutta ja vaihtoehtoja. Hervannan asukastilaisuudessa vuonna 2015 asukkaat esittivät toiveita yhteisöllisen asumisen mahdollisuudesta vanhuudessa. Asukkaiden yhteisöllisyyttä edistävät tilalliset ja toiminnalliset ratkaisut sisällytetään tavoitteena Tampereen kaupungin järjestämään Hervannan pohjois-akselin kortteleiden ideakilpailuun 2.1–12.5.2017. Kilpailualueelle halutaan monenlaisia toimintoja – asumista, liiketiloja ja työpaikkoja. Kaupungin tavoitteena on, että alueella asuu monenlaisia kotitalouksia, yhden hengen sinkkotalouksista perheasumiseen ja ikäihmisten yhteisöasumiseen. Kumppanuuskaavoitus on kaupungin käytössä oleva keino ohjata suunnittelua toteuttamaan kaupungin asuntopolitiikan suuntaviivoja.

Yhteisöllisyystavoitteet Hervannan pohjoisakselin kortteleiden ideakilpailuun

Kilpailun tavoitteena on eri elämäntilanteissa elävien ihmisten hyvän elämänlaadun tukeminen sekä tarpeita ja toiveita vastaavat asumismahdollisuudet ja palvelut. Kilpailulta odotetaan ehdotuksia siitä, miten kaupunkisuunnittelun keinoin ja erilaisilla tilaratkaisuilla voidaan edistää kaiken ikäisten ihmisten vuorovaikutusta, naapuruston yhteisöllisyyden kehittymistä ja hyvinvointia. Kilpailussa tavoitellaan ratkaisuja, jotka mahdollistavat monenlaisia yhteisöllisiä kohtaamisia sekä sisä- että ulkotiloissa. Asumiseen liittyvistä palveluista osa saadaan kortteleiden yhteistiloista ja arkea helpottava palvelutarjonta integroidaan osaksi asumisratkaisuja tai palvelut ovat vähintäänkin helposti saavutettavissa. Kilpailualueen ulkopuolella oleviin julkisiin palveluihin ja Hervannan keskustaan tulee järjestää sujuvat, turvalliset ja mahdollisuuksien mukaan myös esteettömät kulkuyhteydet. Jalankulun ja pyöräilyn yhteydet tulee suunnitella sujuviksi ja turvallisiksi, leimallisia piirteitä ovat viihtyisyys, kokemuksellisuus ja esteettömyys sekä kohtaamiset mahdollistavat paikat reiteillä.

Toteutus

- Hervannan pohjoisakselin kortteleiden ideakilpailun kilpailuohjelma valmisteltiin. Tarkoituksena on ratkaista alueen (n. 10 ha) maankäytön yleiset suuntaviivat asemakaavoituksen pohjaksi sekä löytää yhteenliittymiä, jotka pystyvät jatkamaan korttelien kehittämistä laadukkaaseen toteutukseen asti yhteistyössä kaupungin kanssa. Kilpailun tavoitteet laajenevat kaupunkikuvan ja arkkitehtuurin lisäksi asumiseen - asumisratkaisujen monipuolisuuteen, asuntojen

muunneltavuuteen ja yhteisöllisyyttä edistäviin tilallisiin ja toiminnallisiin ratkaisuihin. Syksy 2016.

- Kilpailuohjelma julkaistiin ja osallistujille järjestettiin info, 1/2017; kilpailutöiden sisäänjätö päättyi, 5/2017; kilpailutöiden näyttely Hervannan kirjastossa, esiteltiin asukkaiden antama palaute kilpailun tuomareille, 6/2017; kilpailuehdotukset arvioitiin, 6–8/2017; tulokset julkistettiin 8/2017.
- Ideakilpailun ratkettua prosessia jatketaan voittaneen kilpailuehdotuksen tekijän kanssa kumppanuuskaavoituksena. Kilpailuprosessi tähtää tonttien luovutukseen rakentajille. Syksy 2017.

Toimijat

Tampereen kaupungin kiinteistötoimi, maankäytön suunnittelu, asuntotoimi ja hyvinvoinnin palvelualueen esikunta.

Kuva 6. Kilpailun voittanut ehdotus "Keinutaan" (BST-Arkkihtehdit Oy 2017).

Tehtävä 8. Rakennetaan ikäihmisille esteettömiä asuntoja: monimuotoista vuokra-asumista palvelutilojen läheisyyteen, mukaan lukien ryhmäkotiin muotoista palveluasumista

Tavoiteltu muutos

Eryteisesti ikäihmisten palveluja koskevia tavoitteita Tampereen kaupunkistrategiassa vuosille 2014–2017 ovat palvelurakenteen muutos (sairaala- ja vanhainkotipaikkojen purkaminen) sekä palvelujen saavutettavuuden parantaminen lisäämällä sähköisiä palveluja ja vahvistamalla aluekeskusten ja keskustan asemaa palvelukeskittymänä. Valtuuston vuonna 2016 hyväksymässä suunnitelmassa ikääntyneen väestön tukemiseksi yksi tavoitteista on erilaisten asumismuotojen kehittäminen ja asumisratkaisujen sijoittuminen lähelle olemassa olevia palvelukeskuksia. Palvelurakennemuutoksen tavoitteet tehostetun palveluasumisen osalta tukevat muutosta kohti yksiportaisen hoidon mallia ja laitoshoidon korvaamista tehostetulla palveluasumisella. Suunnitelmaan on kirjattu tehostetun palveluasumisen paikkamäärät ja muutokset vuosina 2016–2019. Suunnitelman mukaan Hervannassa Keinupuistokeskuksen laajennus (tilat kuuteen tehostetun palveluasumisen ryhmäkotiin) otetaan käyttöön vuonna 2020.

Keinupuistokeskuksen laajennuksen yhteydessä rakennetaan monipuolista asumista sisältävä täydennysrakentamisen palvelukortteli, jossa on myös 70 vuokra-asuntoa vanhuksille. Samalla vanhan osan tiloja kehitetään sopivaksi monipuoliseen päivätoimintaan.

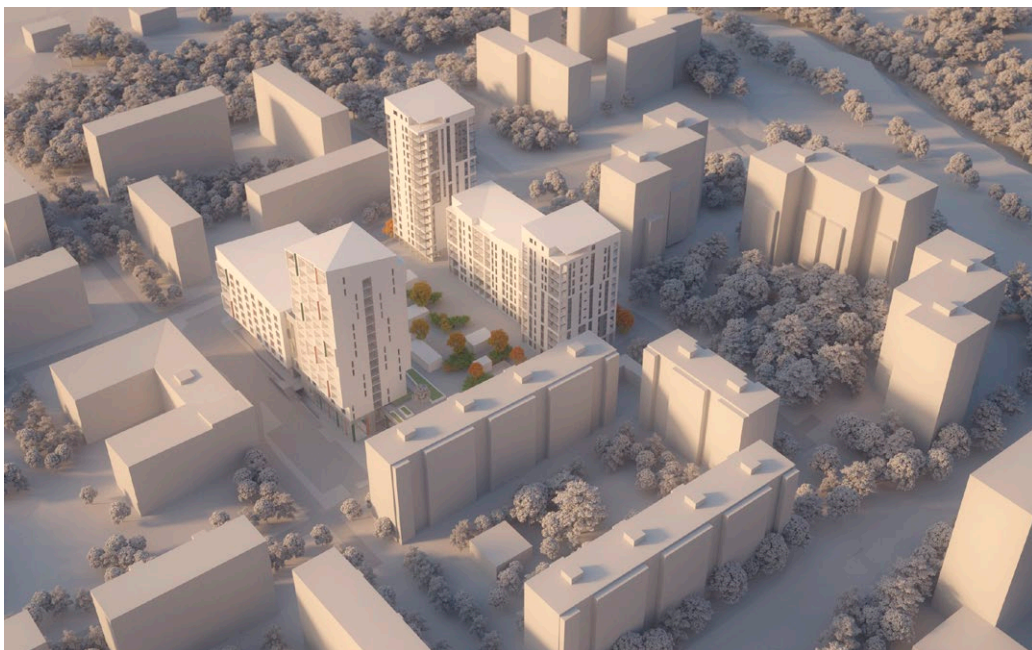
Toteutus

- Ikäihmisten asumispalvelujen suunnitelmassa Keinupuiston palvelukeskuksen laajentamishanke osaksi palveluverkkoa. Ikäihmisten palvelujen lautakunta. 5/2016.
- Vanhuspalvelulain edellyttämä asiakirja, *Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi*, ja siihen sisältyvä palveluverkkosuunnitelma hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa. 9/2016.
- Keinupuistokeskuksen laajennuksen ja peruskorjauksen palvelutarveselvitys hyväksyttiin. Ikäihmisten palvelujen lautakunta. 12/2016.
- Asemakaavamuutos vireille ja osallistumis- ja arviointisuunnitelma sekä valmisteluaineisto nähtäville. 3/2017.
- Tampereen kaupungin ja kehittäjäyhteenliittymän välinen yhteistyösopimus hyväksyttiin kaupunginhallituksessa. 9/2017.
- Asemakaavan muutosta valmisteltiin saadun palautteen, käytyjen neuvottelujen ja tehtyjen selvitysten pohjalta. Asemakaavan valmistelu oli nähtävillä. 9–10/2017.

- Asemakaavaehdotuksen käsittely ja nähtävillä olo arvioidaan ajoittuvan marras–joulukuulle 2017. Sen jälkeen ehdotus viedään kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi vuonna 2018.

Toimijat

Tampereen kaupungin Ikäihmisten palvelujen lautakunta, kiinteistötoimi, asemakaavoitus ja kaupunginvaltuusto, Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ja Tampereen Kotilinnasäätiö.

Kuva 7. Monimuotoista vuokra-asumista palvelutilojen läheisyyteen (Aihio Arkkitehdit Oy 2017).

Tehtävä 9. Rakennetaan uusia vuokra- ja palveluasuntoja ikääntyneille aistivammisille

Tavoiteltu muutos

Hervannassa toimii Suomen Kuurosokeat ry:n Kuurosokeiden toimintakeskus, joka tuottaa asumisen palveluja. Palveluasumisyksikkö Tampereella on maan ainoa kuurosokeille suunniteltu kohde. Toiminta laajenee vuoden 2017 alussa, kun toimintakeskuksen viereiselle tontille valmistuu uudisrakennus. Tampereen Vuokratalosäätiö rakentaa ja omistaa laajennuksen, jonka tavoitteena on tuottaa erilaisia asuntoja kuurosokeille ja viittomakielisille. Asiakkaat tulevat Hervantaan eri puolilta Suomea.

Toteutus

- Tampereen Vuokratalosäätiö on saanut kohteelle ARAn korkotukilainavaruksen ja avustuksen erityisryhmien asunto-olojen parantamiseen. 2015.
- Rakentaminen käynnistyi. 1/2016; vuokra-asuntojen haku avautui. 11/2016.
- Kiinteistöön valmistui 19 vuokra-asuntoa, 15 tehostetun palveluasumisen asuntoa sekä 11-paikkainen tehostetun palveluasumisen ryhmäkoti. Lisäksi asukkaiden käytössä on yhteistiloja sekä asumista tukevia palveluja. 3/2017.

Toimijat

Tampereen Vuokratalosäätiö ja Suomen Kuurosokeat ry.

Tehtävät 10–12. Jaetaan esteettömyys- ja korjaustietoa, kartoitetaan sisäänkäyntien korjaustarpeita ja arvioidaan asuntojen korjaustarvetta osana kotihoidon asiakkaiden palvelutarpeen selvittämistä

Tavoiteltu muutos

Kaupungin esteettömyysasiamiehen ja korjausneuvojan mukaan ikäihmisillä ei useinkaan ole tietoa ratkaisuista, joilla asunnon esteettömyyttä voitaisiin parantaa tai mitä avustuksia korjauksiin on mahdollista hakea silloin, kun asukkaan toimintakyky on jo heikentynyt. Hervannan asukastilaisuuksissa ja haastatteluissa asukkailta kerättiin tietoa kodin esteettömyydestä ja mahdollisista korjaustarpeista. Yleisimmin ongelmakohdat liittyivät kerrostalojen sisäänkäyntiin ja pihan kulkuväylien esteettömyyteen. Asumisturvallisuuden kannalta on tärkeää parantaa asumisen toimivuutta jo ennen kuin asukkaiden toimintakyky on heikentynyt.

Hankitaan tietoa Hervannan nykyisen asuntokannan esteettömyyteen liittyvistä korjaustarpeista, erityisesti sisäänkäynneistä ja porrashuoneista. Ikääntyneet asukkaat ja heidän läheisensä saavat tietoa ja tunnistavat ratkaisuja, joilla oman asunnon ja asuinrakennuksen esteettömyyttä voi parantaa. Kotihoidon piiriin tulevien asiakkaiden asunnoissa selvitetään esteettömyys ja turvallisuus. Lähitorilla matalan kynnyksen neuvontaa toteuttavat työntekijät sekä kotihoidon ammattilaiset ovat tärkeitä tietolähteitä ikääntyneelle asukkaalle. Ikäihminen tarvitsee usein tietoa ja tukea tunnistukseen, mistä voi löytää osaavan ammattilaisen tekemään esteettömyyskartoituksen ja tarvittaessa suunnittelemaan korjausratkaisun hänen kotiinsa. Lähitorin työntekijät saavat valmiudet neuvoa kodin esteettömyyskysymyksissä.

Toteutus

- Kartoitettiin otos 1970–80-luvuilla rakennettujen asuinkerrostalojen tyypillisiä sisäänkäyntejä, porrashuoneita ja piha-alueita. Rakennuksissa oli tehty ajallaan talotekniset peruskorjaukset. Esteettömyystarkastelussa löytyi korjaustarpeita kaikista kohteista. 3–4/2016.
- Julkaistiin esteettömyydestä tietoa asukkaille. Kaupungin esteettömyysasiamiehen ja korjausneuvojan tekemä esite esteettömyyden parantamisesta erilaisin ratkaisuin ja esite avustusten hakemisesta. 3/2016.
- Julkaistiin asukkaille ja hyvinvointipalvelujen työntekijöille tietopaketti esteettömyysratkaisuista ja lisätiedon lähteistä: Esteettömyyskortit (2017) ovat tulostettavissa myös kaupungin verkkopalvelussa (<http://www.tampere.fi/tiedostot/e/ZISPMRWQ7/esteettomyyskortit.pdf>). 1/2017.
- Kaupungin eri alueiden matalan kynnyksen neuvontapisteiden työntekijöitä perehdytettiin esteettömyyskorttien sisältöön ja informoitiin muutoksesta, jossa Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustuksen haku- ja käsittely on siirtynyt kunnista ARAan. Perehdytyskierroksella tavoitettiin Kotitori, neljä alueellista lähitoria ja seitsemän ikäihmisten palvelukeskusta. Selailukappaleet toimitettiin myös kaupunginkirjaston kaikkiin toimipisteisiin. 2/2017.
- Kotihoidossa, lähitoreilla ja ikäihmisten palvelukeskuksissa työskenteleville ammattiryhmille järjestettiin kolme koulutustilaisuutta kodin esteettömyyttä parantavista ratkaisuista. 4–5/2017.
- Tehostetun kotikuntoutuskokeilun yhteydessä kokeiltiin kaksivaiheista toimintamallia kotihoidon asiakkaiden kotien esteettömyyden selvittämiseen. Eri ammattiryhmillä on käytössään yhteinen tarkastuslista, jonka avulla selvitetään esteettömyyden ja turvallisuuden kannalta keskeiset asiat. Havaitut parannustarpeet tallennetaan asiakastietoihin. Kokeilun aikana selvitetään, miten yleistä on, että asiakkaan kotiin tarvitaan ensivaiheen tarkastuksen lisäksi myös perusteellinen kartoitus asunnon muutostöiden tarpeesta, jota tekemään kutsutaan esteettömyyskysymyksiin perehtynyt fysioterapeutti tai toimintaterapeutti. 5–8/2017.

Toimijat

Tampereen kaupungin asuntotoimi, esteettömyysasiamies ja korjausneuvoja, Vanhustyön Keskusliiton korjausneuvoja, alueen isännöintitoimistot, kotihoidon ja kotikuntoutuksen työntekijät, lähitorit, palvelukeskukset ja ammattikorkeakoulun fysioterapiaopiskelijat.

Tehtävä 13. Neuvontaa ja käyttäjätukea ikäihmisille hyvinvointiteknologiaratkaisujen hankintaan

Tavoiteltu muutos

Esitellään hyvinvointiteknologian (hyte) ratkaisuja, jotka tukevat kotona asumista ja/tai kannustavat ikäihmisiä omaehtoiseen hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Ohjataan laitteiden kokeilussa, hankinnassa ja käyttöönotossa. Tavoitteena on saada Hervannan ikäihmiset kokeilemaan teknologiaa ja arkea helpottavia apuvälineitä. Järjestetään neuvontaa ja kokeilumahdollisuuksia sähköisten asiointikanavien ja digitaalisten palvelujen käyttöön.

Toteutus

- Kotitori on koko kaupungin aluetta palveleva neuvonta- ja palvelupiste. Laitetori on osa Kotitoria. Näyttelytilassa on esillä arjen apuvälineitä ja laitteita, joita voi kokeilla. Valikoimassa on esimerkiksi tukikahvoja, henkilöpaikantimia, kuvapuhelimia ja liikettä mittaavia laitteita. Laitetorin asiakasneuvoja opastaa laitteiden hankinnassa. Sieltä voi myös lainata hyvinvointiteknologiaa kotona kokeiltavaksi. Laitetori järjestää muutaman kerran vuodessa esittelyjä uusista kotona asumista tukevista ratkaisuista.
- Toteutettiin Laitetorin palveluiden ja laitteiden esittelytilaisuus Keinupuiston päivätoiminnan asiakkaille ja heidän läheisilleen. 9/2016.
- Selvitettiin, millaisten kodin laitteiden käyttöön ikääntyneet asukkaat aktiivisesti hakevat ohjausta. Tampereen seudun ammattiopiston Hyvinvointiteknologia / Hyvinvointilaitteasantaja-koulutuksen opiskelija tarjosi ohjausta lähitorin asiakkaille parin kuukauden aikana. Yleisimmin kysymykset liittyivät senioripuhelimen, älypuhelimen ja kannettavien tietokoneiden/tablettien käyttöönottoon ja peruskäyttöön. Tarvetta oli myös uusien kodinkoneiden käytön opastukseen. 10–11/2016.
- Toteutettiin etäläsnaolorobotti Doublen käytettävyyssokeilu lähitorilla yhdessä ROSE-tutkimushankkeen kanssa: miten toimii etäosallistuminen lähitorin tapahtumiin kotoa käsin. 4–8/2017. Kokeilun jälkeen lähitorilta voi lainata robottia, jotta tapahtumia voi välittää myös kotikatsojille. 9–/2017.
- Järjestetään etäyhteys (skype), jolla Laitetorilla järjestettäviä luentoja ja laite-esittelyjä välitetään katsottavaksi Keinupuiston lähitorilla.
- Toimintaterapeutin kokoama näyttely, joka esittelee kodin pienapuvälineitä, on säännöllisesti tutustuttavana lähitorin yleisötapahtumissa.

Toimijat

Keinupuiston lähitori ja Tampereen Kotitori, Tampereen seudun ammattiopisto TREDU, Robotit ja hyvinvointipalvelujen tulevaisuus ROSE-konsortio ja Tampereen yliopisto.

Tehtävä 14. Edistetään asumisen palveluliiketoimintaa

Tavoiteltu muutos

Esitellään asumista koskevaa palveluliiketoimintaa, tuetaan yksityisten ja kolmannen sektorin palvelujen käytön yleistymistä. Laajennetaan ikäihmisten palveluneuvontaa kattamaan julkisten palvelujen lisäksi myös alueella toimivien yritysten ja kolmannen sektorin palvelutarjontaa.

Toteutus

- Lähitorin toiminta käynnistyi Hervannassa 5/2016.
- Henkilökohtaisia aikoja maksuttomaan palveluneuvontaan voi varata lähitorin sosiaaliohjaajalta. Joka viikko on myös palveluneuvonnan päivystysaikoja, jolloin sosiaaliohjaaja on tavattavissa ilman ajanvarausta. Asiakkaat etsivät neuvontaa esimerkiksi etuuksien, kuten asumistuen, hakemisessa, viranomaisten kanssa asioinnissa sekä omaan hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä.
- Ohjauksen ja neuvonnan yhtenä tavoitteena on tehdä asiakkaalle tarpeellisten palvelujen hankinta helpoksi. Palveluneuvonnassa asiakkaalle tarjotaan tietoa kaupungin järjestämistä palveluista, yksityisten ja kolmannen sektorin palveluntuottajien palveluista ja tulevana vuosina myös maakunnan järjestämistä sosiaali- ja terveyspalveluista palveluista. Esimerkkejä asumista tukevista palveluista ovat siivouspalvelu, ateriapalvelut, kaupassa asiointi, kodin huolto- ja kunnostustyöt, matkapalvelut ja kotiin tuotavat hyvinvointipalvelut.
- Asukkaille ja lähitorien palveluneuvojen käyttöön koostettiin neuvontaineisto Asuminen Tampereella – tietoa ikäihmisille, jossa esitellään keskeiset tietolähteet, etuudet ja palvelut asumisen pulmatilanteisiin. 10/2017.
- Lähitorin tiloissa paikallisten palveluntuottajien on mahdollista järjestää esittelyjä, joissa asukkaat voivat tutustua itse ostettaviin palveluihin.

Toimijat

Tampereen kaupungin Ikäihmisten hyvinvoinnin ylläpitämisen ydinprosessi, Tulevaisuuden palvelumalli -hanke ja Asumisen tilat ja palvelutilaverkot -yksikkö, julkiset, yksityiset ja kolmannen sektorin palveluntuottajat alueella ja Keinupuiston lähitori.

Teema 3. Toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien parantaminen

Tampereella on vuodesta 1999 lähtien toiminut kaupunginhallituksen asettama vanhusneuvosto. Vanhusneuvoston toiminta uudistui ja sen tehtäväkenttä laajeni, kun laki Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista tuli voimaan 1.7.2013. Uudistuneen vanhusneuvoston tulee vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan kaikissa asioissa, joilla on merkitystä ikääntyvän väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka ikääntyneen väestön tarvitsemien palvelujen kannalta.

Tampereen kaupungin vanhusneuvosto osallistui Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeeseen tekemällä tunnetuksi ikäystävällisen asuinalueen konseptia, järjestämällä vertaisohjaajille koulutusta sosiaalisesta mediasta ja Facebookin käytöstä sekä osallistumalla Kylä kaupungissa -yhteistyöseminaarin toteuttamiseen keväällä 2017.

Tampereen kaupungin toimintamalli ja organisaatio uudistuivat vuoden 2017 alussa, ja tavoitteiksi määriteltiin muun muassa asiakaslähtöisyyden, kuntalaisten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen sekä kumppanuuden vahvistaminen kaupunkiorganisaatiossa ja sidosryhmien kanssa. Uudessa toimintamallissa painotetaan asukkaiden osallistumista päätösten valmisteluun ja päätöksentekoon ja erityisesti osallistumista palveluiden kehittämiseen. Palveluiden yhteissuunnittelu edellyttää myös, että alueen toimijat tuntevat toistensa toimintaa ja tavoitteita.

Hervannan verkostomaisesti toimivan hyvinvointikeskus-lähitorin -toimintamallia rakennetaan yhdessä toimijoiden ja asukkaiden kanssa. Hyvinvointikeskuksen verkostoyhteistyötä koordinoiva aluekoordinaattori aloitti tehtävässä vuoden 2017 alussa ja vuonna 2016 aloittivat toimintansa terveysaseman ja lähitorin asiakasraadit. Hervannan uusi alueverkosto kokoontui ensimmäisen kerran syyskuussa 2017.

Tehtävät 15–16. Tuetaan asukkaiden osallistumista ikäystävällisen palvelualueen kehittämiseen ja hyvinvointikeskus–lähitori -toimintamallin rakentamiseen

Tavoiteltu muutos

Kaupungin toimintamalli kuntalaisten osallisuuden edistämiseksi nojaa alueellisiin hyvinvointikeskuksiin ja lähitorien toimintaan (khsuko 30.5.2016). Ikäystävällisen Hervannan palvelualueen ja hyvinvointikeskus-lähitori -toimintamallin kehittämiseksi järjestetään asukastilaisuuksia, suunnittelutyöpajoja ja kävelykierroksia, joissa kartoitetaan asukkaiden näkemyksiä kehittämistarpeista ja esitellään valmisteilla olevia suunnitelmia palvelujen ja kaupunkiympäristön kehittämisestä. Alueellinen asukkaiden, kaupungin, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden alueverkosto käynnistyy ja vakiinnuttaa toimintansa yhteistyön foorumina. Alueverkosto kokoaa ja tarjoaa kokemustietoa alueelta, antaa kannanottoja ja vaikuttaa valmistelussa oleviin asioihin. Kaupunki luo verkostolle toimintaedellytykset tarjoamalla aluekoordinaattorin työpanosta verkoston koordinointiin. Alueverkosto osallistuu Hervannan verkostomaisen hyvinvointikeskus-lähitori -toimintamallin rakentamiseen.

Toteutus

- Asukastyöpajassa kartoitettiin asukkaiden näkemyksiä Ikäystävällisen asuinalueen konseptista: mitä ikäystävällisyys tarkoittaa, millaisia kehittämistarpeita ja parannusehdotuksia tunnistetaan. 9/2015.
- Alueen toimijoiden ja asiantuntijoiden työpajassa kartoitettiin, mitä ikäystävällisyys tarkoittaa eri palveluissa kaupungin työntekijöille ja muille alueen toimijoille. 9/2015.
- Tampereen ammattikorkeakoulun ja Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelijat haastattelivat 42 asukasta aiheesta Onko Hervanta Ikäystävällinen asuinpaikka? 9–10/2015.
- Kaupungin vuorovaikutussuunnittelijan johdolla kokoontui aluetoimijoiden verkosto. 12/2015, 10/2016, 1/2017.
- Kaupungin palvelumallityöryhmän kokous. 2/2016, 3/2016, 5/2016.
- Kaakkoisen palvelualueen asukastilaisuudet, 50 osallistujaa. 4/2016 80 osallistujaa. 5/2016.
- Online-kyselyt: kaupungin asukkaille ja kaupungin työntekijöille, 4–5/2016.
- Lähitorin toiminta alkoi. Lähitorin toiminnan yhteissuunnittelutilaisuus alueen toimijoiden kanssa. 5/2016, 7/2017, 11/2017
- Asukaskysely lähitorin toiminnasta. 7–8/2016.
- Kaakkoisen palvelualueen aluekoordinaattori aloitti tehtävässään Hervannassa. 1/2017
- Lähitorin toimintaa kehittävä toriraati aloitti toimintansa. Toriraadin kokoukset. 11/2016, 2/2017, 5/2017, 10/2017.

- Kaupungin strategiakysely asukkaille. 6/2017, 9/2017.
- Asukkaiden, alueen yritysten, järjestöjen ja muiden toimijoiden sekä kaupungin työntekijöiden yhteisfoorumi Hervannan alueverkosto aloittaa toimintansa. 9/2017.

Toimijat

Tampereen kaupungin Tulevaisuuden palvelumalli -hanke, Hervannan aluetoimijaverkosto ja Kaakkoisen palvelualueen aluekoordinaattori, Keinupuiston lähitori ja Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanke.

Tehtävä 17. Lisää käyttäjiä kirjaston ikäystävällisille palvelumuodoille

Tavoiteltu muutos

Tampereen kaupunginkirjasto tarjoaa kirjakokoelman kattavaa kotipalvelua, jos kirjaston käyttöä rajoittaa sairaus, vamma tai korkea ikä. Kirjastoaineistoa toimitetaan asiakkaiden toiveiden mukaisesti kotiin. Valtion erikoiskirjasto Celian kanssa kaupunki on pilotoinut tapaa helpottaa äänikirjojen lainausta niille, joilla on erilaisia lukemisen esteitä. Käyttöoikeuden Celian 40 000 äänikirjan kokoelmaan voi saada kuntalainen, jolla on heikentynyt näkö tai lukeminen muusta syystä hankalaa. Iäkkäiden henkilöiden määrän lisääntyessä myös näön ja liikkumisen ongelmat yleistyvät. Tehdään tunnetuksi kirjaston ikäystävällisiä palvelumuotoja uusille asiakkaille.

Toteutus

- Kirjastossa asiakas saa henkilökohtaisen opastuksen, tunnukset Celia-palveluun ja opastusta äänikirjojen käytössä. Äänikirjoja on mahdollista kuunnella tietokoneella, tabletilla tai älypuhelimella. 2016-2017.
- Kirjastossa on oma lukemisesteisille tarkoitettu 50 kappaleen cd-äänikirjakokoelma. 2016-2017.
- Lähitorin palveluneuvonnassa saa tietoa kirjaston kotipalvelusta ja mahdollisuuksista saada käyttöoikeus äänikirjaston kokoelmiin. 2016-2017.
- Lähitorilla on kaupungin kirjaston järjestämä asumispalveluihin tarkoitettu lainauspiste. Lisäksi on CD- ja DVD-levyjä sekä liikuntavälineitä lainattavana. 2016-2017.

Toimijat

Hervannan aluekirjasto ja Keinupuiston lähitori.

Tehtävä 18. Järjestöjen vertaisohjaajilla on taitoa ohjata ikäihmisiä aktiivisuuteen: koulutusta sosiaalisesta mediasta ja ikääntyneiden liikunnan ohjauksesta

Tavoiteltu muutos

a. Koulutetaan vertaisohjaajia sosiaalisen median käyttöön. Hervannan asukastyöpajassa ja asukkaiden haastatteluissa toivottiin vertaisohjaajia ja yhteistä toimintaa ulkoiluun ja tunnistettiin jatkuva tarve saada tukea viestintäteknologian ja sosiaalisen median käyttöön. Tampereen vanhusneuvosto järjestää vertaisohjaajille koulutusta sosiaalisesta mediasta ja Facebookin käytöstä.

b. Koulutetaan vertaisohjaajia fyysisen toimintakyvyn kotiharjoittelun ohjaamiseen. Tampereen Vanhuspalveluyhdistys järjestää vuosittain koulutuksia Hervannassa toimivien yhdistysten liikuntavastaaville ja vertaisohjaajille. Koulutus vahvistaa taitoa ohjata ikäihmisille voimaa ja tasapainoa vahvistavaa liikuntaa ja ohjata liikkumisen turvallisuuskysymyksissä.

Toteutus

- Toteutettiin pienryhmäkoulutus, jossa hervantalaiset kolmannen sektorin toimijat ja palveluneuvontaan osallistuvat lähitorin työntekijät vahvistivat osaamistaan Facebook-sivujen ylläpidossa ja sisältöjen toteuttamisessa. 12/2016.
- Yhdessä vanhusneuvoston ja ATK Seniorit Mukanetti ry:n kanssa järjestettiin Facebook-koulutus ikääntyneille asukkaille Hervannan kirjaston tiloissa. 5/2017.
- Liikuntaneuvontaa toteuttava Keinupuiston lähitorin fysioterapeutti osallistui Ikäinstituutin järjestämään kouluttajakoulutukseen. 12/2016.
- Vapaaehtois- ja vertaisohjaajille järjestettiin ohjaajakoulutusta iäkkäiden voima- ja tasapainoharjoittelun ohjaamiseen. 9–11/2017.

Toimijat

Vanhusneuvosto, Keinupuiston lähitori, Mukanetti ry, Myynnin maailma ja Ikäinstituutti.

Tehtävä 19. Kulttuuri- ja taidelähtöisiä menetelmiä hyödynnetään lasten, nuorten ja ikäihmisten osallisuuden vahvistamisessa

Tavoiteltu muutos

Hanke *”Tee itse taidetta ja osallistu – TEIJO”* vie taidetta laajojen tukipalvelujen piirissä olevien ihmisten elämään esimerkiksi sirkuksen, tanssin, teatterin, kuvataiteen ja musiikin keinoin. Kulttuuri- ja taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntäen kehitetään ja pilotoidaan toimintamalleja, jotka tukevat mahdollisuuksia toimia ja osallistua yhteiskunnassa. Projektia rahoittaa Suomen Kulttuurirahasto ja toteuttajia ovat neljä kulttuurialan ja yhdeksän sosiaali- ja terveysalan yleishyödyllistä toimijaa. Yksi projektin toteuttajista on Hervannassa toimiva ikäihmisten palvelukeskus.

Toteutus

- TEIJO-hankkeessa järjestettiin ikäntyneille viikoittain taiteen ammattilaisten ohjaamaa taidetoimintaa Keinupuiston lähitorilla. 2016.
- %TAIDETTA Pirkanmaalla -hankkeessa neljätoista pirkanmaalaista sote- ja kulttuurialan toimijaa juurruttivat kulttuuritoimintaa kiinteäksi osaksi sote-palvelurakenteita. Hervannassa osallistavat taidemenetelmät ja musiikki, tanssi, sirkus, teatteri ja kuvataide tuovat säännöllistä kulttuuritoimintaa Keinupuiston lähitorin asiakkaille. Hanketta koordinoi Kulttuurikeskus PiiPoo, ja sitä rahoittavat opetus- ja kulttuuriministeriön kärkihanke, Taiteen edistämiskeskus ja mukana olevat toimijat. 2017.
- Kulttuuriosuuskunta Kiito toteutti kolmen kuukauden mittaisen kulttuurikerhon hervantalaisille kotihoidon asiakkaille. Syksy 2017.
- TOIVO yhteisötaideprojektissa Keinupuistokeskuksen ja kahden muun seniorikeskuksen asiakkaat tekevät yhteisötaiteilijan johdolla musiikalin. Vuonna 2016 materiaalin kerääminen musiikalin käsikirjoitukseen käynnistyi erilaisissa taidepajoissa, joihin on osallistunut myös lasten päiväkotiryhmiä ja muita asiakasryhmiä ohjaajineen. Asiakkaiden joukosta löytyi säveltäjä, runoilija, taidemaalareita ja tarinan kertojia. Käsikirjoitus valmistui kesällä 2017, minkä jälkeen valmistetaan lavasteet ja puvut sekä toteutetaan harjoitukset. Musikaalin ensi-ilta on toukokuussa 2018. 2016–2018.
- Iloa musiikista! Kerran viikossa musiikkiterapeutti järjesti lähitorilla ohjatun musiikkitapahtuman. 2016-2017.
- IBF ry (Suomen monikulttuurinen kotoutumisen ja yrittäjyyden edistämisyhdistys) järjesti lähitorilla Taidekerho-ryhmän aikuisille, Muskari-ryhmän lapsille ja Pianonsoiton perusteet -ryhmän ikäihmisille. Kesä ja syksy 2017.

Havainnot

Yhteistyövalmius kaupungin työntekijöiden, alueen kolmannen sektorin toimijoiden ja lähitorin kanssa erinomainen. Lähitorin tilat ja toimintaympäristö saatiin vilkkaaseen käyttöön.

Toimijat

Hervannan asukkaat, Pirkanmaan Senioripalvelut Oy, kolmannen sektorin toimijat, Kulttuurikeskus PiiPoo, Sisä-Suomen tanssin aluekeskus, Teatteri Telakka, Sorin Sirkus, IBF ry - Integration and Business in Finland, musiikkiterapia Marjatta Aarne, Luovuuden Huoltamo ja Kulttuuriosuuskunta Kiito.

Tehtävä 20. Rakennetaan yhteisöllinen toimintamalli, jolla vastataan yhdistysten tilatarpeisiin

Tavoiteltu muutos

Asukastyöpajassa saatiin useita tilatoiveita kolmannen sektorin toiminnalle. Samanlainen tarve ja ehdotus on esitetty aiemmin esimerkiksi Hervannan asukasraadissa. Yhdistyksille ja yhteisöille tarjotaan yhteistyömallia, jossa Keinupuistokeskuksessa toimivien ikäihmisten palvelukeskuksen ja päiväkeskuksen tiloja käyttävät yhdistykset voivat saada liikunta-, ravintola- tai kokoustilan käyttöönsä silloin, kun ne järjestävät sellaista harrastus-, liikunta- tai kulttuuritoimintaa, joka on avoinna kaikille.

Toteutus

- Keinupuiston lähitorin liikuntatila, kokouskabinetti, ravintolasali ja taidepajan tilat on mahdollista varata kolmannen sektorin toimintaan ja tapahtumiin. Tilat ovat maksuttomia silloin, kun toiminta on osallistujille maksutonta ja suunnattu lähitorin asiakkaille. syksy 2016, 2017.

Havainnot

Maksuttomuus on vilkastuttanut tilojen käyttöä. Ilta-aikoina kulunvalvonta ja ovien aukaiseminen on onnistunut vapaaehtoisten työpanoksella.

Toimijat

Keinupuiston lähitorin palveluntuottaja.

5 Tuloksia ja kokemuksia kehittämishankkeesta

Tässä luvussa arvioidaan hankkeesta saatuja kokemuksia ja kehittämistyön etenemistä. Yhteenveto pohjautuu hankkeen ohjausryhmän, hankkeen työntekijöiden, kaupungin sekä tehtävien toteuttamiseen osallistuneiden toimijoiden näkemyksiin ja loka–marraskuussa 2017 tehtyihin haastatteluihin.

Ikäystävällisen kaupungin konsepti tarjoaa tilaisuuden tarkastella kaupunginosan palveluita, asumisen vaihtoehtoja ja rakennettua ympäristöä yli sektorirajojen. Kokonaisuuden tarkastelu tekee näkyväksi sen, miten suuri potentiaali on eri sektoreiden yhteistyöllä ja kaikille sopivalla suunnittelulla, kun tavoitteena on asukkaiden hyvinvoinnin ja omaehtoisen toiminnan tukeminen.

Hervannan rakentamisen alkuaikoina kaupunginosaan muutti paljon nuoria ja lapsiperheitä. Kaikille sopiva suunnittelu tai ikääntyneiden asukkaiden tarpeet eivät silloin ohjanneet rakentamista eivätkä palvelujen kehittymistä. Nyt tilanne Hervannassa on toinen kuten suomalaisissa kaupungeissa yleisemminkin. Ikääntyneiden asukkaiden määrä kasvaa nopeasti, ja silloin kaikille sopiva suunnittelu voi luoda edellytyksiä aktiiviselle vanhenemiselle. Kaikille sopivan suunnittelun (Design for All) ratkaisut soveltuvat eri asukasryhmille toimintakyvystä riippumatta, mikä vähentää eritysratkaisujen ja korjausten tarvetta.

Hankkeen käynnistymisvaiheen osuminen samaan aikaan Kaakkoisen alueen palvelumallityön kehittämisen kanssa osoittautui merkittäväksi eduksi. Moni haastateltava totesi, että alkuvaiheen yhteisiin työpajoihin osallistui eri sektoreiden asiantuntijoita laajemmin kuin koskaan aikaisemmin ja Ikäystävällinen kaupunki/Ikäystävällinen asuinalue -konseptin ulottuvuudet tulivat tutuiksi keskusteluissa. Toimijat lähtivät aktiivisesti mukaan myös iltaisin järjestettyihin asukastilaisuuksiin. Hankkeen avainhenkilöiden haastatteluissa kaikki tunnistivat oman toimintasektorinsa kuuluvan osaksi Ikäystävällinen kaupunki -konseptia, ja he korostivat asukkaiden osallistumisen tärkeyttä.

5.1 Hankkeen tehtävät konkretisoivat ikäystävällisyyden sisältöä

Hankkeen teemat ja kehittämisen kohteet ovat lähtöisin valmisteluvaiheen asukastyöpajoista ja haastatteluista. Osa tehtävistä oli laajoja, osa pieniä. Hankkeen sisältöjen tunnistaminen yhdessä asukkaiden kanssa vahvisti tehtävien relevanssia asukkaiden kannalta. Yhteissuunnittelua jatkettiin myös hankkeen kuluessa, esimerkiksi puistojen ja lähitorin toiminnan kehittämisessä. Asukkaiden osallistuminen suunnitteluun auttaa saamaan ympäristön, toiminnot ja palvelut tarpeita vastaaviksi ja hyödyllisiksi.

Osa hankkeen tehtävistä toteutui jo hankkeen aikana ja osassa ennakoitiin tulevien vuosien tarpeita. Haastateltavat pitivät hyvänä, että hankkeeseen sisältyi asumiseen liittyvien tarpeiden ennakoitua, kuten uusien kortteleiden suunnitteluun yhdistetyt tavoitteet yhteistiloista, yhteisöllisyydestä ja saavutettavuudesta. Kaupunki kasvaa voimakkaasti ja lähivuosina käynnistyy paljon rakennushankkeita, mikä avaa mahdollisuuksia uudentilaisille ratkaisuille.

Hankkeella oli parikymmentä tehtävää, joiden etenemistä ja tuotoksia vuosina 2016 ja 2017 on kuvattu luvussa neljä. Hankkeen avainhenkilöt arvioivat haastatteluissa kehittämistyön etenemistä ja tuloksia kokonaisuutena. Hankkeessa aikaansaatu tulosten laajempi käyttöönotto ja toteuttaminen nähtiin tarpeelliseksi myös muissa kaupunginosissa. Haastateltavat totesivat ikäystävällinen kaupunki/ikäystävällinen asuinalue -konseptin kuvaavan monipuolisesti asukkaiden hyvinvoinnin taustalla olevia asioita. Konsepti koskettaa suurta määrää toimijoita ja korostaa koordinaation merkitystä yhteistyön toteutumiseksi.

Toimivat ratkaisut vaativat yhteistyötä

Hankkeen aikana vahvistui käsitys siitä, että ikäystävällisen asuinalueen kehittämisessä sektorit ylittävä yhteistyö on avainasia. On ratkaisevan tärkeää saada eri vastualueiden ihmiset saman pöydän ääreen sopimaan asioista ja tunnistamaan yhteisiä tavoitteita. Hervannan pilottihankkeessa tehtävät olivat hyvin erilaisia, toiset vaativat pitemmän ajan ja laajaa yhteistyötä toteutuakseen, kun taas toiset tehtävät olivat pieniä. Yhteistyön tärkeyttä kuitenkin korostettiin riippumatta tehtävien laajuudesta: Suuren kaupungin mittakaavassa osa tehtävistä oli ”aika pieniä juttuja, mutta pienilläkin tavoitteilla voi saada isompia asioita liikkeelle, jos onnistutaan purkamaan käytäntöjen sektorimaisuutta”, kuten yksi haastateltavista totesi.

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanke kytkeytyi kaupungin Tulevaisuuden palvelumallin rakentamiseen Hervannan alueella. Haastatellut antoivat tunnustusta kehittämistyön asukaslähtöisyydelle ja poikkihallinnolliselle työtavalle, ja he pitivät tärkeänä, että vastaavanlainen yhteistyön malli voitaisiin ottaa pysyvästi käyttöön.

Yhteistyön vahvistamiseksi tehtiin seuraavia ehdotuksia:

- Palvelualueilla toimintansa käynnistäneillä alueverkostoilla (osallistujina asukkaat, julkisen ja yksityisen sektorin palvelujen tuottajat sekä kansalaisjärjestöjen ja muiden yhteisöjen toimijat) on mahdollisuus kehittyä alueen toimijoiden sekä asukkaiden ja ammattilaisten yhteistyön foorumiksi.
- Kaupunki voisi järjestää vuosittain alueellisissa hyvinvointikeskuksissa ja lähitoreilla hallinnonalojen yhteisen asukastilaisuuden, johon asukkaat voivat tulla hakemaan tietoa ja keskustelemaan siitä, mitä kaikkea omalla alueella tapahtuu vuoden aikana liikennesuunnittelussa, kaavoituksessa, rakentamisessa ja palveluissa. Näiden kaikilla palvelualueilla toteutettavien asukastilaisuuksien tavoitteena olisi vahvistaa suunnittelijoiden säännöllistä vuorovaikutusta asukkaiden kanssa ja tehdä tunnetuksi osallistumisen kanavia yhä useammalle.
- Kaupungin organisaatiomuutoksen yhteydessä osa aikaisemmin käytössä olleista yhteistyörakenteista on lakkautettu. Esimerkiksi asuntopoliittinen työryhmä ja tilaajaryhmän johtoryhmä olivat aikaisemmin foorumeita asiantuntemuksen vaihtoon ja sektoreiden keskinäisen yhteistyön johtamiseen. Haastateltavat totesivat, että asuntopoliittisen työryhmän kaltaisia yhteistyöfoorumeita, jotka yhdistävät sote-asiantuntemusta asumisen ja kaupunkiympäristön asiantuntemukseen, tarvittaisiin kaupungissa edelleen. Ikäystävällinen kaupunki/ Ikäystävällinen asuinalue -konseptin näkökulmasta yhteistyöfoorumien tärkeys korostuu entisestään valmisteilla olevan maakuntauudistuksen käynnistyessä.
- Kaupunki voi toteuttaa vuosittain tapahtuman, jossa käsitellään ikääntyneen väestön asumisen kysymyksiä, jaetaan hyviä käytäntöjä ja esitellään uusia ratkaisuja asumiseen, esteettömyyden parantamiseen ja ikääntyneiden asumisneuvontaan.

Ikäystävällisen asuinalueen toteutuksessa on kyse jatkuvasta prosessista. Tämä hanke kesti kolme vuotta ja toi sinä aikana esille ikääntyneen väestön tarpeita sekä synnytti erilaisia keinoja vastata näihin tarpeisiin. Monien asioiden toteutus oli jo aloitettu aiemmin, ja hanke ikään kuin vahvisti tarkastelua. Toisaalta se toi uusia asioita kehittämistyön piiriin ja tiivisti toimijoiden yhteistyötä hyödyntämällä WHO:n konseptia aktiivisena vanhenemisestä. Ikäystävällisyyden vahvistaminen jatkuu hankkeen jälkeenkin. Se on luonut toimivia yhteistyötapoja eri toimijoiden välille. Haastateltavat kuitenkin tunnistivat vaaran, että isot organisaatiouudistukset ja tuleva sote-uudistus voivat murentaa yhteistyön käytäntöjä. Hervannan pilottihanke on tarjonnut resursseja toimijoiden yhteistyön koordinointiin. Jatkossa alueen toimijoiden yhteistyötä koordinoidaan alueverkostossa, ja niiden toiminta käynnistetään kaikilla palvelualueilla.

Päätöksentekijät tunnistavat ikäystävällisten ratkaisujen tarpeen

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeen suunnittelu lähti liikkeelle kaupungin väestösuunnitteesta ja havainnosta, että Hervannan alueella ikääntyneen väestön määrä kasvaa selvästi enemmän kuin kaupungissa keskimäärin tapahtuu. Ikäystävällisyyden kehittämässä ei ole kysymys vain pienen ryhmän erityistarpeesta. Kun tiedot alueen väestöstä ja asumisen laadusta yhdistetään tietoihin palvelujen saavutettavuudesta ja rakennetun ympäristön esteistä, tulee näkyväksi, että ikäystävällisyyttä vahvistavat muutokset parantavat kaikkien asukkaiden mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Näin ikääntyneen väestön tarpeiden huomioon ottaminen parantaa myös muiden väestöryhmien elinoloja ja vaikutusmahdollisuuksia.

Yksi tehtävistä oli, että kaupungin keskeiset päätöksentekijät ja työntekijät tunnistavat esteettömien ratkaisujen kasvavan tarpeen ja uudenlaisten ratkaisujen mahdollisuudet. Koska hankkeen tehtävät ulottuivat monen eri ammattiryhmän vastuualueelle, tavoitettiin ikäystävällisen kaupungin -konsepti ja esimerkit ikäystävällisistä ratkaisuista monen eri sektorin toimijat. WHO:n konsepti kuvaa laajasti ikäystävällisen kaupungin tunnuspiirteitä (kuvio 15) ja hyvinvoinnin taustatekijöitä. Näihin vaikuttamalla voidaan edistää ikääntyneen väestön hyvinvointia, ja tutkimustieto niistä karttuu nopeasti. Ikäystävällisten ratkaisujen kehittäminen on helpompaa, kun tunnetaan aikaisempaa paremmin ikääntyneen väestön hyvinvointiin vaikuttavat taustatekijät. Haastatellut avainhenkilöt pitivät tärkeänä, että hankkeen tehtävät havainnollistivat, miten monenlaisiin asioihin ikääntyneen väestön määrän kasvaminen vaikuttaa.

Kuvio 15. Ikäystävällisen kaupungin ulottuvuudet (WHO 2017).

Esimerkki ikäystävällisten ratkaisujen tunnistetusta tarpeesta on lähitori matalan kynnyksen neuvontaa tarjoavana lähipalveluna. Se korostuu, kun yksi kaupungin strategian tavoitteista on ohjata palvelujen käyttöä digitaaliseen kanavaan. Vuoteen 2025 mennessä kaikki käyttävät ensisijaisesti digitaalisia palveluita. Siirtymävaiheessa lähitorien palveluneuvonta on tärkeää asukkaille, joilla ei vielä ole osaamista tai teknisiä resursseja sähköiseen asiointiin. Oman ilmoituksensa mukaan 75 vuotta täyttäneistä tamperelaisista käyttää internetiä sähköiseen asiointiin vain 41 prosenttia ja 55–74-vuotiaiden ikäryhmässä osuus on selvästi korkeampi. (Murto ym. 2017).

Toinen haastateltavien käyttämä esimerkki liittyi penkkeihin ja levähdyspaikkoihin kävelyreittien varrella. Haastateltavat muistelivat aikaisempien vuosien keskusteluja ja ratkaisuja siitä, pitäisikö kävelyreittien varsilta ja levähdyspaikoilta poistaa penkit, jos ne joutuvat ilki-vallan kohteeksi. Keskustelu esteettömien asiointireittien tarpeesta on onnistunut havainnollistamaan, että kävely-ympäristöjen esteettömyys on ratkaisevan tärkeää kotona asuville iäkkäille henkilöille. Turvalliseksi koetut reitit ja levähdyspaikat mahdollistavat ulkona liikkumisen ja itsenäisen asioimisen. Ilkivallan mahdollisuus on toki olemassa, mutta se ei enää kelpaa vasta-argumentiksi levähdyspaikkojen tarpeellisuudelle.

5.2 Pilottihankkeen kokemukset laajempaan käyttöön

Hankkeen avainhenkilöillä oli selkeä tavoite saada pilotoinnista tuloksia, joita voi hyödyntää muidenkin asuinalueiden kehittämiseen. He tunnistivat useita asioita, joiden ottaminen laajempaan käyttöön nähtiin tarpeelliseksi. Hyöty voi tarkoittaa, että ikäystävällinen asuinalue -käsitteen sisältö ja esimerkit ikäystävällisistä ratkaisuista tunnetaan yleisesti. Pilottihankkeen tuloksia voi myös ottaa käyttöön toisaalla tehtävässä kehittämistyössä, omaksua hankkeessa tuotettuja toimintamalleja tai ottaa käyttöön tuotettuja materiaaleja. Seuraavassa on esimerkkejä tuloksista, joita toivottiin levitettäväksi laajemmin käyttöön.

Ikäystävällinen asuinympäristö

Esteettömän asiointireitin suunnittelu ja toteuttaminen hyvinvointikeskuksen toimipisteeltä toiselle on ratkaisu, jota voidaan soveltaa erilaisiin ympäristöihin. Aikaisemmin Tampereella on ollut vain yksi luokitus kävelyreiteille. Esteetön asiointireitti on tavallista reittiä paremmin varusteltu, valaistu ja opastettu. Sen tavoite on tarjota nykyistä useammalle asukkaalle mahdollisuus itsenäiseen asiointiin ja turvalliseen ulkona liikkumiseen. Kaksitasoinen luokitus ja esteettömän asiointireitin näkyminen kaupungin karttapalvelussa on tärkeää, jotta tieto reitin erityisyydestä on käytettävissä esimerkiksi reitin lähellä korjaus- töitä tekevilla urakoitsijoilla.

Hervantaan on suunniteltu kolme muutakin esteetöntä jalankulkureittiä, ja esteettömien asiointireittien rakentamisella voi parantaa palvelupisteiden saavutettavuutta muissakin kaupunginosissa. Erityisen tärkeitä kartoitettavia kohteita ovat alueellisten hyvinvointikeskusten ja lähitorien ympäristöt. Esteettömyyskävely on toimiva tapa tunnistaa reitin korjaus- ja varustelutarpeet. Hankkeen aikana toivottiin, että esteettömyyskävelyn toteuttamiselle hyväksyttäisiin kaupungin yhteinen toimintaohje.

Hervannan esteettömällä asiointireitillä on kohtia, joihin saadaan varustelut, kuten levähdyspaikat ja opasteet, vasta raitiotien rakentamisen aikataulussa. Hervanta on seuraava asuinalue, jossa kaupunki kehittää kävely- ja pyöräilyteiden verkkoa ja laatutasoa. Siinä yhteydessä muidenkin Hervantaan suunniteltujen esteettömien reittien toteutus etenee.

Ikäystävällinen asuminen

Asumisratkaisujen ikäystävällisyyttä lähestyttiin hankkeessa olemassa olevan asuntokannan korjaustarpeen kannalta ja etsittiin myös tapoja vahvistaa ikääntyneen väestön tarpeiden huomioon ottamista uudisrakentamisen hankkeissa.

Kotihoidon ja matalan kynnyksen neuvontapisteiden työntekijät kohtaavat yhä useammin tilanteita, jolloin pitää tunnistaa, onko asiakkaan kotona tarvetta esteettömyyskartoitukselle. Kotihoidon ja ikäihmisten palvelukeskusten työntekijöille hankkeessa järjestetty koulutussarja kodin muutostöistä ja kaikille sopivan suunnittelun linjauksista sai erinomaisen vastaanoton. Koko kaupungin alueella otettiin kotihoidon käyttöön yhteinen kyselylomake asunnon esteettömyyden ongelmakohtien tunnistamiseen. Lähitoreille, ikäihmisten palvelukeskuksiin ja kotihoidon työntekijöille tuotettiin neuvonnan tueksi tarkoitettua kodin esteettömyyskortit sekä neuvonta-aineisto ikääntyneiden asumisen teemoista. Palveluneuvonnan sisältö lähitorilla laajeni kattamaan ikääntyneiden asumistarpeiden puheeksi ottamisen ja esteettömyyteen liittyvät kysymykset: onnistuuko asumisen nykyisessä kodissa tulevana vuosina tai onko tarvetta asunnon muutostöihin ja korjausavustusten hakemiseen.

Mahdollisuus vaikuttaa uudisrakentamiseen toteutui, kun Hervannassa järjestettiin pohjois-akselin kortteleiden ideakilpailu alueen uudisrakentamisesta ja kilpailuohjelmaan saatiin mukaan ikääntyneen väestön tarpeita huomioivia kriteerejä. Kilpailuehdotuksia arvioitiin kaupunkikuvallisten ansioiden lisäksi asuinalueen esteettömyyden, ratkaisujen yhteisöllisyyden ja liikkumisen turvallisuuden kannalta. Kilpailun voittanut ehdotus luo hyvät edellytykset korttelitason yhteisöllisyydelle ja uusille jalankulkuyhteyksille. Kilpailun ratkettua prosessia on tarkoitus jatkaa voittaneen kilpailuehdotuksen tekijän kanssa kumppanuuskaavoituksena. Kaupungeille tämän kaltainen suunnitteluun vaikuttaminen on yksi tapa edistää kaikille sopivaa kaupunkisuunnittelua.

Asukkaiden toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien parantaminen

Palvelujen yhteissuunnittelu vahvistaa luottamusta siihen, että asukkailla on todellinen mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja palveluihin. Asiakasraatien toiminnan aloittaminen Hervannan terveysasemalla ja Keinupuiston lähitorilla on lisännyt asukkaiden osallistumismahdollisuuksia. Alueen asukkaista, yhdistyksistä ja työntekijöistä koostuva alueverkosto on aloittanut toimintansa tiedon välittäjänä ja alueen kehittämistä koordinoivana foorumina. Hankkeen aikana käynnistynyt Keinupuiston lähitori on kerännyt alueella toimivista yhteisöistä ja kaupungin toimijoista laajan verkoston toteuttamaan tapahtumia ja toimintaa eri asukasryhmien kanssa. Alueen asukkaat ja toimijat kokoontuvat säännöllisesti yhteissuunnittelutilaisuuksiin.

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanke on:

- tehnyt lähitorin toimintaa tunnetuksi asukkaille ja alueen toimijoille ja siten tukenut lähitorin kävijämäärien nopeaa kasvua.
- tukenut lähitorin kehittämistä kokeiluypäristöksi uusille toimintamalleille ja tutkimusyhteistyölle.
- isännöinyt tutustumiskäyntejä erikokoisista kaupungeista, jotka suunnittelevat ikäystävällisen asuinalueen kehittämistä.
- kerännyt asukkailta toiveita ja kehittämisideoita suunnittelun lähtökohdaksi lähipuistojen uudistamiseen.
- esitellyt lähitorin toimintaa ja tiloja ikäihmisten asumisratkaisuista ja suomalaisesta palvelujärjestelmästä kiinnostuneille VTT:n ja Tampereen teknillisen yliopiston isännöimille vieraille.
- tuonut palveluneuvontaan uusia sisältöjä, erityisesti ikääntyneiden asumistarpeiden selvittämisen ja kodin esteettömyyden parantamisen.
- toteuttanut vertaisohjaajille koulutusta ikääntyneiden liikuntaharjoittelusta.

5.3 Yhteistyöverkostot ja ikäystävällisyyden toteutuksen seuranta

WHO:n ikäystävällisten kaupunkien verkoston pohjoismaiset jäsenet kokoontuivat ensimmäistä kertaa syksyllä 2017 Tukholmassa. Verkoston toiminta-ajatus on kaupunkien keskinäinen tiedonvaihto ja sitoutuminen kaupungin ikäystävällisyyden suunnitelmalliseen parantamiseen. Pohjoismaiden suuret kaupungit tarjoavat kiinnostavan vertailukohdan

suomalaisille kaupungeille, sillä olosuhteet, palvelujärjestelmät ja väestön ikääntymiskehitys ovat varsin samankaltaisia.

Kokouksen tuliaisina olivat esimerkiksi kokemukset kävelyreittien talvikunnossapidon uusista menetelmistä, joita kehitetään useissa pohjoismaisissa kaupungeissa. WHO:n ikäystävällisten kaupunkien verkostossa erityisesti Norjan Trondheim esitteli kokemuksia talvikunnossapidon ja liukkauden eston uusista menetelmistä ja laatukriteereistä. Talviset olosuhteet ovat lauhtuneet, ja sää vaihtelee toistuvasti pakkasen ja suojakelin välillä. Trondheim on vuonna 2016 ottanut käyttöön kaksi kunnossapitoluokkaa kävely- ja pyöräilyreiteille, ja ensimmäisten vuosien kokemukset ennakoivasta suolauksesta ja reittien harjauksesta uudella kalustolla ovat olleet myönteisiä (Snøfrie sykkelveger... 2016). Tampereella on kävelyreiteillä käytössä yksi kunnossapitoluokka. Hankkeen aikana pohdittiin, olisiko tarpeen luoda omat kriteerit esteettömille asiointireiteille.

Osa Tukholman työkokoukseen osallistuneista kaupungeista oli vasta hakemassa WHO:n verkoston jäsenyyttä, osa kartoitti parhaillaan kehittämistarpeita yhdessä asukkaiden kanssa ja osa oli tehnyt tavoitteellista työtä jo useita vuosia. Kaupunkien yhteisesti esiin nostama tarve oli löytää osoittimia, joilla kehittämisen tuloksia ja ikäystävällisyyden paranemista voi tehdä näkyväksi päättäjille ja perustella ikäystävällisyyteen investoimisen hyötyjä ja tarvetta.

Asuinalueen ikäystävällisyyden vahvistamisessa tarvitaan monen toimijan yhdessä sopimia tavoitteita ja osoittimia kehityksen seurantaan. Kaikille kaupungeille toimivia yleispäteviä osoittimia ei ole olemassa, mutta paikalliset indikaattorit on mahdollista määrittellä eri sektoreiden asiantuntemuksen pohjalta. (WHO, 2015.) Vaivattominta on käyttää olemassa olevia tietovarantoja. Asumiseen, liikenteeseen, rakennettuun ympäristöön ja palvelujen käyttöön liittyvää asiakastietoa karttuu kaikkien kaupunkien omiin tietovarantoihin. Tietoa asukkaiden hyvinvoinnista ja monista sen taustatekijöistä kunnat saavat Terveystietokeskuksen ja hyvinvoinnin laitoksen Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimuksesta, joka toteutetaan säännöllisesti (Murto ym. 2017).

Toimivat tunnusluvut voivat tukea päätöksentekoa ja auttavat suuntaamaan yhteistyötä. Ikäystävällisyyden seurantaan tarvitaan muutamia indikaattoreita.

Indikaattorit kuvaavat seuraavia hyvinvoinnin taustatekijöitä:

- kävely-ympäristön esteettömyyttä ja palvelujen saavutettavuutta
- ikääntyneen väestön asumisen laatua
- ikääntyneiden asukkaiden osallisuutta ja osallistumista omassa yhteisössään

- asukkaiden voimavaroja, joita tarvitaan arjen tilanteiden käsittelyyn. Ne voivat olla sisäisiä (esim. osaaminen, toimintakyky) tai ulkoisia (esim. neuvonta, palvelut).

Parhaimmillaan orastava pohjoismainen yhteistyö voi virittää ikäystävällisten kaupunkien ja asuinalueiden tavoitteelliseen kehittämiseen, jonka myötä saadaan kokemuksia strategisista osoittimista ja niiden toimivuudesta. Kaupungin kehittäminen ikäystävälliseksi on jatkuva prosessi, jossa indikaattoreita tarvitaan kehityskohteiden priorisointiin ja vaikutusten osoittamiseen.

LÄHTEET

- Eronen Johanna. 2015. Lähiympäristö ja liikunta – mahdollisuuksia ja haasteita vanhusten arjessa. Gerontologia 4/2015.
- Esteettömyyssohjelma 2009–2016. Arviointiraportti. 2017. Tampereen kaupunki. Pdf. Verkkojulkaisu: https://www.tampere.fi/material/attachments/uutiskeskus/tampere/e/PbDNVH0sd/esteettomyyssohjelman_arviointiraportti.pdf
- Fried Suvi. 2012. Osallisuuden ydin kumpuaa osallistumisesta ja kuulumisen tunteesta. Tesso 2012.
- Halonen Ulla. 2015. Jason tarina. Verkkojulkaisu: <http://www.jasoasunnot.com/jason-tarina/>
- Helamaa Anna ja Pylvänen Riikka. 2012. Askeleita kohti yhteisöasumista. Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta: MONIKKO-hanke. Tampereen Teknillinen yliopisto, Arkkitehtuurin laitos.
- Helminen Ville, Vesala Satu, Rehunen Antti Strandell, Anna Reimi Petra ja Priha Aliisa. 2017. Ikääntyneiden asuinpaikat nyt ja tulevaisuudessa. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 20/2017.
- Hervannan asukastyöpaja 2015.
- Hervannan pohjoisakselin kortteleiden ideakilpailu. Kilpailuohjelma 2.1.–12.5.2017. Verkkojulkaisu: <https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/rakentaminen/tontit/hervannan-pohjoisakselin-kortteleiden-ideakilpailu.html>
- Hirvola Aino. 2016. Turvallinen kaupunki, näkökohtia rakennetun ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen. Suomen ympäristö 4/2016.
- Hissi- ja esteettömyyssavustusohje 2017. Pdf. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. www.ara.fi
- Hynynen Raija, toim. 2015. Palvelualueen ja ikäystävällisen asuinalueen kehittäminen. Ympäristöministeriön raportteja 5/2015.
- Hyvinvointia ja laatua – vanhuspalvelulain toimeenpanohanke. Hankeraportti 17.10.2014. Verkkojulkaisu: https://www.innokyla.fi/documents/811804/0/141020_Hyvinvointia_ja_laatua_hankeraportti_nettili.pdf/f15d088b-b97d-4dd8-acb2-0430c91960e7
- Ikäneuvo – Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa -hanke (2016–2018). www.tampere.fi/ikaneuvo
- Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma vuosille 2013–2017, Valtioneuvoston periaatepäätös 18.4.2013. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Ikaantyneiden_asuminen
- Jalava, Janne, Lahtinen, Henri, Tyvima, Tanja, Vuorela, Maarit ja Arolinna, Sari. 2017. Ikääntyneiden asumisratkaisujen tarve ja toteutus. Ympäristöministeriön raportteja 16/2017.
- Jolanki Outi ja Teittinen Outi. 2015. Yhteisölliseen asumisoikeusasuntoon muuttaminen – muuttosyyt ja odotukset. Jason tarina. Jyväskylä 2015.
- Jolanki Outi, Leinonen Emilia, Rajaniemi Jere, Rappe Erja, Räsänen Tiina, Teittinen Outi ja Topo Päivi. 2017. Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 47/2017.
- Kaupunkistrategia Yhteinen Tampere – näköalojen kaupunki. Tampere 2013.** Verkkojulkaisu.
- Kilpelä Niina, Hätönen Johanna, Palo Arto ja Holopainen Tapio. 2014. Esteetön kerrostalo tehokkaasti ja kestävästi. Ympäristöministeriön raportteja 27/2014.
- Kumppanuus 2020 –ohjelma- Tampere 2016. Verkkojulkaisu: http://www.tampere.fi/tiedostot/k/SCUGhweix/Kumppanuusohjelma2020_raportti_20161121.pdf
- Kuntalaisten osallistumisen uusi toimintamalli. Kaupunginhallituksen suunnittelukokous 30.5.2016.
- Kytö Hannu, Väliniemi Jenni ja Tuorila Helena. 2011. Hyvillä palveluilla laadukkaaseen lähiöasumiseen. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 2/2011.
- Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019. STM 2017.
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (Vanhuspalvelulaki) 980/2012.
- Leemann Lars, Kuusio Hannamaria ja Hämäläinen Riitta-Maija. 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Leskinen Antti ja Vasara Outi. 2014. Osallistuminen Tampereen kaupungissa, asukasdemokratia työryhmä, käyttäjädemokratia työryhmä. Tampereen kaupunki 2014.
- Madrid International Plan of Action of Ageing. United Nations. New York 2002.
- Miettinen Heikki ja Parvinainen Jarno. 2017. Vanhusneuvostojen rooli ja vaikutusmahdollisuudet ikääntyneiden asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman 2013–2017 työpapereita. Verkkojulkaisu: [http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Vanhusneuvostot_ha-luavat_vaikuttaa_enemm\(42542\)](http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Vanhusneuvostot_ha-luavat_vaikuttaa_enemm(42542))
- Murto Jukka, Kaikkonen Risto, Pentala-Nikulainen Oona, Koskela Timo, Virtala Esa, Härkänen Tommi, Koskeniemi Timo, Jussmäki Teppo, Vartiainen Erkki ja Koskinen Seppo. 2017. Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus ATH:n perustulokset 2010–2017. Verkkojulkaisu: www.thl.fi/ath

- Nousiainen Marko. 2017. Selvitys kulttuuri-, liikunta ja ympäristöluotsitoiminnasta Suomessa. Tampereen kaupunki 2017.
- Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. Hervannan keskeisten asuinalueiden kaupunkirakenne ja pysäköintialueet. Tampereen kaupunki 2017.
- Rajakoski Niina. 2017. Ikääntyvien asuminen: asuminen ja yhteisöllisyys. Esitys iAreena 2017 -seminaarissa 2.2.2017. Verkkojulkaisu: https://www.ilmarinen.fi/siteassets/uutishuoneen-liitteet-ja-lohkot/2017/iareena2017_asuminenjayhteisollisyys_ilmarinen.pdf
- Rantakokko Merja, Portegijis Erja, Viljanen Anne, Iwarsson Susanne, Kauppinen Markku ja Rantanen Taina. 2016. Changes in life-space mobility and quality of life among community-dwelling older people: a 2-year follow-up study. Quality of Life Research 25 (5)1189–1197, 2016.
- Rantanen Taina. 2016. Aktiivisena vanheneminen - ei pelkästään liikuntaa. Tiedeblogi, Jyväskylän yliopisto 8.9.2016. Verkkojulkaisu: <https://www.jyu.fi/fi/blogit/tiedeblogi/rantanen>
- Rantanen Taina. 2015. Ympäristön esteet ja liikuntakyky vanhusten elinpiirin määrittäjinä. Esitys Asumisen tulevaisuus ASU-LIVE -akatemiaohjelman päätöseminaarissa 22.10.2015, Helsinki. Verkkojulkaisu: www.aka.fi/globalassets/awanhat/documents/tiedostot/asuminen/asu-live_rantanen.pdf
- Snøfrie sykkelveger – helt seriøst? Uutiskirje Transport & Miljø. 9.2.2016. Viitattu 16.11.2017. <http://trondheim2030.no/2016/02/09/50-km-snofrie-sykkelveger-helt-seriost/>
- Spatial Planning for Health. 2017. An evidence resource for planning and designing healthier places. Public Health England, PHE publications. London 2017. Verkkojulkaisu: <https://www.gov.uk/government/organisations/public-health-england>, gateway number: 2017151
- Strandell Anna. 2017. Asukasbarometri 2016 – Kysely kaupunkimaisista asuinympäristöistä. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 19/2017.
- Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi. Hyväksytty Tampereen kaupunginvaltuustossa 12.9.2016. Verkossa https://www.tampere.fi/tiedostot/s/04aHM9ZGI/suunnitelma_ikaantyneen_vaeston_tukemiseksi.pdf
- Tampereen tulevaisuuden palvelumallityön tilannekatsaus. Khsuko 18.5.2015. Tampereen kaupunki.
- TampereSenior – ikääntyvä yhteiskunta mahdollisuutena - ohjelma. Verkkojulkaisu: <https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/projektit/tampere-senior.html>
- Tampereen väestösuunnite 2017–2040. Verkkojulkaisu: <https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/tieto-tampereesta/tietonakoala.html>
- The EIDD Stockholm Declaration. 9.5 2004. The Annual General Meeting of the European Institute for Design and Disability in Stockholm. Verkkojulkaisu: http://dfeurope.eu/wp-content/uploads/2014/05/stockholm-declaration_english.pdf
- Vanhuspalvelulain pilotointi. 2013. Väli-Suomen Ikäkaste II, Ikälain pilotointi -osahanke. Hankeraportti 2013. Verkkojulkaisu: <https://www.innokyla.fi/documents/281160/0/raportti+web.pdf/1de08c21-d6a7-4a28-81aa-8c86ce253a5c>
- Verma Ira, Kilpelä Niina ja Hätönen Johanna. 2012. Asuinrakennusten ja pihojen esteettömyyden tila. Ympäristöministeriön raportteja 13/2012.
- Viherpalveluohjelma. Kenttä- ja ulkoliikuntaympäristöt 2015–2025. Tampereen kaupunki, Viherympäristön kehittäminen.
- Väyrynen Erja: Miten varmistetaan esteettömien asuntojen riittävyys tulevaisuudessa? 2015. Suuntaaja 2/15, Aspa. Verkossa 22.5.2017 <https://www.aspa.fi/fi/suuntaaja/suuntaaja-22015-esteett%C3%B6myys-miten-varmistetaan-esteett%C3%B6mien-asuntojen-riitt%C3%A4vyys>
- WHO. 2007. Global Age-friendly Cities: A Guide. Verkkojulkaisu: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Global-Age-friendly-Cities-Guide.pdf>
- WHO. 2015. Measuring the Age-friendliness of Cities: A Guide to Using Core Indicators.
- WHO:n ikäystävällisten kaupunkien verkosto. Verkkojulkaisu: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/who-network/>

LIITTEET

LIITE 1. Keskeisiä käsitteitä

Ageing in place

Asuminen jatkuu samassa paikassa ja ympäristössä ikääntymiseen liittyvistä toimintakyvyn muutoksista huolimatta. Tutussa ympäristössä asuminen vahvistaa selviytymisen ja turvallisuuden kokemusta. Asuinympäristö tukee myös toimijuuden ja elämänhallinnan säilymistä, ikäihmisellä on täysivaltaisen jäsenyys omassa yhteisössään ja autonomia omaan asumiseen liittyvissä valinnoissa.

Aktiivisena vanheneminen (Active Ageing)

Aktiivisena vanheneminen on prosessi, jossa optimoidaan mahdollisuudet terveyteen, osallisuuteen ja turvallisuuteen elämänlaadun edistämiseksi ihmisten vanhetessa. (WHO)

Alueellinen osallistuminen

Kuntalaiset pääsevät vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin jo suunnitteluvaiheessa läheisessä vuorovaikutuksessa kaupungin henkilöstön ja luottamishenkilöiden kanssa. Suora osallistuminen täydentää edustuksellista demokratiaa. Alueellinen osallistuminen tukeutuu hyvinvointikeskuksiin, joiden resursseilla toimintaa koordinoidaan. Osallistumisen muotoja ovat muun muassa asukasillat, asukastyöpajat ja asiakasraadit. (Tampereen kaupunki)

Asiakas- ja palveluohjaus

Asiakas- ja palveluohjaus on keskeinen osa iäkkäiden palvelukokonaisuutta. Sen tavoitteena on helpottaa tietoa, tukea, apua tai palveluita hakevien ihmisten ja palveluja jo saavien asiakkaiden elämää. Se koordinoi asiakkaan palvelujen kokonaisuutta ja sujuvoittaa palveluiden kohdentumista asiakkaiden arvioitujen palvelutarpeiden mukaan. Keskeisiä periaatteita asiakkaan kannalta ovat matala kynnyks, saavutettavuus, yhteydenoton helppous ja yhdenvertaisuus. (STM laatusuositus 6/2017)

Asiakasohjaaja

Asiakasohjaus mahdollistaa asiakkaan osallisuuden omien palvelujensa suunnittelussa ja toteuttamisessa. Asiakasohjaaja käy asiakaslähtöistä vuoropuhelua ikääntyneen ja hänen omaistensa kanssa. Asiakasohjaaja selvittää palvelutarpeen ja tekee yhdessä asiakkaan kanssa palvelusuunnitelman ja -päätökset. Käytössä on laaja yhteistyökumppaneiden ja palvelutuottajien verkosto.

Asiakasraati

Joukko asiakkaita tai palvelunkäyttäjiä, jotka on koottu tuomaan kehittämistyöhön asiakkaan näkökulmaa. Tavoitteena on asiakkaiden osallisuuden kehittäminen. Asiakasraati kokoontuu sovitusti.

Asumispalvelut

Asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa palveluihin, jotka edellyttävät muuttamista ja sisältävät sekä asumisen että palvelut. Tilapäistä asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista, kiireellistä apua. (Sosiaalihuoltolaki § 21)

Elinkaarikortteli

Elinkaariasuminen pohjautuu eri-ikäisten alueen asukkaiden yhteisöllisyyteen. Se voi olla omistus-, vuokra- tai asumisoikeusasumista ja myös ryhmäkotimuotoista palveluasumista. Elinkaarikorttelissa rakentaminen, asuminen ja yhteisöllisyys sekä joskus myös palveluja integroidaan eri elämänvaiheiden tarpeet ja toiminnot yhdistäväksi kokonaisuudeksi. (Suunnittelu yhdessä asukkaiden kanssa. Tesoma, Tampereen kaupunki 2016)

Elinpiiri

Alue, jolla henkilö liikkuu. Ikääntyessä ihmisen elinpiiri pienenee, hän viettää enemmän aikaa kotona tai kodin välittömässä läheisyydessä. Liikkumisaktiivisuus elinpiirissä kuvaa yksilön resurssien ja ympäristön vaateiden välistä tasapainoa. Liikuntakyvyn heikentyessä ympäristön esteellisyyden haitat lisääntyvät. (Rantanen Taina 2015)

Esteettömyys

Esteettömyys on laaja kokonaisuus, jonka toteutuminen mahdollistaa kaikkien ihmisten sujuvan osallistumisen arjen toimintoihin, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Esteettömyys on saavutettavuutta. Se merkitsee palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Fyysisen ympäristön esteettömyys tarkoittaa kaikille käyttäjille toimivaa, turvallista ja miellyttävää rakentamista. Kaikkiin tiloihin ja kerrostasoihin on helppo päästä. Lisäksi tilat ja niissä olevat toiminnot ovat mahdollisimman helppokäyttöisiä ja johdonmukaisia. (STM laatusuositus 6/2017)

Esteettömyysasiamies

Kaupungin työntekijä, joka edistää vammaisten ja eri tavoin toimintaesteisten henkilöiden edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena kaupunkilaisena. Lisäksi hän

edistää rakennetun ympäristön ja palvelujen esteettömyyttä ja saavutettavuutta. (Tampereen kaupunki)

Esteettömyysavustus (Avustus liikkumisesteen poistamiseen)

Avustus sellaisen liikkumisesteen poistamiseen, millä tehdään mahdolliseksi liikuntarajoitteen pääsy asuinrakennukseen, siinä oleviin asuntoihin tai muihin tiloihin (esim. kulkuluisien ja kaiteiden rakentaminen, ulko-ovien leventäminen). Apuvälineitä, kuten rullaattoria tai pyörätuolia, käyttävillä on oltava esteetön kulkumahdollisuus rakennuksessa. Avustuksen myöntää ARA.

Esteettömyyskartoitus

Kartoituksen tuloksena saadaan kokonaiskuva alueen tai kohteen esteettömyydestä, tuodaan esiin toimenpide-ehdotukset esteettömyyden parantamiseksi sekä esitetään mahdolliset lisäselvitystarpeet. Esteettömyyskartoitukseen kuuluvat kartoituksen suunnittelu lähtötietojen pohjalta, käyttäjäkysely ja/tai haastattelu, kartoitus, raportointi ja raportin esittely tilaajalle.

Hyvinvoinnin edistäminen

Kunnalla on velvollisuus järjestää hyvinvointia edistävät neuvontapalvelut kaikille vanhuuseläkeikässä oleville kuntalaisille (yli 63-vuotiaat). Keskeisiä hyvinvoinnin ulottuvuuksia ovat terveys, toimintakyky, taloudellinen toimeentulo, koulutus, asuminen, turvallisuus ja sosiaaliset suhteet. Erityinen haaste on väestöryhmien välisten terveyserojen kaventaminen. (Vanhuspalvelulaki § 12)

Hyvinvointikeskus

Aluekeskuksiin ja kaupungin keskustan alueelle muodostuva palvelukeskittymä, johon on koottu keskeisiä hyvinvointipalveluja toiminnalliseksi kokonaisuudeksi kaikenikäisille kuntalaisille. Toimintamalli tarjoaa laajan palveluvalikoiman, myös yksityisiä ja kaupallisia palveluja, joiden ennakkoluuloton yhdistäminen eri toimijoiden yhteistyössä uudistaa palvelukulttuuria. (Tampereen kaupunki 2015)

Ikäystävällinen kaupunki (Age-friendly City)

Tavoitteena on ikäystävällinen asuinympäristö, jossa on huomioitu alueen väestörakenteen kehitys, asuntorakenne, asuinrakennusten toimivuus ja esteettömyys sekä saatavilla olevat julkiset, yksityiset ja kolmannen sektorin palvelut. WHO:n ikäystävällisyyden kahdeksan teemaa ovat ympäristö ja julkiset rakennukset, liikenne, asuminen, osallistuminen, arvostus ja osallisuus, yhteiskunnallinen osallistuminen ja työelämä, sosiaali- ja terveyspalvelut, sekä tiedonvälitys. (WHO)

Ikääntynyt väestö

Vanhuuseläkeiässä oleva väestö.

lääks henkilö

Henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta.

Korjausavustus

Ikääntyneiden ja vammaisten asuntoihin korjausavustuksen saaminen edellyttää, että ympärivuotisessa asuinkäytössä olevassa asunnossa asutaan pysyvästi ja ruokakunnasta ainakin yksi henkilö on vähintään 65-vuotias tai vammainen. Korjausavustuksen myöntämisessä tulo- ja varallisuusraja. Korjausavustus on enintään 70 %, mutta yleensä 50 % hyväksytyistä korjauskustannuksista.

Korjausneuvoja

Avustaa ikääntyneitä henkilöitä asunnossa tarvittavien muutostöiden kartoittamisessa, suunnittelussa ja korjausavustusten hakemisessa, tarvittaessa myös muutostyöt suorittavan urakoitsijan etsimisessä. Korjausneuvonta on maksutonta, korjauskustannukset maksaa asiakas. Vanhustyön keskusliitto tarjoaa korjausneuvonnan palveluja.

Kotikuntoutus

Kotikuntoutuksella ylläpidetään ja edistetään ikäihmisen toimintakykyä ja tuetaan turvallista kotona asumista. Se on tarkoitettu yli 65-vuotiaille, jotka tarvitsevat apua liikkumisen, kodin arkiaskareista selviytymisen tai päivittäisten toimien harjoitteluun. Kotikuntoutusjaksot kestävät muutamasta viikosta kolmeen kuukauteen. Yksilöllinen kuntoutumissuunnitelma tehdään yhdessä asiakkaan kanssa.

Kotipalvelu

Kotipalvelu tukee, kun asiakas tarvitsee sairauden tai alentuneen toimintakyvyn vuoksi apua kotiin selviytyäkseen arkipäivän askareista ja henkilökohtaisista toiminnoista, kuten hygienian hoitamisesta. Kunnan järjestämän kotipalvelun työntekijät ovat pääasiassa kodinhoitajia, kotiavustajia ja lähihoitajia. Kotipalvelun maksu määräytyy sen mukaan, onko kyse tilapäisestä vai jatkuvasta avuntarpeesta.

Kotisairaanhoido

Kotisairaanhoido on asiakkaan kotiin vietyä sairaanhoidoa. Tarkoituksena on helpottaa sairaalasta kotiutumista, sairaan henkilön kotona selviytymistä ja tukea omaisia sairaan henkilön kotihoidossa. Kotisairaanhoidoa ovat lääkärin määräämät sairaanhoidon toimenpiteet, kuten näytteiden ottaminen, mittaukset, lääkityksen valvominen ja asiakkaan voinnin seuraaminen sekä kivun helpottaminen.

Kotitori

Tampereella kehitetty malli kotona asuvien ikääntyneiden neuvontapalvelusta. Kotitorilla tehdään palvelujen laatu- ja hintavertailuja sekä etsitään yhdessä asiakkaan kanssa hänen tarpeitaan vastaavat palvelut ja palveluntuottajat.

Kotiutustiimi

Kotiutustiimi auttaa asiakasta palaamaan sairaalasta kotiin ja kotiutumaan sujuvasti. Kotikäyntejä tehdään asiakkaan sairaanhoidollisen ja toimintakyvyn tarpeen mukaan. Moniammatillinen kotiutustiimi on asiantuntijayksikkö, johon kuuluu sairaanhoitajia, fysioterapeutteja, lähihoitaja, kuntoutuksenohjaaja ja toimintaterapeutti.

Kumppanuuskaavoitus

Menettelytapa, jossa kunta valitsee yhteistyökumppaneikseen yrityksiä ennen yksityiskohtaisen kaavan laatimista omistamalleen maalle. Yritykset tekevät omien hankkeidensa suunnittelua kunnan asettamien tavoitteiden ja ohjauksen perusteella. Kunta hyödyntää yritysten suunnitteluratkaisuja kaavanlaadintatyössä. Kaavan tultua hyväksytyksi yritysten tontinkäyttö- ja rakennussuunnitelmat ovat pitkälle valmisteltuja ja rakentaminen voi käynnistyä nopeasti.

Laitoshoito

Vanhusten laitoshoidon järjestetään vanhainkodeissa ja vastaavissa laitoshoidon toimintayksiköissä sekä terveyskeskusten vuodeosastoilla. Laitoshoito voi olla pitkäaikaista tai lyhytaikaista, kuntouttavaa hoitoa.

Vanhuspalvelulain (920/2012) mukaan kunnan on toteutettava iäkkään henkilön pitkäaikainen hoito ja huolenpito ensisijaisesti hänen kotiinsa annettavilla ja muilla sosiaali- ja terveydenhuollon avopalveluilla. Pitkäaikaista laitoshoidon voidaan järjestää vain, jos siihen on lääketieteelliset perusteet tai asiakasturvallisuuden tai potilasturvallisuuden liittyvät perusteet. (Kuntaliitto)

Lähtötori

Hyvinvointikeskuksen paikallinen (alueellinen) palvelupiste tarjoaa ohjausta ja neuvontaa sekä muita matalan kynnyksen palveluja arjessa selviytymisen tueksi. Lähtötori tarjoaa yhteisölliset tilat, ne ovat alueensa olohuoneita kaiken ikäisten kohtaamisiin ja toimintaan. (Tampereen kaupunki 2015)

Palvelualue

Ikäystävällinen asuinympäristö, jossa yleiseen asuntokantaan kuuluu myös ikääntyneiden esteettömiä vuokra- ja omistusasuntoja. Asunnot voivat olla tavallisia asuntoja (kerros- tai pientaloja), erityisesti ikääntyville rakennettuja senioritaloja, asumisyhteisöjä tai palveluasumista. Asuminen ja palvelut on erotettu toisistaan, kotona asumista tukevat palvelut

ovat helposti ikääntyneiden asukkaiden saavutettavissa. Palvelujen järjestäminen perustuu palvelujen tarpeen arviointiin yhdessä ikäihmisten sekä tarvittaessa myös hänen läheistensä kanssa. (YM raportti 2015)

Palveluasuminen

Palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostettua palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Tehostetussa palveluasumisessa palveluja järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti. Asumispalveluja toteutettaessa on huolehdittava siitä, että henkilön yksityisyyttä ja oikeutta osallistumiseen kunnioitetaan ja hän saa tarpeenmukaiset kuntoutus- ja terveydenhuollon palvelut. (Sosiaalihuoltolaki § 21)

Palvelukortteli

Palvelukortteli voi olla rakennus taajamassa tai kylämäinen tilojen verkosto. Se sisältää erilaista asumista, kuten tavallisia asuntoja, yhteisöllistä asumista ja ryhmämuotoista asumista (esim. dementia-ryhmäkoti) sekä erilaisia palveluja ja muuta toimintaa. Se täydentää ikääntyneille suunnattua palvelutarjontaa ja tukee alueellisesti ikääntyneiden itsenäistä asumista. Palveluntuottajien verkostoituminen ja resurssien jaettu käyttö tuottavat synergiaetua palveluntuottajille ja monipuolisia palveluita asukkailla. (YM raportti 2017)

Palveluohjaus

Asiakaslähtöinen sosiaali- ja terveysalan asiakastyö, jossa vahvistetaan asiakkaan itsenäistä elämänhallintaa ja läheisverkostoa hyödyntämällä asiakkaan voimavaroja. Palveluohjausta tarvitaan vähentämään ammattilaisten päällekkäistä työtä. Palveluohjauksen sisältö saa erilaisia painotuksia asiakkaasta ja asiakasryhmästä riippuen.

Palvelutalo

Asuintalo, jossa on saatavana ruokailuun, terveydenhoitoon ja asumiseen liittyviä palveluja, ks. palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Asukkailla on palvelutalossa oma asunto tai ainakin oma asuinhuone.

Palvelutori

Palvelutorilta saa tietoa kaikista kunnan, palveluyrittäjien ja kolmannen sektorin tarjoamista laatuksiterit täyttävistä palveluista ja hinnoista. Sen avulla kotona asuva asiakas pääsee osallistumaan omien palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Sitran selvityksiä 82/2015)

Ryhmärakennuttaminen

Ryhmä henkilöitä rakennuttaa yhden tai useampia uudisrakennuksia tavoitteenaan hankkia ryhmään kuuluville henkilöille tai heidän perheenjäsenilleen asunto. Myös olemassa olevia rakennuksia voidaan korjata ryhmärakentamisena ryhmän käyttöön. Ryhmärakennuttamisena pidetään myös rakennuttamista, jossa ryhmän perustama asunto-osakeyhtiö tai muu asuntoyhteisö rakennuttaa yhden tai useamman uudisrakennuksen tai korjauttaa vanhan rakennuksen. (Ryhmärakennuttamisen laki 2015)

Saavutettavuus

Saavutettavuus (accessibility) on kokonaisvaltainen näkökulma, joka kuvaa sitä, kuinka helposti informaatiota, järjestelmää, laitetta, ohjelmaa tai palvelua voi käyttää riippumatta henkilön ominaisuuksista. Saavutettavuudella edistetään yhdenvertaista osallisuutta (inkluusio).

Senioritalo

Asuintalo, joka on tarkoitettu tietyn iän ylittäneille henkilöille, usein esim. yli 55-vuotiaille, jolloin pariskuntien kohdalla ainakin toisen tulee olla tämän ikäinen. Osa senioritaloista tarjoaa palveluja asukkailleen palvelumaksuilla. Kaikissa taloissa on yleensä yhteistiloja, esimerkiksi kerhuhuone.

Sopimusohjaus

Prosessi, jossa ensi vaiheessa määritellään väestön palvelujen tarve, sovitaan palvelujen määrästä, niiden tuottajasta, työnjaosta tilaajan ja tuottajan välillä sekä hinnoista. Sopimusohjauksen avulla voidaan järjestää joko kaikki terveyspalvelut tai vain osa niistä. (Pekurinen ym. 1999, Stakes, Työpapereita 1/2008)

Sosiaalinen isännöinti /asumisneuvonta

Ikääntyneiden asumista tukevan Tampereen Kotilinnasäätiön sosiaalisen isännöitsijän tehtäviin kuuluu reaktiivinen puuttuminen asukkaiden maksuvaikeuksien ja muiden asumisongelmien ilmaantuessa, asukasvalintoihin osallistuminen sekä virkistys- ja neuvontatoiminnan järjestäminen. Tällaisesta toiminnasta käytetään yleisesti käsitettä asumisneuvonta.

Tehostettu palveluasuminen

Tehostettua palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. Tehostetussa palveluasumisessa palveluja järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti. (Sosiaalihuoltolaki § 21)

Terveyden edistäminen

Terveyden edistäminen on arvoihin perustuvaa tavoitteellista toimintaa ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin aikaansaamiseksi ja sairauksien ehkäisemiseksi. Tuloksia ovat terveyttä suojaavien sisäisten ja ulkoisten tekijöiden vahvistuminen, elintapojen muutos terveelli-

sempään suuntaan ja terveyspalveluiden kehittyminen. Toiminnan vaikutukset näkyvät yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan terveytenä ja hyvinvointina.

Toimintakyky

Toimintakyvyllä tarkoitetaan sitä, että henkilö selviytyy itselleen merkityksellisistä ja välttämättömistä jokapäiväisen elämän toiminnoista siinä ympäristössä, jossa hän elää. Henkilön arvio omasta toimintakyvystään on yhteydessä hänen terveyteensä ja sairauksiinsa, toiveisiinsa, asenteisiinsa sekä tekijöihin, jotka vaikuttavat suoriutumiseen päivittäisissä perustoimissa, arjen askareissa, työssä, opiskelussa ja vapaa-ajanvietossa. Jotta henkilön toimintakyvystä saadaan riittävän laaja kuva palvelutarpeen selvittämisen perustaksi, on selvittämisessä otettava huomioon henkilön toimintakyvyn eri ulottuvuudet: fyysinen toimintakyky, kognitiivinen toimintakyky, psyykinen toimintakyky ja sosiaalinen toimintakyky. Tämän lisäksi toimintakykyyn vaikuttavat myös asuin- ja elinympäristöön liittyvät tekijät. (STM laatusuositus 6/2017)

Toimintayksikkö

Julkisen tai yksityisen palveluntuottajan ylläpitämä toiminnallinen kokonaisuus, jossa tuotetaan sosiaali- tai terveyspalveluja pääasiassa iäkkäille henkilöille siten, että palvelut toteutetaan palveluntuottajan tiloissa tai iäkkään henkilön yksityiskodissa.

Toriraati

Toriraadin avulla kerätään asiakaspalautetta palveluista ja kehitetään ideoita lähitorin tarjoamien palvelujen parantamiseksi. (Tampere, Keinupuiston lähitori)

Vanhusasiamies

Kaupungin työntekijä, joka vastaa ikäihmisille suunnattujen palvelujen laadun valvonnasta. Vanhusasiamies edistää, seuraa ja selvittää ikäihmisten yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja perusoikeuksien toteutumista sekä tiedottaa ja raportoi esille tulevista kehittämiskohteista. (Tampereen kaupunki)

Vanhusneuvosto

Kunnan asettama lakisääteinen vanhusneuvosto vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikäänntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta. Vanhusneuvosto voi olla useamman kunnan yhteinen. (Kuntalaki 27 §)

Yhteisöasuminen

Yhteisöasuminen on tavoitteellinen ja järjestäytynyt yhteisöllisen asuminen samassa asuintalossa tai asuintaloryhmässä. Sen ominaispiirteitä ovat yhteistoiminta, yhteisesti hallitut ulko- ja/tai sisätilat ja yhteisöllinen organisaatio, jossa asukkailla on velvoitteita ja

vastuita. Kyse on esim. ikääntyneiden asumisesta samassa asuintalossa. (Helamaa Anna & Pylvänen Riikka 2012)

Yhteisöllinen asuminen

Yhteisöllisessä asumisessa on enemmän yhteistoimintaa ja/tai asukkaiden käytössä olevia yhteisiä tiloja (esim. yhteinen sauna, kuntosali, hyötypuutarha) kuin tavanomaisessa asumisessa. Yhteisöllinen asuminen on vähemmän tavoitteellista tai asukasta velvoittavaa kuin yhteisöasuminen

LYHENTEET

ARA

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, joka toimeenpääsee valtion asuntopolitiikkaa.

EHYT

ehkäisevän päihdetyön asiantuntija- ja kansalaisjärjestö

Ikä-Aske

ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013–2017

khsuko

kaupunginhallituksen suunnittelukokous

SOTE

sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistus

STM

sosiaali- ja terveysministeriö

THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

YM

ympäristöministeriö

Liite 2. Hankkeen tavoitteet, tehtävät ja toimijat

PROJEKTIN TAVOITTEET JA TEHTÄVÄT		Liite projektisuunnitelmaan
TAVOITE	TEHTÄVÄ	TOIMIJAT
TEEMA 1 Ikäystävällinen asuinympäristö		
Ympäristön esteettömyys, turvallisuus ja liikkumisen mahdollistaminen		
Ikäihmisten ulkona liikkuminen yleisty	1. Hervannan keskustaan rakennetaan esteettömyyden erikoistason kävely- ja asiointireitti	kaupunkiympäristön kehittäminen; kaupungin esteettömyysasiamies; Liikkuva Tampere -projekti; Hervannan asukkaat ja kokemusasiantuntijat; vanhusneuvosto; vammaisneuvosto; TAMK / palvelumallin opiskelijajayhteistyö
	2. Hervannassa on esteettömiä ja ikääntyneille soveltuvia virkistysalueita	
	3. Keskeiset päätöksentekijät ja työntekijät tunnustavat monipuolisesti esteettömien ratkaisujen tarpeen ja mahdollisuudet	
Matalan kynnyksen palvelut, aktiivinen arki ja yhteisöllisyys		
Neuvontaa ja tukea hyvinvoinnin ja toimintakyvyn omaehtoiseen ylläpitämiseen	4. Hyvinvointikeskus - Lähitori -malli on Hervannassa rakennettu ja toiminnassa	Tulevaisuuden palvelumalli -hanke; Ikäihmisten hyvinvoinnin ylläpitämisen ydinprosessi; Terveiden ja toimintakyvyn edistämisen ydinprosessi; kaupungin hyvinvointipalvelujen työntekijät; Hervannan asukkaat; kolmannen sektorin toimijat; Keinupuistokeskuksen palveluntuottaja; kaupungin kaakkaisen alueen palvelumallityöryhmä
Kolmannen sektorin osaaminen ja resurssit käyttöön	5. Kolmannen sektorin toimijat, järjestöt ja yhdistykset osallistuvat hyvinvointineuvonnan toteuttamiseen	Hervannan terveysasema; kolmannen sektorin toimijat; Tulevaisuuden palvelumalli -hanke
Tuetaan yhteisöllisyyttä ja luottamuksen rakentamista	6. Koordinoidaan ylisukupolvisia toimintoja ja järjestetään tilaisuuksia eri ikäisten kohtaamiseen ja yhteistyöhön	Tulevaisuuden palvelumalli -hanke; kolmannen sektorin toimijat
TEEMA 2 Ikäystävällinen asuminen		
Täydennysrakentaminen		
Tyytyväisyys asuinalueeseen ja kokemus turvallisuudesta ja yhteisöllisyydestä yleistyvät	7. Rakennetaan ikääntyneelle väestölle yhteisöllisen asumisen vaihtoehtoja	kiinteistötoimi; kaavoitus; asuntotoimi; Ikäihmisten hyvinvoinnin ylläpitämisen ydinprosessi
	8. Rakennetaan ikäihmisille esteettömiä asuntoja, joissa voi asua turvallisesti ja lähellä palveluja, ml. ryhmäkotimuotoista palveluasumista. Keinupuisto Oy:n täydennysrakentaminen ja palvelukonseptin kehittäminen: monimuotoista vuokra-asumista palvelutilojen läheisyyteen.	Tampereen kaupunki ml. Ikäihmisten palvelut, kiinteistötoimi ja asemakaavoitus; Tampereen vanhuspalveluyhdistys ry; Tampereen Kotilinnasäätiö
	9. Rakennetaan uusia vuokra- ja palveluasuntoja ikääntyville aistivammaisille	Tampereen vuokratulosäätiö
Esteettömyyskorjaukset		
Ikäihmiset tunnustavat ratkaisut, joilla asuntojen esteettömyyttä voi parantaa	10. Jaetaan esteettömyys- ja korjaustietoa asukkaille	kaupungin esteettömyysasiamies; kaupungin korjausneuvoja; Vanhustyön Keskusliiton korjausneuvoja

PROJEKTIN TAVOITTEET JA TEHTÄVÄT		Liite projektisuunnitelmaan
TAVOITE	TEHTÄVÄ	TOIMIJAT
Tilannekuva asuintalojen korjaustarpeesta tarkentuu	11. Kartoitetaan sisäänkäyntien ja porraskäytävien esteelliset kohteet ja toteutetaan pilottihankkeita	kaupungin korjausneuvoja; esteettömyysasiamies; paikalliset isännöintitoimistot; kiinteistöosakeyhtiöt
Asuntojen korjaustarpeen arviointi kaikille kotihoidon asiakkaille	12. Asuntojen korjaustarpeen arviointi osana kotihoidon asiakkaiden palvelutarpeen selvittämistä	Toteutetaan osana Hyvinvointikeskus - Lähtitori -konseptin käyttöönottoa, ks kohta 4
Hyvinvointiteknologia		
Edistetään käyttöönottoa	13. Neuvontaa ja käyttäjätukea ikäihmisille hyte-ratkaisujen hankintaan	Toteutetaan osana Hyvinvointikeskus - Lähtitori -konseptin käyttöönottoa, ks kohta 4
Asumista koskeva palveluliiketoiminta		
Yksityisten palvelujen ja kolmannen sektorin palvelujen käyttö kasvaa	14. Palveluneuvonta kattaa julkisten palvelujen lisäksi alueella toimivien yritysten ja kolmannen sektorin tarjonnan	Toteutetaan osana Hyvinvointikeskus - Lähtitori -konseptin käyttöönottoa, ks kohta 4
TEEMA 3 Toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien parantaminen		
Asukkaiden osallisuuden vahvistaminen		
Asukkaat osallistuvat aktiivisesti hyvinvoinnin edistämiseen ja palvelujen kehittämiseen	15. Asukkaiden osallistaminen ikäystävällisen palvelualueen ja hyvinvointikeskuksen toimintamallin kehittämiseen	Tulevaisuuden palvelumalli -hanke; julkiset, yksityiset ja kolmannen sektorin toimijat; Hervannan asukkaat
	16. Aluetoimijaverkoston rakentaminen viestinnän ja yhteissuunnittelun aktiiviseksi foorumiksi	
Toimintamahdollisuuksien parantaminen		
Toimijoiden verkoston vahvistaminen ja kytkeminen alueen kehittämiseen	17. Lisätään käyttäjiä kirjaston ikäystävällisille palvelumuodoille	Hervannan aluekirjasto; kolmannen sektorin toimijat
	18. Järjestöjen vertaisohjaajilla on taitoa ohjata ikäihmisiä aktiivisuuteen: vertaisohjaajille koulutusta sosiaalisesta mediasta ja ikääntyneiden liikunnan ohjauksesta	Tampereen vanhusneuvosto; Hervannan tietotori; Tampereen Vanhuspalveluyhdistys; Liikkuva Tampere -projekti
	19. Kulttuuri- ja taidelähtöisiä menetelmiä hyödynnetään lasten, nuorten ja ikäihmisten osallisuuden vahvistamisessa.	Kulttuurikeskus PiiPoo; Tanssin aluekeskus; Teatteri Telakka; Sorin Sirkus; Pirkanmaan Senioripalvelut ja kahdeksan muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa
	20. Rakennetaan yhteisöllinen toimintamalli, jolla vastataan yhdistysten tilatarpeisiin (ikäntyneille toimintaa järjestävät yhdistykset)	hervantalaiset yhdistykset ja yhteisöt; Pirkanmaan Senioripalvelut Oy
PROJEKTIN HALLINNOINTI		
Koordinointi	21. a) organisointi, yhteistyön tiivistäminen toimijoiden kesken, uusien paikallisten toimijoiden löytäminen, ym	Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -projekti
Viestintä	21. b) kehittämistyön etenemisen, luotujen toimintamallien, toimijoiden tunnetuksi tekeminen, kehittämistyön dokumentointi ja tulosten levittäminen	Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -projekti

Esteettömällä ja toimivalla asuinympäristöllä on suuri merkitys ikääntyneiden kotona asumisessa, sillä se tukee monin tavoin asukkaiden hyvinvointia ja itsestä elämää. Kunnat ovat keskeisessä asemassa asuinalueiden parantamisessa.

Tässä raportissa kuvataan Tampereen Hervannan asuinalueen kehittämistä ikäystävälliseksi vuosina 2015–2017 sekä prosessin että toteutettujen toimenpiteiden kannalta. Suunnittelussa ja toteutuksessa oli mukana kaupungin hallinnonalojen lisäksi ikääntyneitä asukkaita, järjestöjä ja yrityksiä. Ratkaisut liittyvät rakennetun ympäristön ikäystävällisyyden edistämiseen, asumisen vaihtoehtojen monipuolistamiseen ja asukkaiden osallistumismahdollisuuksien parantamiseen. Hervannan kehittämiskokemuksia ja ratkaisuja voidaan hyödyntää myös muilla asuinalueilla ja muissa kunnissa.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

ISBN 978-952-11-4781-4 (nid.)
ISBN 978-952-11-4782-1 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkkoj.)